gemeente tytsjerksteradiel

Tytsjerksteradiel Bloeit

BEGROTING 2023 - 2026

Tytsjerksteradiel - 2022

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave 2
1 BEGROTING 4
1.1 Ynlieding 4
1.2 Leeswijzer 6
1.3 2023 in vogelvlucht 7
1.3.1 Begroting in beeld 7
1.3.2 Ontwikkelingen beleid 10
2 Besluitvorming 38
3 BELEIDSBEGROTING 39
3.1 Programmaplan 40
0. Bestuur en ondersteuning 41
1. Veiligheid 49
2. Verkeer, vervoer en waterstaat 53
3. Economie 59
4. Onderwijs 62
5. Sport, cultuur en recreatie 64
6. Sociaal domein 69
7. Volksgezondheid en milieu 79
8. Volkshuisvesting, RO en stedelijke vern 84
Overhead 87
3.2 Paragrafen 93
3.2.1 Lokale heffingen 94
3.2.2 Weerstandsvermogen c.a. 104
3.2.3 Onderhoud kapitaalgoederen 116
3.2.4 Financiering 120
3.2.5 Bedrijfsvoering 124
3.2.6 Verbonden partijen 132
3.2.7 Grondbeleid 150
4 FINANCIËLE BEGROTING 153
4.1 Overzicht baten en lasten 154
4.1.1 Meerjarenbegroting 155
4.1.2 Toelichting 156

4.1.3 Baten en lasten per taakveld 172
4.2 Uiteenzetting financiële positie en toelichting 176
4.2.1 EMU-saldo 176
4.2.2 Investeringen 178
4.2.3 Financiering 180
4.2.4 Reserves 181
4.2.5 Voorzieningen 182
4.3 Meerjarenbalans 183

1 BEGROTING

1.1 Ynlieding

In fûnemint sûnder grûnslach

Foar jo leit de begrutting 2023-2026. De earste begrutting fan dizze riedsperioade. Finansjeel sjocht it der op it each goed út. It Ryksregear hat helderheid jûn oer bygelyks de Jeugdsoarch, en benammen om't wy yn eigen hûs tal fan yngripende besluten naam ha om de finânsjes op oarder te krijen. Dat docht fertuten en tagelyk binne der noch ombûgings dy't realisearre wurde moatte. Wichtiger is dat de wrâld op tal fan flakken yn 'e brân stiet. Dat soarget foar noed op allerhande gebiet, sadat je amper witte wêr't je earst en lêst de skouders ûnder sette moatte. Dy ûnwissichheid op tal fan terreinen; enerzjy, klimaat, flechtlingen, wennigen, grûnstoffen ensfh. makket dat wy dizze begrutting boppesteande titel jûn ha. Wy ha in fûnamint, mar we witte net as it hâldfêst genôch wêze sil. Dêrom wolle wy hoeden operearje.

Krises

As gemeente binne wy der foar de mienskip, foar ús ynwenners en ûndernimmers. Dreamen, ambysjes, plannen dy't we graach meielkoar ta libben roppe. En wy steane foar de minsken, organisaasjes, ferienings, it sosjale spinnenweb dat ús mienskip byelkoar hâldt en dat seker yn dizze ûnwisse tiden ekstra omtinken en stipe fertsjinnet.

Fanwegen de ûngrypberheid en it karakter fan akute problematyk dy't direkt om in antwurd freget (enerzjyearmoed, ynflaasje esfh), kiest dit kolleezje derfoar om oan de ried foar te lizzen om in 'behoedzaamheidsbuffer' binnen de begrutting op te nimmen. Dat tsjinnet meardere doelen. Om akute problematyk de holle te bieden en om de grutte skommelingen fanwege it ûnwisse karakter dat de ferskate krises no ien kear yn him draacht ek binnen ús begrutting op te fangen. Dêrmei stjûre wy op in mear lykwichtige risseltaten yn it mearjierrenperpektyf, en kinne wy tagelyk de holle biede oan dat wat him akuut oantsjinnet.

Riedsprogramma/Koalysjeakkoart

Krekt foar de simmer wiene it riedsprogramma en kolleezjeakkoart klear. Fanwege de krappe tiid tusken opleverjen fan dizze twa dokuminten en it goede petear dat it kolleezje hân hat mei in delegaasje fan de ried om ferfolch te jaan oan it riedsprogramma, freget dat noch efkes tiid om de ambysjes yn tiid en jild te ferwurkjen. It is dus net slagge om dat folslein yn dizze begrutting kwa prioriteiten op te nimmen. Utsein de BOA kapasiteit en it trochsetten fan it de oanpak 'Omtinken foar Elkenien' (klassieke doelgroep).

Fansels wurdt der wurke en sil der wurke wurde oan de ambysjes en plannen dy't opskreaun binne. Us reguliere systematyk fan begruttingswizigingen stiet neat yn it paad om útein te setten. In grut tal stiene ek al op priemmen en dêr wêr't noch neier op trochtocht wurde moat, freegje krekt wat mear tiid om dy goed yn de tiid fuort te setten. De ôfstimming dêroer kriget yn de ferfolchpetearen mei de riedsdelegaasje har beslach.

Ta beslút

Yn dizze programmabegrutting wurde yn de algemiene haadstikken it belied en de finansjele middels dy't dêrby hearre foar de kommende jierren op haadlinen presintearre. De fierdere útwurking fynt plak yn de programma's. Elts programma kent syn eigen útdagings dy't wy allinnich mei-inoar oanpakke kinne. Graach wolle wy, mei de ried en de mienskip, de opjeften foar it kommende jier oppakke en duorsum oparbeidzje oan in gemeente dêr't rûmte is foar elkenien.

It kolleezje tanket alle meiwurkers foar de ynset om dizze begrutting wer rûn te breidzjen en op te leverjen.

Burgum, 11 oktober 2022
Boargemaster en wethâlders fan Tytsjerksteradiel

1.2 Leeswijzer

In hoofdlijnen is de programmabegroting als volgt opgebouwd:

BEGROTING 2023 IN VOGELVLUCHT

Dit is het vrije en daardoor meest toegankelijke deel. U vindt hierin o.a. de begroting in beeld en de balans. Ook worden hier de belangrijkste ontwikkelingen beschreven op het gebied van beleid en ook financieel.

BESLUITVORMING

Hierin staat concreet waarover u als raad een besluit neemt.

BELEIDSBEGROTING

De indeling hiervan is wettelijk verplicht en bevat o.a.

- Programmaplan
  De programma's bestaan uit een aantal vaste onderdelen:
  - Inhoudelijk, met daarin een korte beschrijving van het programma, de voorstellen uit de Kadernota en hoe die een plek hebben gekregen in deze begroting.
  - Beleidsindicatoren die verplicht zijn op grond van de BBV.
  - Financieel, de lasten en baten per programma inclusief een verklaring van de verschillen ten opzichte van de vorige begroting.
  - Verbonden partijen.
- Paragrafen

De paragrafen zijn in feite een dwarsdoorsnede uit de programma's. Naast de programma's moeten gemeenten minimaal zeven programma-overstijgende paragrafen in de begroting opnemen. In de paragrafen staat belangrijke informatie voor raadsleden om inzicht te bieden in de financiële positie van de gemeente, de beheersmatige kanten daarvan en de risico's.

FINANCIËLE BEGROTING

Dit is een financiële samenvatting van de baten en lasten vanuit de programma's. Ook een prognose van de balans over de volgende vier jaren wordt hier gepresenteerd.

1.3 2023 in vogelvlucht

1.3.1 Begroting in beeld

OM TE BEGINNEN

Tytsjerksteradiel is een middelgrote gemeente met veel groen en water. Het werk voor onze gemeente doen we vanaf verschillende plekken, zowel vanuit beide gemeentehuizen als vanuit thuis. Daarnaast gebruiken we ook enkele locaties voor de buitendienst, zoals bijvoorbeeld de afvalinzameling en het beheer van het openbaar groen. We zijn een groene gemeente, met aandacht voor mens en milieu. Daar zetten we ons elke dag weer met hart en ziel voor in.

Uitgezonderd de taken van de afdeling Beheer worden de taken voor ons uitgevoerd door de Werkmaatschappij 8KTD. Dit is in feite de ambtelijke organisatie die besluiten van onze raad en ons college uitvoert. Om de opdracht uit te kunnen voeren verstrekt de Gemeenteraad een bijdrage aan de Werkmaatschappij. De Werkmaatschappij heeft een eigen begroting en legt zelfstandig verantwoording af.

PROGRAMMA'S EN TAAKVELDEN

De begroting van onze gemeente is verdeeld in programma's en daaronder liggende taakvelden. De indeling in programma's en taakvelden is verplicht gesteld in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

in de programma's vertellen we wat we willen bereiken en wat dat mag kosten.

We hebben de **uitgaven** verdeeld in drie aandachtsgebieden:

- Wonen en werken
- Samenleving
- Bestuur en dienstverlening

De **inkomsten** zijn verdeeld in

- wat we van het Rijk ontvangen
- alle overige inkomsten uit lokale heffingen en andere inkomstenbronnen

BEGROTING 2023 IN ÉÉN OOGOPSLAG

Deze begroting geeft u in één oogopslag informatie over de inkomsten en uitgaven in 2023 van de gemeente Tytsjerksteradiel (bedragen x € 1.000).

UITGAVEN	95.888	per inwoner
Bestuur en dienstverlening	**18.192**	**563**
Bestuur en ondersteuning	18.192	563
Samenleving	**68.604**	**2.124**
Onderwijs	4.888	151
Sociaal domein	42.993	1.331
Sport, cultuur en recreatie	8.582	266
Veiligheid	2.732	85
Volksgezondheid en milieu	9.408	291
Wonen en werken	**9.092**	**282**
Economie	900	28
Verkeer, vervoer en waterstaat	5.398	167
Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening	2.795	87
Per inwoner (in hele euro's) *		**2.969**

INKOMSTEN	97.148	per inwoner
Ontvangen wij van het rijk	63.149	1.955
Lokale heffingen en overige inkomstenbronnen	33.999	1.053
Per inwoner (in hele euro's) *		**3.008**

RESULTAAT	1.260	per inwoner
Per inwoner (in hele euro's) *		**39**

* inwoneraantal per 01.01.2022 32.295

BALANS

De balans is het overzicht van alle bezittingen en schulden op een bepaald moment. Deze momentopname laat zien hoe de organisatie er financieel voor staat. De balans bestaat uit twee delen.

De twee zijdes van de Balans

Op de linkerkant van de balans zijn de bezittingen te vinden. Aan de rechterkant van de balans staan de schulden. Het verschil tussen bezittingen en schulden is het eigen vermogen.

De balans is in evenwicht

De balans laat zien hoe de bezittingen (de linkerkant) worden gefinancierd (de rechterkant). Een belangrijk kenmerk van de balans is dus dat de twee zijdes van de balans altijd aan elkaar gelijk zijn, vandaar de naam.

Balans per 1 januari 2023 (x € 1.000)

BEZITTINGEN	
Bezittingen	70.979
Voorraden, geld en vorderingen	12.403
TOTAAL	**83.382**

SCHULDEN	
Eigen vermogen	25.972
Schulden	**57.410**
TOTAAL	**83.382**

1.3.2 Ontwikkelingen beleid

Algemene ontwikkelingen

Inleiding

De Kadernota 2023-2026, zoals die op 14 juli 2022 met uw raad is besproken, was richtinggevend voor de voorbereiding van deze programmabegroting. De tijd heeft echter niet stilgestaan tussen het bespreken van de Kadernota en het moment van samenstellen van deze begroting. De tussentijdse ontwikkelingen worden in deze paragraaf nader toegelicht.
Wij moeten een begroting vaststellen waarvan de uitgaven en inkomsten structureel en reëel in evenwicht is. Met deze begroting kunnen we constateren dat we hier aan voldoen.

Uitgangspunten begroting 2023-2026

Bij de begrotingsopstelling van 2023-2026 wordt uitgegaan van het bestaand beleid zoals geformuleerd in de (meerjaren)begroting 2022-2025 en de Kadernota 2023-2026.
De nieuwe beleidswensen op basis van de Kadernota 2023-2026 zijn geïntegreerd in deze begroting. Voor een toelichting verwijzen we u naar de programma's.
Daar waar nodig vinden bijstellingen plaats op grond van volumeaanpassingen in relatie tot de autonome ontwikkelingen van onze gemeente. Het kan dan gaan om aanpassingen aan zowel de uitgaven- als aan onze inkomstenkant. Ook vindt in de begroting een actualisatie plaats van het prijspeil. Dit alles mede gebaseerd op de eerder in dit jaar op de LIST geplaatste uitgangspunten voor de begroting 2023-2026 (LIST 10 februari 2022).

De (meerjaren)begroting 2023-2026 wordt uitgedrukt in verwachte prijzen van 2023. Dit betekent dat we voor de jaren 2023 en verder uitgaan van een constant loon- en prijsniveau voor zowel de uitgaven als inkomsten.

Bij de samenstelling van de meerjarenraming is uitgegaan van de begroting 2023. De ramingen zijn vervolgens doorgetrokken naar de jaren 2024, 2025 en 2026. De becijferingen kunnen voor een deel worden beschouwd als extrapolatie van de ramingen van het begrotingsjaar 2023, waarbij rekening is gehouden met:

- stijging van inkomsten, zoals uit belastingopbrengsten
- ontwikkelingen algemene uitkering gemeentefonds
- ontwikkeling van de boekwaarden van de investeringen.

Uitkomst begroting 2023-2026

Rekening houdende met bovengenoemde uitgangspunten is de uitkomst van de begroting en meerjarenraming als volgt:

(bedragen x. 1000)	2023	2024	2025	2026
Saldo Begroting 2023-2026 na Kadernota	**2.945**	**4.285**	**5.393**	**1.731**
Ontwikkelingen na vaststelling Kadernota	-1.685	-1.310	-2.680	-1.719
Stand Begroting 2023-2026	**1.260**	**2.975**	**2.713**	**12**

Met de uitkomst van deze begroting voldoen wij aan de toetsingscriteria van de provincie voor de meerjarenbegroting, die structureel materieel in evenwicht dient te zijn.

Een mooi perspectief, waarin aan de ene kant een forse behoedzaamheidsbuffer is verwerkt, maar waar aan de andere kant ook nog een forse ombuigingstaakstelling moeten worden gerealiseerd om de begroting sluitend te houden. In onderstaande tabel is dit schematisch weergegeven.

Bedragen x. 1000	2023	2024	2025	2026
Saldo Begroting 2023-2026	**1.260**	**2.975**	**2.713**	**12**
Nog te realiseren ombuigingen	1.718	2.452	2.769	3.051
Stand Begroting 2023-2026 zonder ombuigingen	**-444**	**868**	**-56**	**-3.039**

Ontwikkeling van het begrotingssaldo

Om u inzicht te geven in de ontwikkelingen op hoofdlijnen tussen de begroting 2022-2025 en de begroting 2023-2026 is onderstaande tabel opgenomen. Hierin is de ontwikkeling van de begroting tussen de beide jaren weergegeven inclusief de stand bij de Kadernota 2023 - 2026. De diverse ontwikkelingen worden daarna toegelicht onder Ontwikkelingen na de Kadernota.

(bedragen x. 1000)	2023	2024	2025	2026
Saldi jaren 2023-2026 uit Begroting 2022	**1.653**	**2.649**	**2.886**	**2.656**
Kadernota 2023-2026				
Ontwikkelingen inkomsten gemeentefonds	2.056	2.540	3.461	-166
Ontwikkelingen in bestaand beleid	-195	-390	-390	-195
Ontwikkeling nieuw beleid	-569	-514	-564	-564
Saldo Begroting 2023-2026 na Kadernota	**2.945**	**4.285**	**5.393**	**1.731**
Ontwikkelingen na Kadernota 2023-2026				
Nagekomen ontwikkelingen				
Afspraken jeugdmiddelen in meerjarenraming	-	563	-116	-203
Ontwikkelingen Septembercirculaire	602	-7	-578	682
Verhogen behoedzaamheidsbuffer	-1.500	-1.500	-1.500	-1.500
Subsidiëring sociale basis	-151	-	-	-
Beleidsplan openbare verlichting	103	78	54	30
Ontwikkeling gasprijzen	-450	-450	-450	-450
Ontwikkelingen Sociaal Domein; jeugd incl. stelpost herverdeeleffect	-312	107	64	-11
Verkiezingsbudget 2026 Griffie	-	-	-	-20
Toezicht en handhaving controle gastouderopvang	-29	-29	-29	-29
Ombuigingen				
Temporisering huurtarieven sportaccommodaties	-14	-28	-28	-28
Temporisering leges evenementenbeleid	-44	-	-	-
Raadsprogramma en Coalitie akkoord				
Extra BOA jeugd	-88	-88	-88	-88
Structureel maken project "Omtinken foar elkenien"	-171	-171	-171	-171
Overige ontwikkelingen				
Actualisering afvalinzameling	151	100	73	74
Actualisering kapitaallasten	165	71	31	-20
Actualisering riolering	34	39	32	-2
Ontwikkelingen GR-en	-71	-79	-88	-74
Overige ontwikkelingen waaronder loon- en prijsontwikkelingen	90	84	114	91
Stand Begroting 2023-2026	**1.260**	**2.975**	**2.713**	**12**

Ontwikkelingen na Kadernota 2023-2026

Nagekomen ontwikkelingen

Extra rijksbijdragen voor Jeugdzorg

De VNG heeft op 9 augustus 2022 een bericht “Afspraken jeugdmiddelen in meerjarenraming” gepubliceerd. Hieruit blijkt dat het Rijk, de VNG en het IPO voor de jaren 2024, 2025 en 2026 zijn overeengekomen dat gemeenten zowel de extra rijksbijdragen voor de jeugdzorg als de geplande bezuinigingen voor 100% in de begroting 2023 mogen opnemen. In de begroting 2022 mochten de gemeenten nog 75% opnemen.
Verder zijn afspraken gemaakt zijn gemaakt over een aanvullende besparing van structureel € 511 miljoen, waarbij de Rijksoverheid de verantwoordelijkheid heeft om deze besparing in te vullen met (wettelijke) maatregelen.

De afspraken over de extra rijksbijdragen voor de jeugdzorg dienen alleen voor de verwerking in de begroting 2023 en de meerjarenbegroting 2024 - 2026. Voor de jaren na 2026 blijft onduidelijk of gemeenten 100% mogen ramen of 75%, aangezien deze jaren nog niet opgenomen zijn in de richtlijnen van de provinciaal toezichthouder.

Verwerking in Begroting 2023-2026

Bovenstaande afspraak is als volgt in onze begroting verwerkt.

(bedragen x. € 1 mln. Rijk)	2023	2024	2025	2026
Basis landelijk	1.828	1.828	1.828	1.828
Dossiers met overeenstemming	-374	-463	-570	-961
idem zonder	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Ministerie van VWS uitvoering hervormingsagenda	-9	-	-	-
Inkomensafhankelijke bijdrage	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Totale middelenjeugdzorg	**1.445**	**1.365**	**1.258**	**867**
Aanvullende maatregelen (besparing); coalitieakkoord Rijk	-	-100	-500	-500
Gereserveerde middelen Rijk begroting 2023-2025	**1.445**	**1.265**	**758**	**367**
Aandeel TD (in hele euro's)	*2.368.000*	*2.073.000*	*1.242.000*	*601.000*

Beleidsplan openbare verlichting

In de raad van 30 juni is het beleidsplan openbare verlichting vastgesteld. De financiële effecten hiervan zijn meegenomen in de begroting 2023-2026.

Ontwikkeling gasprijzen

Onze gemeente heeft voor de levering van aardgas voor de gebouwen een contract met Gazprom. Tot voor kort zou dit contract op grond van de Nederlandse uitleg van de Europese sancties tegen Rusland per 10 oktober 2022 beëindigd moeten worden. Voortschrijdend inzicht bij het rijk heeft ertoe geleid dat er een ontheffingsmogelijkheid is geboden tot - in ieder geval - 1 januari 2023.

Middels de OVEF wordt deze ontheffing aangevraagd. Het Rijk wil antwoorden van uit Brussel op vragen of Gazprom (inmiddels SEFE Energy genaamd) uiteindelijk wel of niet onder het sanctiepakket valt. Bij het opstellen van de voorliggende begroting hanteren we het uitgangspunt dat we per saldo het contract met SEFE Energy kunnen continueren tot 'einde contract' oftewel 1 januari 2024. Daarna gaan we over naar het zelf leveringsmodel via de OVEF, waarbij voornamelijk lokaal groen gas wordt ingekocht.
De keuze voor continuering van het contract is onder voorbehoud van de uitkomsten van het overleg van het Rijk met 'Brussel'. Wij volgen dit en zullen u op de hoogte houden.

Effect op totaalniveau (organisatie)
Uitwerking van het uitgangspunt van continuering van het contract tot 1 januari 2024 heeft ook financiële consequenties voor de begroting. Het contract kent namelijk clausules die inhouden dat voor een deel van energieleveranties geen vooraf afgegeven vaste prijs is afgesproken maar dat deze op een zeker moment vastgeklikt worden. Er is een inschatting gemaakt dat dit vastklikken voor 2023 betekent dat de inkoopkosten voor gas en elektra € 450.000 stijgen. Deze stijging is verwerkt in meerjarenbegroting.

Verkiezingsbudget 2026 Griffie
In de begroting 2023-2026 is voor het jaar 2026 een verkiezingsbudget opgenomen. Ten opzichte van de reguliere budgetten voor gemeenteraadsverkiezingen brengt dit een uitzetting voor 2026 met zich mee van € 20.000.

Subsidieregeling Sociale Basis
De subsidieregeling Versterken Sociale Basis 2023-2027 is uitgewerkt in 2022. Op basis van een aantal bezwaarschriften is twijfel ontstaan over een juiste uitvoering van de subsidieregeling. Daarom is besloten om alle aanvragen voor 2023, onder voorbehoud van de vaststelling van de begroting, toe te kennen. Het incidentele financiële nadelige effect hiervan voor de begroting 2023 is € 251.000. Hiervan kan een deel (€ 100.000) worden gedekt uit de bestemmingsreserve voor de Sociale Basis.

Lobby herijking gemeentefonds
Bij de behandeling van de Kadernota 2023-2026 in Achtkarspelen is de motie “Lobby herijking gemeentefonds” aangenomen. Voor de komende drie jaar wordt driemaal € 20.000 incidenteel beschikbaar gesteld voor een noordelijke lobby tegen de ongewenste effecten van de herijking en verdeling van het gemeentefonds. De voorwaarde is dat een aantal andere noordelijke gemeente hier evenredig aan meebetalen. Als partnergemeente willen we dit initiatief ondersteunen en onder dezelfde voorwaarde eveneens een bedrag van driemaal € 20.000 ten laste van de algemene reserve meenemen in de begroting 2023-2026.

Toezicht en handhaving
De gemeente is wettelijk verplicht om toezicht te houden op de gastouderopvang. De GGD voert dit toezicht voor ons uit. Momenteel wordt 10% van de gastouderopvang gecontroleerd. De gemeente is wettelijk verplicht om dit percentage per 2023 op te hogen naar 50%. Dit levert zowel een hogere kostenpost op voor wat betreft de dienstverlening van de GGD als een extra administratieve en juridische last binnen de eenheid Toezicht & Handhaving. Deze extra kosten worden geschat op € 16.000 jaarlijkse kosten inspecties door GGD, € 13.000 jaarlijkse kosten

voor de eenheid Toezicht & Handhaving. De compensatie die wij hiervoor vanuit het rijk ontvangen is volstrekt onvoldoende om deze extra kosten te dekken.
In afwachting van een hogere vergoeding van de kosten vanuit het rijk willen we het toezicht op de gastouderopvang wel oppakken en hebben we de extra kosten meegenomen in de begroting 2023-2026.

Ontwikkeling septembercirculaire 2022 c.a.

Algemene uitkering

De ontwikkeling van de algemene uitkering wordt voor een belangrijk deel bepaald door de ontwikkeling van de totale rijksuitgaven (accresrelevante uitgaven; ARU). Volgens de reguliere normeringssystematiek (trap-op-trap-af) hebben wijzigingen in de ARU direct invloed op de ontwikkeling van de algemene uitkering en daarmee op de omvang van het gemeentefonds. De jaarlijkse toe- of afname van het gemeentefonds, voortvloeiend uit de normeringssystematiek, wordt het accres genoemd. Het kabinet heeft de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en het Interprovinciaal Overleg (IPO) het voorstel gedaan om het volumedeel van het accres voor 2022-2025 vast te zetten op stand Voorjaarsnota 2022. De VNG heeft met dit voorstel ingestemd. De accresraming voor het jaar 2022 en verder is in de septembercirculaire opgenomen, waarbij deze is opgesplitst in een volumedeel en een loon-prijsdeel. In het Coalitieakkoord is het accres vanaf 2026 vastgezet op een plus van € 1 miljard bovenop de stand Miljoenennota 2022. Het accres wordt vanaf 2026 enkel nog aangepast voor de loon- en prijsontwikkeling.
De doorrekening van de septembercirculaire is meegenomen in deze begroting.

Herijking verdeling gemeentefonds

Met ingang van 1 januari 2023 is sprake van de invoering van een nieuwe verdeling van de algemene uitkering. Op 6 april 2022 zijn de Tweede Kamer en gemeenten door de fondsbeheerders geïnformeerd over de invoering van de nieuwe verdeling per 1 januari 2023. Zoals ook met de Tweede Kamer is besproken, tijdens het Kamerdebat Financiën decentrale overheden en versterking lokaal bestuur van 7 april 2022, is dit model geen eindstation en vraagt het model continu onderhoud. In de Kamerbrief van 5 juli 2022 heeft de minister de Tweede Kamer geïnformeerd over de organisatorische inbedding en de inhoud van de onderzoeksagenda.

Eenmalige rijksbijdrage 2026

Het Rijk werkt met gemeenten en provincies verder aan een nieuwe financieringssystematiek vanaf 2026. In aanloop daarnaartoe stelt het kabinet voor gemeenten eenmalig € 1 miljard extra in 2026 beschikbaar. Voor onze gemeente gaat het om een bedrag van € 1.476.000.

Raadsprogramma en coalitieakkoord

Algemeen

De ambities uit het raadsprogramma en het collegeprogramma van deze periode zijn op een rij gezet. Gezien de krappe tijd tussen het vaststellen van het raadsprogramma en coalitieakkoord én de begroting zal de verwerking hiervan in de loop van de tijd plaatsvinden. Vanaf 2023 gaat dit indien nodig nog leiden tot begrotingswijzigingen en nieuwe voorstellen bij de Kadernota 2024-2027. Daar waar mogelijk zijn hiervan onderdelen meegenomen in deze begroting, zoals de Jeugd BOA en structurele invulling *'Omtinken foar elkenien'.*

Extra BOA capaciteit
De toenemende alcohol- en drugsproblematiek vraagt in de gemeente om versterking. Hiervoor wordt een op jeugd gerichte BOA aangenomen die een belangrijke preventieve taak heeft en contacten onderhoudt met de jeugd van Tytsjerksteradiel. Deze BOA zal samenwerken met de dorpencoördinator, jongerenwerkers, gebiedsteams, scholen en de politie. De op jeugd gerichte BOA, zoals genoemd in het coalitieakkoord, start al in 2023. Hier is geld voor vrijgemaakt in de begroting. De totale kosten (inclusief overhead) op basis van 1fte bedragen € 88.000 per jaar.

Structurele invulling 'Omtinken foar elkenien'
Op basis van de uitkomst van de evaluatie van het project 'Omtinken foar elkenien' willen wij hier vanaf 2023 structurele invulling aan geven. Dit project vloeit voort uit de opdracht (motie) die u ons in 2021 heeft gegeven om onze re-integratie dienstverlening te intensiveren voor inwoners die niet direct aan het werk kunnen door psychische en/of lichamelijke problemen. U heeft hiervoor budget beschikbaar gesteld dat wij inzetten voor de inhuur van 1,75 extra fte en overige kosten. Wij willen structureel invulling geven aan het project om de volgende redenen:

- Coalitieakkoord
- Relatie met nieuw participatiebeleid en visie versterken sociale basis
- Uitkomsten evaluatie

Hierbij is continuïteit van deze werkwijze en een vast gezicht voor onze inwoners van groot belang. De (structurele) kosten van € 175.000 zijn meegenomen in deze begroting. Voor een nadere toelichting verwijzen we u naar programma 6.

Ombuigingen

In de begroting 2021-2024 is een pakket van ombuigingen meegenomen. Dit was nodig om op termijn een gezond financieel perspectief te bereiken. Deze taakstellingen maken uiteraard ook onderdeel uit van de begroting 2023-2026.

Voor de taakstelling met betrekking tot de huurtarieven van de gemeentelijke sportaccommodaties willen we gezien de huidige oplopende lasten voor onze inwoners, sportverenigingen, scholen en overige gebruikers een pas op de plaats maken.
Voor de jaren 2023 en verder worden de huurtarieven los van de reguliere indexatie niet extra verhoogd. Voor de begroting betekent dit dat we hiervoor in 2023 een nadeel van €14.000 meenemen en voor de jaren 2024 en verder een nadeel van € 28.000.

In het kader van de ombuigingen (begroting 2021) is als uitgangspunt afgesproken dat de tarieven de leges op het gebied van evenementen en horeca kostendekkend moeten zijn. Hierbij is voor de komende jaren een ingroeipad afgesproken met een gefaseerde stijging naar 100% kostendekkendheid. We zien dat de combinatie van beoogde tariefaanpassingen vanuit kostendekkendheid en de maatschappelijke effecten hiervan op dit moment vraagt om temporisering van het ingroeipad. Ons voorstel is om voor 2023 voor de leges voor het overgrote deel alleen te verhogen met het indexpercentage van 1,9%. Omdat het ingroeipad van de verhoging van de leges al in de meerjarenbegroting 2022-2025 was opgenomen, betekent dit voor 2023 een eenmalig nadeel van € 44.000. In de aanloop naar de Kadernota 2024-2027 werken we voor de komende jaren uit wat een haalbaar en wenselijk ingroeipad voor de verhoging van deze leges is.

Voor wat betreft de overige ombuigingen gaan we ervan uit dat deze conform planning in de diverse jaren worden gerealiseerd. Periodiek beoordelen we in hoeverre de begrote taakstelling tijdig en volledig gerealiseerd wordt. Daar waar zich ontwikkelingen voordoen melden we u dit via ons P&C instrumentarium.

In de onderstaande tabel een overzicht van de oorspronkelijke taakstelling inclusief de aanpassingen hierop.

Bedragen (x € 1.000)	2021	2022	2023	2024	2025	2026
TD Ombuigingen Sociaal 1.1 - Vervallen budget gob	65	65	65	65	65	65
TD Ombuigingen Sociaal 1.2 - Verlagen budget peutopv	81	81	81	99	99	99
TD Ombuigingen Sociaal 1.9 en 1.10 - Beëindigen subsidie Welzijn SCW	-	-	300	300	300	300
TD Ombuigingen Sociaal 1.17 - Reductie formatie Gebiedsteams	-	-	-	414	414	414
TD Ombuigingen Sociaal 1.18 - Beurtschip, lasopl. en spitkeet in Regiodeal	121	121	121	121	121	121
TD Ombuigingen Sociaal 1.20 - Schrappen "overige en onvoorzien"	26	26	26	26	26	26
TD Ombuigingen Sociaal 1.21 - Verlagen budget maatwerkvz	8	8	8	8	8	8
TD Ombuigingen Sociaal 1.27 - Heronderzoeken wmo	150	150	150	150	150	150
TD Ombuigingen Sociaal 1.28 - Afschaffen aanvullend pakket GGD		34	34	34	34	34
TD Ombuigingen Sociaal 1.31 - Beschermd wonen	160	160	160	160	160	160
TD Ruimtelijk 2.14 - Veiligheid	-	-	25	25	25	25
TD Ruimtelijk 2.17 - Taakstellende bezuiniging RO	-	-	98	98	98	98
TD Beheer 3.4 Aanpassing onderhoud graskanten	12	12	12	12	12	12
TD Beheer 3.5 Aanpassing onderhoud boomspiegel	24	24	24	24	24	24
TD Beheer 3.6 Aanp. oh beeldkwaliteit heestervakken	12	12	12	12	12	12
TD Beheer 3.8 Huurtarieven sportaccommodaties	14	28	42	56	56	56
TD Beheer 3.9 Zwembad De Wetterstins prijzen verhogen	18	18	18	18	18	18
TD Beheer 3.10 Zwembad De Sawn Doarpen prijzen verhogen	11	11	11	11	11	11
TD Beheer 3.11 Versobering ambitieniveau, vermindering openstelling	53	53	53	53	53	53
TD Beheer 3.12 Versoberen ambitieniveau geen afvalcoach aanstellen	53	53	53	53	53	53
TD Beheer 3.15 Besparing op inzet ondergrondse containers	40	10	10	10	10	10
TD Ruimtelijk 2.22 Geen serviceverlening vergunningen	-	-	3	3	3	3
TD Ruimtelijk 2.2 Kostendekkende tarieven evenementen ca	-	-	17	17	17	17
TD Ruimtelijk 2.23 Digitaal toezicht	-	-	-	62	62	62
TD Ruimtelijk 2.20 Deregulering kapvergunning particulier terrein	-	-	14	14	14	14
TD Beheer 3.13 Stoppen met inzameling mest	10	10	10	10	10	10
TD Ombuigingslijn 4 Inkomsten verhogen 4.1 - Ozb	195	390	585	780	780	780
TD Ombuigingslijn 4 Inkomsten verhogen 4.5 - verhogen leges RO	-	98	98	98	98	98
TD Ombuigingslijn 4 Inkomsten verhogen 4.9 - licentiekosten	-5	-5	-5	-5	-5	-5
TD Ombuigingslijn 5.1 - Intensiveren samenwerking	24	48	113	270	392	480
TD Ombuigingslijn 5.5 - Kaders rondom pers. aspecten - voordeel bedrijfsvoering	-	-	-	70	70	70
TD Ombuigingslijn 5.6 - Niet indexeren bijdragen diverse samenwerkingsverbanden	-	100	150	200	200	200
Totaal ombuigingen begroting 2021-2024 (e.v.)	1.072	1.507	2.289	3.268	3.390	3.478

Bedragen (x € 1.000)	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Taakstellingen uit eerdere begrotingen						
Recreatieve haven Earnewâld	125	125	125	125	125	125
Totaal ombuigingen	1.197	1.632	2.414	3.393	3.515	3.603
Vervallen/aangepaste/niet gerealiseerde bezuinigingen						
Amendementen begroting 2021-2024						
TD Ombuigingen Sociaal 1.21 - Verlagen budget maatwerkvoorzieningen	-8	-8	-8	-8	-8	-8
TD Beheer 3.8 Huurtarieven sportaccommodaties	-7	-	-	-	-	-
Kadernota 2022-2025						
TD Ombuigingslijn 5.6 - Niet indexeren bijdragen diverse samenwerkingsverbanden		-100	-150	-200	-200	-200
TD Ombuigingen Sociaal 1.18 - Beurtschip, lasopl. en spitkeet in Regiodeal	-121	-121	-121	-121	-121	-121
Begroting 2022-2025						
Vervallen extra verhoging OZB (2,5% voor 2022)	-	-195	-195	-195	-	-
Jaarrekening 2021						
TD Ombuigingslijn 5.1 - Intensiveren samenwerking	-24	-	-	-	-	-
Recreatieve haven Earnewâld	-125	-	-	-	-	-
Begrotingswijzigingen 2022						
Recreatieve haven Earnewâld	-	-125	-	-	-	-
Kadernota 2023-2026						
Vertraging procesoptimalisatie (TD Ombuigingslijn 5.1)	-	-21	-27	-	-	-
Verlaging OZB lasten (2023 en 2024)	-	-	-195	-389	-389	-195
Begroting 2023-2026						
Temporisering verhoging huurtarieven sportaccommodaties (3.8)	-	-	-14	-28	-28	-28
Totaal ombuigingen gecorrigeerd voor begroting 2023-2026	912	1.062	1.704	2.452	2.769	3.051

Overige ontwikkelingen

Actualisering afvalinzameling

De kosten binnen taakveld afval laten een kleine daling zien. De structurele verwerkings- en inzamelingskosten nemen toe. Dit wordt echter meer dan gecompenseerd door de opbrengsten vanuit de herbruikbare afvalstromen (o.a. papier/kunststof/metaal). Daarnaast wordt een incidenteel voordeel in de productie van duurzame energie door verwerker Afvalsturing Friesland NV benut voor een lager verwerkingstarief alleen in 2023.

Actualisering bijdragen Werkmaatschappij

Onder meer op basis van de Kadernota 2023-2026 zijn er ontwikkelingen die een effect hebben op de bijdrage van de WM8KTD. Onder het kopje "Effecten bijdrage aan WM8KTD" en de daar vermelde uitsplitsing van de diverse wijzigingen vindt u een nadere toelichting.

Actualisering kapitaallasten

Jaarlijks vindt een actualisatie van de kapitaallasten plaats, waarbij voor de geplande (vervangings)investeringen wordt bekeken, wanneer vervanging noodzakelijk is. Op basis van deze actualisatie kunnen we voor de jaren 2023-2026 de volgende voordelen als gevolg van deze actualisatie meenemen.

- 2023: € 165.000
- 2024: € 71.000
- 2025: € 31.000
- 2026: € -20.000

Actualisering riolering
De kosten binnen taakveld riolering laten een kleine daling zien. Door fasering in de uitvoering van rioolprojecten in de tijd is er vrijval van kapitaallasten die net iets groter is dan de kostenstijgingen in de budgetten voor personeel, onderhoud en energie.

Ontwikkelingen GR-en
De bijdragen aan de Veiligheidsregio Fryslân, Marrekrite en FUMO voor onze begroting zijn bijgesteld op basis van de begroting(en) 2023-2026 van deze gemeenschappelijke regelingen.

Actualisering overige ontwikkelingen
In het kader van het reguliere begrotingsproces worden de budgetten beoordeeld op basis van de ontwikkelingen, die voor een deel voortvloeien uit begrotingswijzigingen van het lopende jaar en de reguliere actuele ontwikkelingen van de budgetten. Voor de begroting 2023-2026 heeft dit per saldo een gering effect.

Voor wat betreft de ontwikkeling van de prijzen in de komende tijd bestaan onzekerheden. Hiervoor hebben we de bij de Kadernota genoemde Behoedzaamheidsbuffer gereserveerd in deze begroting.
We komen in dit meerjarenperspectief met een meer dan sluitende begroting. Ook de Algemene Reserve is robuust genoeg is om eventuele tegenvallers in de komende jaren op te vangen. Voor de komende tijd blijft het uitermate lastig om in te schatten, of deze buffer voldoende is, gezien de hoge inflatie en vele onzekerheden waarmee de gemeente de komende jaren heeft te maken. Het aantal crises stapelt zich op: de woningmarktcrisis, de stikstofcrisis, de energiecrisis, de vluchtelingencrisis, de grondstofcrisis, de klimaatcrisis en een overspannen arbeidsmarkt. Voor de komende jaren betekent dit een hele uitdaging om een reële prognose te doen over het verloop van de gemeentefinanciën
Daarom hebben in deze begroting een voorstel tot verhoging van de behoedzaamheidsbuffer verwerkt. Gezien de roerige tijd, waarin we leven, is het niet onverstandig om deze buffer te verhogen met een structureel bedrag van € 1.500.000.
Met deze behoedzaamheidsbuffer creëren we financiële mogelijkheden om in voorkomende (nood)situaties binnen onze mienskip zowel op het terrein van verenigingen als stichtingen, maar ook het bedrijfsleven snel te kunnen anticiperen. Maar is tevens bedoeld voor financiële ruimte om onderwerpen uit het coalitieakkoord en raadsprogramma te kunnen dekken. In de tabel hieronder is aangegeven hoe groot onze behoedzaamheidsbuffer is voor de jaren 2023-2026.

(bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026
Behoedzaamheidsbuffer				
Kadernota 2023-2026	1.342	1.638	1.932	700
Begroting 2023-2026	1.500	1.500	1.500	1.500
Totaal	**2.842**	**3.138**	**3.432**	**2.200**

Incidentele baten en lasten

Om vast te kunnen stellen dat er sprake is van een structureel begrotingsevenwicht is het van belang dat inzicht bestaat in welke geraamde baten en lasten incidenteel zijn en welke structureel. Op grond van artikel 19 BBV moeten de incidentele baten en lasten limitatief per programma en meerjarig inzichtelijk worden gemaakt. Zie hiervoor het verplichte overzicht op bladzijde 159 t/m 170 in deze begroting. Een samenvatting daarvan treft u hieronder.

(bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026
Saldo baten en lasten	**-2.746**	**907**	**1.731**	**-146**
Saldo toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	4.006	2.068	982	159
Begrotingssaldo	**1.260**	**2.975**	**2.713**	**12**
Waarvan incidentele baten en lasten saldo	151	-	-	-
Structureel begrotingssaldo	**1.411**	**2.975**	**3.084**	**12**

Algemene Reserve

Onderstaande tabel toont de verwachte ontwikkeling van de Algemene Reserve in de periode 2022-2026.

(bedragen x € 1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Stand begin van het jaar	19.060	18.744	17.396	17.747	20.672	23.385

Voor een nadere specificatie van de ontwikkeling van de Algemene Reserve verwijzen we u naar pagina 105 t/m 107 van deze begroting.

Lastenontwikkeling burgers

Voor de begroting 2023 worden de tarieven voor OZB, afvalstoffenheffing en rioolheffing aangepast op de uitgangspunten die gehanteerd zijn voor het opstellen van de begroting 2023 en de ombuigingslijnen, die noodzakelijk zijn om hiermee de voorzieningen maximaal in stand te kunnen houden.

Onroerendezaakbelasting

Het OZB-tarief wordt in 2023 alleen verhoogd met een inflatiecorrectie van 1,9% voor de totale omzet ten opzichte van 2022 op basis van de vastgestelde kaderbrief.

Afvalstoffenheffing
De afvalstoffenheffing daalt voor de meerpersoonshuishouden en eenpersoonshuishoudens met respectievelijk 0,82% en 0,88%. Per saldo leiden al deze ontwikkelingen tot een beperkte daling van de afvalstoffenheffing van respectievelijk € 2,40 en € 1,80 per huishouden.

Rioolheffing
Voor de rioolheffing stellen wij voor om de tarieven conform de uitgangspunten van het vastgestelde vGRP vast te stellen zodat een kostendekkend tarief gehanteerd wordt. In de paragraaf Lokale heffingen vindt u hierover een nadere toelichting.

Effecten bijdrage aan Werkmaatschappij WM8KTD

De begroting 2023 van de WM8KTD is reeds voor de behandeling van de Kadernota 2023-2026 vastgesteld zonder uiteraard de daarin opgenomen voorstellen die betrekking hebben op de Werkmaatschappij. Daarnaast zijn er nog een paar ontwikkelingen, die van invloed zijn op de bijdrage aan de Werkmaatschappij. Voor de Werkmaatschappij is hiervoor nog een begrotingswijziging nodig om de begroting 2023 van de Werkmaatschappij op het gewenste peil te krijgen.

In totaal gaat de bijdrage van onze gemeente aan de Werkmaatschappij met € 1.483.000 omhoog. Hiervan heeft € 1.397.000 betrekking op voorstellen, die in de Kadernota 2023-2026 zijn vermeld. Voor wat betreft de ontwikkelingen na de Kadernota 2023-2026 gaat de bijdrage van onze gemeente aan de Werkmaatschappij nog omhoog met een bedrag van € 86.000.

Omdat de processen van de Werkmaatschappij en de gemeente ten aanzien van de begroting niet synchroon lopen, hebben we er bewust voor gekozen om op deze plek een toelichting te geven op de ontwikkeling van de bijdrage aan de Werkmaatschappij vanuit de begroting 2022 naar de begroting 2023 toe. U vindt daarom in de programma's geen afzonderlijke toelichting op het verschil in de bijdrage aan de Werkmaatschappij.
In de onderstaande tabel hebben we samengevat hoe de bijdrage zich via de verschillende besluitmomenten heeft ontwikkeld. Vervolgens is een overzicht opgenomen van alle afzonderlijke wijzigingen met een effect op de bijdrage vanaf de primitieve begroting 2023-2026 van de Werkmaatschappij.

Het effect van deze begrotingswijzigingen is al meegenomen in onze begroting 2023. U ontvangt voor deze wijzigingen dus geen afzonderlijk raadsvoorstel meer. In de besluitvorming onder punt 2 is dit formeel op de juiste wijze vertaald.

Ontwikkeling begroting WM8KTD	2023		
(bedragen x € 1.000)	**Bijdrage 8K**	**Bijdrage TD**	**Totaal**
Primitieve begroting 2022-2025; jaarschijf 2023	**17.794**	**18.392**	**36.186**
Ontwikkelingen in cyclus 2022-2025			
Vastgestelde wijzigingen bij begrotingsbehandeling 2022	747	560	1.307
Saldo 2023 - 2026 na vaststelling gemeentebegroting 2022	**18.541**	**18.952**	**37.493**
Ontwikkelingen in primitieve begroting WM8KTD 2023-2026	763	570	1.333
Primitieve begroting 2023-2026; jaarschijf 2023	**19.304**	**19.522**	**38.826**
Ontwikkelingen na Kadernota 2023-2026 met effect op de bijdrage	134	86	220
Wijzigingen n.a.v. Kadernota 2023-2026	1.391	1.397	2.788
Bijdragen begroting na wijziging	**20.829**	**21.005**	**41.834**

Bijdragen van 8K en TD aan de WM8KTD	2023			2024			2025			2026		
(bedragen x € 1.000)	8K	TD	Tot.	8K	TD	Tot.	8K	TD	Tot.	8K	TD	Tot.
Primitieve begroting	**19.304**	**19.522**	**38.826**	**17.939**	**18.515**	**36.455**	**17.821**	**18.398**	**36.219**	**17.750**	**18.326**	**36.075**
Voorgestelde wijzigingen	**1.526**	**1.482**	**3.008**	**815**	**820**	**1.635**	**614**	**600**	**1.214**	**610**	**604**	**1.214**
Ontwikkelingen na Kadernota met effect op bijdrage	134	86	220	106	106	213	144	125	270	140	129	270
Wijzigingen n.a.v. Kadernota 2023-2026	1.391	1.397	2.788	708	714	1.422	469	475	944	469	475	944
Saldo 2023 - 2026	**20.829**	**21.005**	**41.834**	**18.754**	**19.335**	**38.090**	**18.435**	**18.997**	**37.433**	**18.360**	**18.930**	**37.289**

Dit saldo bestaat uit de volgende wijzigingen.

Effecten op de bijdrage aan WM8KTD	2023			2024			2025			2026		
(bedragen x € 1.000)	8K	TD	Tot.	8K	TD	Tot.	8K	TD	Tot.	8K	TD	Tot.
Vastgestelde primitieve begroting	**19.304**	**19.522**	**38.826**	**17.939**	**18.515**	**36.455**	**17.821**	**18.398**	**36.219**	**17.750**	**18.326**	**36.075**
Voorgestelde wijzigingen	**1.430**	**1.482**	**2.912**	**719**	**820**	**1.539**	**518**	**600**	**1.118**	**514**	**604**	**1.118**
WM: KN 2023-2026; Bestuursondersteuning college Achtkarspelen; 00.09	32	-	32	32	-	32	32	-	32	32	-	32
WM: KN 2023-2026; Capaciteitsuitbreiding contractmanagement en contractbeheer; 00.04.11	60	60	120	-	-	-	-	-	-	-	-	-
WM: KN 2023-2026; DIV: Medewerker semi statisch en openbaar archief; 00.04.19	23	23	46	23	23	46	23	23	46	23	23	46
WM: KN 2023-2026; Dorpencoördinator; 00.07	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
WM: KN 2023-2026; Extra inzet recreatie en toerisme 03.02	-	73	73	-	73	73	-	73	73	-	73	73
WM: KN 2023-2026; Facilitair senior beleidsadviseur; 00.04.07	46	46	91	46	46	91	46	46	91	46	46	91
WM: KN 2023-2026; Formatie medewerker recordbeheer; 00.04.01	67	67	134	67	67	134	-	-	-	-	-	-

WM: KN 2023-2026; Historische informatie en materiaal gemeente Achtkarspelen en restauratie daarvan; 00.02	4	-	4	4	-	4	4	-	4	4	-	4
WM: KN 2023-2026; HR: Recruitment; 00.04.16	43	43	85	20	20	40	20	20	40	20	20	40
WM: KN 2023-2026; HR: Vlootschouw in het kader van Strategisch Personeelsplan (SPP); 00.04.17	37	37	74	-	-	-	-	-	-	-	-	-
WM: KN 2023-2026; I&A: doorontwikkelingen team en organisatie; 00.04.20	192	192	384	192	192	384	-	-	-	-	-	-
WM: KN 2023-2026; IBP/Informatieveiligheid; 00.04.02	3	3	5	3	3	5	3	3	5	3	3	5
WM: KN 2023-2026; ICT datagedreven werken; 00.04.04	25	25	50	25	25	50	25	25	50	25	25	50
WM: KN 2023-2026; ICT diverse noodzakelijke upgrades; 00.04.03	13	13	26	13	13	26	13	13	26	13	13	26
WM: KN 2023-2026; ICT informatieveiligheid; 00.04.05	13	13	26	23	23	46	43	43	86	43	43	86
WM: KN 2023-2026; Inkoop Wmo en Participatiewet (implementatieplan); 06.03	73	73	146	-	-	-	-	-	-	-	-	-
WM: KN 2023-2026; Inrichten Mijngemeente.nl; 00.03	13	13	26	13	13	26	13	13	26	13	13	26
WM: KN 2023-2026; Invulling actiepunten vanuit communicatiestrategie; 00.04	69	69	138	14	14	28	14	14	28	14	14	28
WM: KN 2023-2026; Jurist Veiligheid; 01.01	27	27	55	27	27	55	27	27	55	27	27	55
WM: KN 2023-2026; Kwantitatieve en kwalitatieve impuls stafdiensten (HR en communicatie); 00.04.12	297	297	593	-	-	-	-	-	-	-	-	-
WM: KN 2023-2026; Noodzakelijke upgrading financieel informatiesysteem naar een nieuw platform in de cloud; 00.04.08	40	40	80	10	10	20	10	10	20	10	10	20
WM: KN 2023-2026; Omzetting van het dashboard (digitalisering) voor Liberaux; 00.04.18	4	4	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-
WM: KN 2023-2026; Organiseren en faciliteren van het thuiswerken; 00.04.09	143	143	286	28	28	56	28	28	56	28	28	56
WM: KN 2023-2026; Samengestelde objectregistratie; 00.04.21	8	8	15	8	8	15	8	8	15	8	8	15
WM: KN 2023-2026; Structurele inbedding energiecoaching; 07.04	-	48	48	-	48	48	-	48	48	-	48	48

WM: KN 2023-2026; Taakverzwaring strategische advisering colleges, raden, DB en AB; 00.01	66	66	131	66	66	131	66	66	131	66	66	131
WM: KN 2023-2026; Toezicht kabels, leidingen, wegopbrekingen; 02.12	-	16	16	-	16	16	-	16	16	-	16	16
WM: Raad 03-11-2022; Actualisatie kapitaallasten 2023-2027	- 2	- 2	- 5	18	18	37	41	37	78	37	41	78
WM: Raad 03-11-2022; Coalitieakkoord TD; Op jeugd gerichte BOA	-	88	88	-	88	88	-	88	88	-	88	88
WM: Raad 03-11-2022; Motie 8K; Op jeugd gerichte BOA; P1-M1	88	-	88	88	-	88	88	-	88	88	-	88
WM: Raad 03-11-2022; Motie 8K; Voortzetten Energiecoaching; P7-M1	49	-	49	-	-	-	-	-	-	-	-	-
WM: Raad 03-11-2022; Verschuiving WOZ budget naar BAG budget	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
WM; KN 2023-2026: Civieltechnische medewerker; 02.13	-	-	-	-	-	-	16	-	16	16	-	16
Bijdragen begroting na wijziging	**20.829**	**21.005**	**41.834**	**18.754**	**19.335**	**38.090**	**18.435**	**18.997**	**37.433**	**18.360**	**18.930**	**37.289**

WONEN EN WERKEN

Overheids- en inwonersparticipatie

In zowel het raadsakkoord als het coalitieakkoord wordt nadrukkelijk aandacht gevraagd voor zowel burger- als overheidsparticipatie. We gaan de komende maanden middels een interactief proces met uw raad in gesprek, om met u toe te werken naar concretisering van de gewenste richting en resultaten.

Centrumvisie Burgum

Het afgelopen decennium heeft het (winkel)centrum van Burgum sterk moeten anticiperen op nieuwe maatschappelijke ontwikkelingen zoals bijvoorbeeld de COVID-pandemie of het online-winkelen. Ook de veranderende druk vanuit de vastgoedmarkt (de vraag naar wonen) heeft gevolgen voor de centrumfuncties van het 'Winkelhiem'. Om het winkelcentrum van Burgum actueel te houden en goed aan te laten sluiten bij alle maatschappelijke ontwikkelingen die hebben plaatsgevonden, hebben wij een uitgebreid onderzoek laten doen naar het huidige functioneren van het winkelcentrum van Burgum. Dit heeft geresulteerd in een nieuwe centrumvisie.
De aandachtspunten, verbeterpunten en de gewenste aanpassingen uit de 'Centrumvisie Burgum' zijn samengevat in een actielijst. Deze actielijst kan worden gezien als het uitvoeringsprogramma van de centrumvisie voor het winkelcentrum van Burgum. Hiermee kan het winkelcentrum het komend decennium goed functionerend worden gehouden en kan Burgum als regiokern beter functioneren. Op 15 september stelde u de 'Centrumvisie Burgum' vast. De actielijst uit de visie kan nu verder worden uitgewerkt. Dat wordt gedaan met alle direct belanghebbenden en alle ondernemers van het centrumgebied. Wij zullen de uitgewerkte onderdelen van de actielijst, inclusief een kostenraming, later opnieuw aan u besluitvormend voorleggen.

Uitvoeringsplannen ANNO III

De gemeenten Achtkarspelen, Dantumadiel, Noardeast-Fryslân en Tytsjerksteradiel en de Provinsje Fryslân en Wetterskip Fryslân zijn de derde periode van samenwerking ingegaan. Hiervoor hebben zij een agenda opgesteld met een looptijd tot en met 2025. Samen willen we de regio doorontwikkelen en in 2040 de topregio van Noord-Nederland zijn als het gaat om wonen, werken en recreëren. Samen met de regionale samenwerkingspartners zetten we de schouders er onder, langs het spoor van sûn, grien en ûndernimmend.

Begin 2022 is gestart met de uitwerking: welke resultaten willen we wanneer boeken, met welke maatschappelijke partners pakken we de opgaven op, welke middelen zijn daarvoor nodig en waar vinden we die? Dit verschilt per opgave. Sommige opgaven lopen nog door vanuit ANNO II. Er zijn ook volledig nieuwe opgaven, die vanaf de basis moeten worden opgebouwd.

Op dit moment worden de opgaven nader uitgewerkt in uitvoeringsplannen. Past de uitwerking van de opgave in bestaande inhoudelijke en financiële kaders, dan beslissen de colleges, GS en DB van het Wetterskip er over.

Past het niet en is er iets extra nodig, dan is dat een bevoegdheid van de raden en in dat geval leggen de dagelijks besturen voorstellen voor de betreffende begrotingsprogramma's ter besluitvorming voor.

Zodra er meer zicht is op de planning van de besluitvorming over de uitvoering van de verschillende opgaven wordt dit inzichtelijk gemaakt. De raden, Provinciale Staten en het AB van het Wetterskip worden op de hoogte gehouden door middel van voortgangsrapportages.

Ôfspraken kaai- en wâlbehear yn Fryslân

Sûnt in pear jier wurdt der wurke om mear dúdlikheid te krijen oer de ferantwurdlikens fan it behear en ûnderhâld fan de wâlen by de farwegen yn Fryslân del.
Op 17 septimber 2020 hawwe wy besluten om yn te stimmen mei de foarkarsfariant fan de De Stjoergroep “Oevers Vaarwegen’.

By de fierdere útwurking binne der in tal punten wêr't de ferskate partijen op in eigen wize nei sjogge en mei omgean wolle. Dit hat ek gefolgen foar de ferdieling fan de ferantwurdlikheden foar de 'Oevers Vaarwegen'. Om dit alles goed út te iten is der mear tiid nedich dan ferwachte. Doel is om foar de simmer 2022 de ynhâldlike saken ôfslúte te kinnen en dat beslúfoarming dan nei de simmer plakfine kin. Ek dan binne de (finansjele) konsekwinsjes foar ús gemeente dúdlik en de finansjele fertaling is dan oan de oarder yn de begrutting fan 2024.
Uteinlik is it oan provinsjale steaten om in beslút te nimme oer de tawizing "Oevers Vaarwegen", werby de gemeentebestjoeren en it wetterskip de provinsje advisearje.
Ôfrûne perioade is de foarkarsfariant ‘Oevers Vaarwegen’ fjirder útwurke. It kollleezje hat 20 septimber 2022 besluten yn te stimmen mei de útwurking fan de foarkarsfariant en in advys te jaan oer it saneamde ‘Oeverfonds’ en de folling dêrfan. Dit beslút wurdt as advys meijûn oan provinsjale steaten.

Omgevingswet

Inwerkingtreding en transitie

De invoering van de Omgevingswet is inmiddels al diverse keren uitgesteld. Ook bij het opstellen van deze begroting is het nog steeds onzeker of de herziene ingangsdatum van 1 januari 2023 wordt gehaald. De wet beoogt modernisering, bundeling en vereenvoudiging van wet- en regelgeving op het gebied van de fysieke leefomgeving. Met als basis een goede balans tussen het benutten en beschermen van onze leefomgeving. De Omgevingswet brengt een omvangrijke transitieopgave met zich mee. Deze transitie loopt ook na de inwerkingtreding nog door tot in ieder geval 2030. Het jaar 2023 staat in het teken van doorontwikkeling, het opdoen van kennis en ervaring in de praktijk en het verder uitwerken en/of bijstellen van onze systemen, informatievoorzieningen, werkprocessen en beleidscyclus, om op deze wijze onze dienstverlening optimaal uit te blijven voeren. Daarbij geven we ook verder vorm aan ons participatiebeleid, één van de pijlers uit de Omgevingswet. Ook starten we met het vormgeven van het omgevingsplan aan de hand van een in 2022 ontwikkeld handboek en doorlopen pilot met een ontwikkelaar op het gebied van de Wet Kwaliteitsborging Bouwen. We passen ingaande 2023 onze organisatie aan op de Omgevingswet. Structurele effecten daarvan worden u middels een begrotingswijziging voorgelegd in 2023.

Het Rijk heeft aangekondigd de gemeenten tegemoet te komen in de transitiekosten Omgevingswet. In de septembercirculaire 2022 wordt helder welk extra bedrag de gemeente ontvangt vanuit de bestemde € 150 miljoen. Hiervan bekostigen we in eerste instantie - conform afspraak in de begrotingswijziging van april 2022 - de extra inzet in 2022. Het eventueel resterende bedrag hebben we (onder meer door de vertraagde implementatie van het Digitaal Stelsel Omgevingswet) naar verwachting nodig om de uitvoering vorm te kunnen geven. Dit zullen we via de overlopende posten in de begroting 2023 duiden.

Verschuiving taken naar Fumo
Uit de Omgevingswet volgt dat we een belangrijk deel van onze taken op gebied van Milieu (vergunningen, toezicht en handhaving) over moeten dragen aan de Omgevingsdienst, de Fumo. Daarnaast onderzoeken we of het wenselijk is om op andere taakvelden ook taken naar de Fumo over te hevelen vanwege o.a. kwetsbaarheid en kwaliteit. In de loop van 2023 volgt hiertoe een voorstel. De financiële gevolgen zijn nog niet helder. Wat we wel weten is dat de uitvoering door de Fumo doorgaans duurder is dan wanneer we het zelf doen.

Wonen
Vorig jaar is extra budget beschikbaar gesteld voor 2022 om ons ambitieuze woningbouwprogramma te realiseren. Vanuit het Rijk wordt er, via de Nationale Woon- en Bouwagenda, de komende jaren ook extra ingezet om het aantal nieuwe woningen te vergroten met het oog op de vraag vanuit de samenleving. Op deze manier trekt het Rijk de regie naar zich toe. De minister benadrukt in de Nationale Woon- en Bouwagenda met name de bouw van betaalbare woningen welke een substantieel bestandsdeel vormen van deze agenda. Speciale aandacht hierbij is er voor het toegankelijk houden voor de woningmarkt voor met name starters op de woningmarkt.

De woningmarktmonitor laat in Tytsjerksteradiel een groei zien van het aantal inwoners, meer dan het aantal huishoudens. Dat wijst op vestiging van gezinnen, in alle dorpen is groei. Op dit moment zitten er voldoende plannen in de pijplijn, die ontwikkeld kunnen worden naast de harde plancapaciteit en de plannen die in procedure zijn. We willen deze lijn voortzetten en blijven oog houden voor toevoeging van betaalbare huur en koop, voor het stimuleren van doorstroming waardoor de bestaande woningen toekomstbestendig en duurzamer worden, voor spreiding over de gemeenten en voor het toevoegen van plannen met kwaliteit en meerwaarde. Voor specifieke doelgroepen, zoals starters en statushouders, is de komende tijd meer aandacht nodig.

Duurzaamheid, Transitievisie warmte c.a.
Invoering Energieloket n.a.v. vaststelling Transitievisie Warmte, de Duurzaamheidsagenda en ANNO III
Vanuit de Transitievisie Warmte neemt het energieloket een belangrijke plek in voor de dienstverlening naar burger en bedrijf. Deze kunnen met duurzaamheidsvragen bij dit loket terecht. Het loket deelt zoveel als mogelijk is, informatie via website en bijvoorbeeld nieuwsbrieven, organiseert energiemarkten, ondersteunt projectmatige aanpakken, biedt producten aan zoals quickscans en andere energiebesparende maatregelen.

In 2022 volgt een nadere uitwerking voor de (formatieve) invulling van het Energieloket, zodat structureel invulling gegeven kan worden aan de taken die voortvloeien uit de Duurzaamheidsagenda en de Transitievisie Warmte. Deze aanvullende formatie wordt alleen ingevuld als er via het Rijk voldoende uitvoeringsmiddelen vanuit het klimaatbeleid beschikbaar komen.

Opstellen Warmte Uitvoering Programma's, verdere verkenning Transitievisie Warmte
Voor de uitvoering van de Transitievisie warmte moeten Wijk Uitvoeringsplannen worden gemaakt. In samenspraak met de dorpen zullen concrete plannen worden gemaakt en uitgevoerd om de dorpen, in fasen, uiteindelijk aardgasvrij te maken. Hier zijn projectleiders voor nodig om samen met de dorpen en een integraal gemeentelijk projectteam aan de slag te gaan.
In 2022 hebben wij een eerste verkenning uitgevoerd naar de benodigde (formatieve) invulling. Daarbij is en wordt ook gekeken naar de mogelijkheid om op dit gebied regionaal of provinciaal samen te werken. Vooralsnog kunnen wij hier echter verder nog geen invulling aan geven, omdat er vanuit het Rijk nog niet voldoende middelen beschikbaar zijn gekomen voor de uitvoering van de Transitievisie Warmte. Zodra dit wel het geval is, komen we hierop terug bij de raad.

Kwaliteitscriteria Energiebesparing en Duurzaamheid, toezichtsprogramma bedrijven
Binnen de Kwaliteitscriteria is een nieuwe (wettelijke) taak geformuleerd en deze vraagt om uitbreiding van de formatie. Eerder is hiervoor 0,05 fte aan de formatie toegevoegd. Dit blijkt te weinig om de taak uit te kunnen voeren. We hebben in totaal 0,15 fte nodig.
De benodigde capaciteitsinvulling vindt alleen plaats als er via het Rijk voldoende uitvoeringsmiddelen vanuit het klimaatbeleid beschikbaar komen.

Uitvoeringsplan verkeersveiligheid n.a.v. risicoanalyse
Op 14 februari 2019 is het Startakkoord Plan Verkeersveiligheid (SPV) 2030 ondertekend door o.a. het Rijk, IPO en VNG. Hierin is afgesproken dat alle wegbeheerders tot een analyse komen van de verkeersveiligheidsrisico's. In deze analyse wordt gebruik gemaakt van verschillende data zoals snelheid, ongevallen, intensiteiten, weginrichting, bevolkingsopbouw, voertuigbezit etc. Een combinatie van deze data brengt de risico's in beeld waar proactief op gehandeld moet worden om ongevallen te voorkomen.
Ons college heeft de risicoanalyse op 27 september jl. vastgesteld. Het bijbehorende uitvoeringsprogramma wordt gehanteerd als leidraad voor de in te dienen subsidieaanvraag bij het ministerie. Dit programma wordt verder uitgewerkt. Binnen het uitvoeringsprogramma kunnen er prioriteiten gesteld worden.
Het ministerie van Rijkswaterstaat stelt een 2e tranche beschikbaar van de subsidieregeling stimulering verkeersveiligheidsmaatregelen 2022-2023. Voor de 1e tranche heeft onze gemeente een subsidie ontvangen van € 320.500 voor het verbeteren van de verkeersveiligheid. De rijksbijdrage wordt verstrekt op basis van cofinanciering en kan maximaal 50% van de uitvoerings- en infrastructurele kosten dekken. Het plafondbedrag voor 2022-2023 voor onze gemeente is € 296.600 en dat bedrag moet onze gemeente dus ook maximaal beschikbaar stellen om aanspraak te maken op dit plafondbedrag. De uitvoering moet 21 december 2027 gereed te zijn.

Realisatie MFC Tytsjerk en MFA Jistrum

Met een klein faseverschil tussen de beide projecten (Tytsjerk loopt iets voor op Jistrum) wordt er in samenwerking met partijen (onderwijskoepels, verenigingen, etc.) gewerkt aan de realisatie van de centra. Inmiddels is duidelijk dat op ramingsbasis de projecten niet binnen de bij het raadsvoorstel aangegeven bouwsommen kunnen worden gerealiseerd. Dit is voornamelijk te wijten aan toen niet te voorziene ontwikkelingen: oorlog in de Oekraïne, logistieke en voorraadproblemen inzake bouwmaterialen e.d. Beide projecten hebben te maken met een prijsstijging, tot nu toe, van ca. 15 % met de kanttekening dat er nog een aanbesteding volgt welke uiteindelijk exact duidelijk gaat maken tegen welke prijs de markt deze projecten kan realiseren. Er is nog onderzoek gaande/opties worden verkend hoe deze prijsstijging uiteindelijk landt in de exploitatie en de gemeentelijke begroting. We komen daar bij u op terug zodra hier meer over bekend is.

Nieuwe en grotere milieustraat

In het coalitieakkoord 2022-2026 "Tytsjerksteradiel bloeit" is onder meer het volgende opgenomen: *"We gaan op zoek naar een nieuwe en grotere milieustraat om afval beter te kunnen scheiden. Daarbij zoeken we eventueel samenwerking met Achtkarspelen of andere gemeenten. De vrijgekomen locatie wordt herontwikkeld."*

We schrijven een plan van aanpak om uitvoering te geven aan onze ambities en concrete invulling te geven aan de doelstellingen van het raadsprogramma en het coalitieakkoord. Hieruit zullen, vanwege de grootte van het project, advies-/proceskosten voortvloeien. Op dit moment is het nog niet goed mogelijk om daar een gefundeerde inschatting van te geven en we zullen hierop terugkomen door middel van een begrotingswijziging.

SAMENLEVING

Sociaal Domein

Wij blijven werken aan een sterk sociaal domein waarin wij de transformatie naar een meer zelfredzame samenleving doorvoeren in ons dagelijks handelen. De transformatie heeft mede als doel dat meer ondersteuningsvragen binnen de samenleving worden opgelost.
In 2022 is de implementatie gerealiseerd van de per 2021 vastgestelde beleidsstukken. Dit zijn onder andere de visie op de sociale basis en het beleidsplan Participatiewet. In deze documenten zijn het versterken en gebruikmaken van de sociale basis in dorpen opgenomen.

We willen een leefbare gemeente zijn, waarin iedereen mag en kan meedoen en ondersteuning krijgt om zoveel mogelijk zelfstandig te zijn als nodig is. De visie sociale basis is uitgewerkt in de Subsidieregeling Versterken Sociale Basis 2023-2027. In 2022 is gestart met het toekennen van ingediende subsidies. Dit heeft geleid tot een aantal bezwaarschriften over afgewezen beschikkingen.

Door het in behandeling nemen van een aantal bezwaarschriften over afgewezen beschikkingen is twijfel ontstaan over een juiste uitvoering van de subsidieregeling. Om iedere indiener recht te doen, is hun ingediende aanvraag later alsnog toegekend. Tegelijkertijd is afgesproken dat een externe partij de evaluatie van de subsidieregeling in de 1e helft van 2023 gaat uitvoeren. Zodat de resultaten daarvan opgenomen kunnen worden in de Kadernota 2024.

De regiefunctie van de gemeente wordt doorontwikkeld en het daarbij passende partnerschap van de gemeente richting werkgevers, onderwijs en maatschappelijke organisaties. Samen werken wij aan doelen in het sociaal domein. Dit vraagt om een verdere vertaling van deze visie naar het handelen door onze medewerkers, als partner in het krachtenveld van de netwerken in onze dorpen. De aanbesteding voor de inkoop van de specialistische jeugdhulp is uitgesteld naar januari 2023. Provinciaal is een onderverdeling gemaakt tussen specialistische jeugdhulp en complementaire jeugdhulp. Complementaire (alternatieve) jeugdhulp zal niet meer provinciaal ingekocht worden. Dit betekent dat de gemeente zelf in een aanbod moet voorzien. Momenteel zijn wij aan het onderzoeken hoe wij dit het beste kunnen inregelen.

Sinds 2022 werken wij aan een doorvertaling van onze visie naar onze lokale inkoop van voorzieningen op grond van de Participatiewet en Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo). In maart 2022 is er een visie hierop door de gemeenteraad vastgesteld, doorwerkend naar het invoeringsplan dat in 2023 zal worden uitgewerkt.

De kaders voor de veranderingen komen uit het beleidskader sociaal domein, dat in april 2019 is vastgesteld door de gemeenteraden van Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel. Dit beleidskader bestond mede uit een aantal financiële maatregelen. In samenhang werken wij aan deze veranderingen om de komende jaren de passende zorg en ondersteuning aan onze inwoners te kunnen geven en budgetoverschrijdingen te voorkomen.

Onderwijs

De afgelopen jaren heeft het onderwijs het zwaar te verduren gehad tijdens de Coronacrisis. Onderwijsachterstanden en extra zorg vooral rond de kwetsbare jongeren zijn daarvan een gevolg. Samen met de onderwijspartners wordt in 2023 geïnvesteerd in herstel en een vernieuwd perspectief.

Gemeenten ontvangen op grond van het Nationaal Plan Onderwijs in totaal € 300 miljoen voor de schooljaren 2021-2022 en 2022-2023. De gemeente Tytsjerksteradiel zal over de totale periode in totaal ruim € 490.000 ontvangen. We zoeken voor de besteding van deze middelen aansluiting bij de behoefte van het onderwijs. We vertrouwen erop dat in goed overleg met de lokale partners binnen de kaders van de regeling voor duurzame investeringen wordt gekozen.

BESTUUR EN DIENSTVERLENING

Organisatieontwikkeling

De in de Kadernota aangekondigde maatregelen worden in deze begroting definitief vastgesteld. De onderwerpen betreffen:

1. Personeelsbeleid en ontwikkeling;
2. Versterking ondersteuning;
3. Thuiswerken;
4. Strategische adviseren worden in deze begroting definitief vastgesteld.

Tussen het vaststellen van de Kadernota en deze begroting is het niet reëel om te verwachten dat de besproken maatregelen al direct tot een verandering van de situatie hebben geleid. Er is nog steeds sprake van een hoog ziekteverzuim, uitstroom medewerkers en lastige invulling van vacatures.

1. Personeelsbeleid en ontwikkeling

Het strategisch personeelsplan verwachten we uiterlijk medio 2023 aan u voor te leggen. In het vorig jaar uitgevoerde benchmarkonderzoek is aangegeven dat ons loongebouw op dit moment niet marktconform is. Het is niet toegesneden op de schaalgrootte en de daarmee vereiste strategische capaciteit van de organisatie. De resultaten en voorstellen gekoppeld aan het lopende onderzoek naar het loongebouw worden in 2023 aan u gepresenteerd. Hetzelfde geldt voor het opstellen van een arbeidsmarktstrategie.

De werkdruk bij de leidinggevenden is veel te hoog. Dit komt mede door de omvang van een aantal medewerkers die een leidinggevende aanstuurt. Waar een algemeen aanvaardbare omvang van 15 tot 20 mensen normaal is, hebben wij teams met 40 tot 50 mensen met één leidinggevende. De verwachting bij deze maatregel is dat dit zal leiden tot hogere kosten. Die worden u via een aparte begrotingswijziging voorgesteld.

De aanbevelingen uit de evaluatie van de Werkmaatschappij waarbij er voor de komende jaren ingezet wordt op verdere doorontwikkeling van de huidige wijze van samenwerking worden vertaald in een onderbouwd plan van aanpak. Gezien de personele zeer krappe bezetting wordt dit plan van aanpak niet eind 2022 maar medio 2023 aan u voorgesteld.

2. Versterking ondersteuning

Kwantitatieve en kwalitatieve impuls stafdiensten (HR en communicatie)

In de periode tot eind 2022 wordt gewerkt aan een plan voor een toekomstbestendige inrichting en bemensing van de teams HRM en Communicatie. In 2023 ontvangt u een structurele, op de werklast toegesneden uitbreiding van formatie voor beide teams.

Het risico bij deze maatregel is aanwezig dat dit zal leiden tot hogere kosten. Die wordt u via een aparte begrotingswijziging voorgesteld.

3. Thuiswerken

Organiseren en faciliteren van het thuiswerken

Op grond van de Arbeidsomstandigheden wet zijn we als werkgever gehouden onze verantwoordelijkheden te nemen in het faciliteren van thuiswerken.
In het eerste kwartaal van 2023 wordt het inkoopproces hiervoor afgerond. De verwachting is dat de genoemde kosten in de Kadernota toereikend zijn.

4. Strategische advisering

Taakverzwaring strategische advisering

De structurele aanpak van de gewenste verschuiving van uitvoering naar strategie maakt onderdeel uit van het nog te ontwikkelen strategische personeelsplan. Op korte termijn is er echter zeer dringende behoefte om tot versterking te komen van de strategische advisering omdat we ervaren dat er een veelheid aan vraagstukken is, waar geen capaciteit voor geraamd is. Hierbij moet gedacht worden aan bijdragen aan regionale inzet herijking gemeentefonds, samenwerking tussen diverse overheden, advisering collegeleden bij deelname aan Friese of landelijke commissie van de VNG. De samenhangende kosten hiervoor zijn geraamd op € 65.000 (structureel).

Impact hoge inflatie en energiekosten personeel

Medewerkers kunnen ook last hebben van de hoge inflatie en energiekosten. Als goed werkgever bieden wij hen die daar behoefte aan hebben de mogelijkheid tot ondersteuning. Naast de aandacht vanuit leidinggevenden en HRM zijn budgetcoaches, schuldhulpverlening of maatschappelijk werk beschikbaar. Medewerkers kunnen ook meer uren werken (indien daarvoor de ruimte is). In situaties waar dit speelt zal worden gekeken naar individuele maatwerkoplossingen.

Verbijzonderde Interne Controle (VIC) en rechtmatigheid

Vanaf het verslagjaar 2023 moeten gemeenten een rechtmatigheidsverantwoording opnemen in de jaarrekening. Hiermee wordt verantwoording afgelegd over de naleving van de regels voor het financiële reilen en zeilen in de organisatie. Bijvoorbeeld over naleving van de voorwaarden voor subsidies en Europese aanbestedingen of van regels met betrekking tot lasten waarvoor geen voorafgaande dekking opgenomen was in de begroting. Het uitvoeren van de (Verbijzonderde) Interne Controles is een belangrijk instrument om de rechtmatigheid te kunnen beoordelen. Nu voert de organisatie deze ook al uit voor de accountant, maar straks zijn zij dus ook de grondslag voor het afgeven van de eigen rechtmatigheidsverantwoording door het college. De afgelopen drie jaar zijn er veel stappen gezet om de VIC te implementeren. Ook voor 2023 en de jaren daarna zal het nog de nodige inspanning vragen om de kwantiteit en kwaliteit van de VIC op het gewenste niveau te krijgen. Na de zomer van 2023 zullen we de raad via een tussenrapportage informeren over de VIC en de stand van zaken rondom de rechtmatigheidsverantwoording over de eerste helft 2023.

Kwaliteit van de (risico)beheersing

Risicomanagement is een instrument dat ingezet wordt om risico's efficiënter en effectiever te beheersen en doelstellingen te realiseren. Risico's managen geeft geen garantie dat gebeurtenissen met een negatief gevolg niet meer zullen optreden; het geeft wel aan dat actief

wordt gewerkt aan het in beeld brengen, voorkomen en het bewust verminderen van het effect van risico's.

In 2021 heeft de Rekenkamercommissie onderzoek verricht naar Risicomanagement in de drie organisaties Tytsjerksteradiel, Achtkarspelen en de Werkmaatschappij. Een citaat uit dit rapport: *"Aan een verdere kwaliteitsslag rond risicomanagement en interne controle is de afgelopen jaren hard gewerkt. Eerst door de rechtmatigheid op orde te brengen en vervolgens door stappen te zetten in het versterken van de interne controles. Anno nu werkt de organisatie aan de procesoptimalisatie en het verankeren van het risicomanagement daarbinnen. Daarmee zien we dat de gemeenten en de uitvoeringsorganisatie de slag gemaakt hebben van 'overleven' naar een meer beheersmatige werkomgeving"*. De conclusies en aanbevelingen zijn opiniërend behandeld in de raadsvergadering van 3 maart 2022 en de opvolging is onderhanden.

De aanbevelingen van het Rekenkameronderzoek sluiten goed aan bij de volgende stap wij zetten op het gebied van risicomanagement. Als gemeente vinden we het belangrijk om een integrale benadering als basis te hebben. Daarom ontwikkelen wij een Gemeente Brede Risico Analyse (GBRA) die de belangrijkste risico's en de beheersing hiervan inzichtelijke maakt.

Cybersecurity, Informatiebeveiliging en Privacy

Met de toenemende digitalisering neemt het belang van informatieveiligheid en privacy nog steeds toe. Cybersecurity zal steeds meer aandacht en prioriteit krijgen. Bewustwording van risico's vraagt continu aandacht en we moeten voorbereid zijn op cyberaanvallen en moeten hierop adequaat kunnen handelen.

We merken dat de digitale dreigingen fors toenemen en dreigingen steeds geavanceerder worden. De complexiteit en impact van security-incidenten nemen toe op zowel bestuurlijk als uitvoerend niveau. Betrouwbare en veilige informatievoorziening is een absolute voorwaarde voor een gemeente.
Conventionele beveiligingsmaatregelen zijn steeds vaker niet meer toereikend. Er worden daartoe in 2023 diverse maatregelen ondernomen om onze gemeente tegen deze risico's te beschermen.

Integriteit, Fraude en Corruptie

Wij willen een kritische houding hebben ten opzichte van risico's op het gebied van integriteit, fraude en corruptie en de beheersing hiervan: voorkomen is beter dan genezen.

Welke risico's kunnen zich voordoen? Hoe beheersen we deze? Hiertoe is een risicoanalyse opgesteld, wordt een nieuw overkoepelend beleidsplan opgesteld en wordt getoetst of de beheersmaatregelen van de hoogste risico's in voldoende mate worden nageleefd.

De accountant heeft in haar controlewerkzaamheden expliciet aandacht voor de beheersing van fraude en misbruik- en oneigenlijk gebruik risico's. Tijdens de uitvoering van de controle van de jaarrekeningen zijn in de afgelopen jaren geen aanwijzingen verkregen dat er sprake is geweest van fraude.

Procesoptimalisatie

Naast de reguliere bedrijfsvoeringstaken, ligt de nadruk het komende jaar op het realiseren van de ombuigingen. Een belangrijk onderdeel hiervan is het project Procesoptimalisatie dat medio 2021 is gestart. Wij zetten dit traject voort in 2023. Het verbeteren van onze werkprocessen moet leiden tot kortere doorlooptijden, lagere kosten, hogere kwaliteit en tevreden klanten en medewerkers.

Om de gestelde doelen te bereiken is gekozen voor het middel van procesoptimalisatie. Een aantal processen binnen de gemeente is geanalyseerd en ontworpen volgens de uitgangspunten van procesoptimalisatie: een identieke werkwijze tussen Tytsjerksteradiel en Achtkarspelen, optimale inzet van digitalisering, effectief en efficiënt en de klant centraal.

Procesoptimalisatie heeft inmiddels een groot deel van zijn werkwijze en aanpak ontwikkeld. We zien in de uitvoering wel dat er sprake is van een grote afhankelijkheid van beschikbaarheid van personeel. Ook zijn op dit moment eventuele vervolgkosten nog niet inzichtelijk. Dit maakt dat een winstwaarschuwing wordt afgegeven over de geprognotiseerde opbrengst in 2023.

Het nieuwe Werken

De Coronapandemie heeft een grote impact op de samenleving. Ook op onze organisatie en medewerkers. Lange tijd gold het dringende advies om thuis te werken, tenzij het niet anders kon. Medewerkers zijn hierin zoveel mogelijk gefaciliteerd, waarbij vooralsnog gekozen is voor (deels) tijdelijke oplossingen. Bij de toekomstige manier van werken (‘je werkt waar dat nodig is’) zal de focus daarom komen te liggen op een 'hybride' vorm van werken: deels thuis en deels op kantoor of locatie. Hierbij lenen concentratiewerkzaamheden, telefoneren, lezen en administratieve taken zich bij uitstek om thuis uit te voeren. Veel overleggen kunnen plaatsvinden via de inmiddels beschikbare hybride-vergadersystemen en het kantoor wordt gezien als de ideale plek voor ontmoeting en samenwerking.

Opvolging Management Letter

Onze accountant stelt jaarlijks na de interimcontrole en de jaarrekeningcontrole een Managementletter op waarin zij de belangrijkste uitkomsten van haar werkzaamheden beschrijft. Die zijn relevant voor een goed begrip van de jaarrekening en voor het beoordelen van de financiële positie van de gemeente en de risico's die van belang zijn.

De organisatie is actief met het opvolgen van de aanbevelingen uit de Managementletter. Daar waar zich afwijkingen of bijzonderheden in de opvolging voor doen, wordt daarover gerapporteerd bij de begrotingswijzigingen richting de Raad.

Ontwikkeling leges Omgevingswet

Op dit moment speelt de invoering van de Omgevingswet voor de gemeenten. Er zijn nog veel onduidelijkheden over de invoering en de werking. De Eerste Kamer neemt op 8 november 2022 het besluit over de inwerkingtreding. Daarom is in deze begroting bij de leges in relatie tot de Omgevingswet nog de huidige legestabel van toepassing.
Na 8 november 2022 kunnen we de meest actuele situatie bepalen op basis van de inwerkingtreding van de Omgevingswet. Ons voorstel is om de legestabel vervolgens op basis

van dit besluit te actualiseren en wijzigingen als gevolg van de invoering van de Omgevingswet te agenderen voor december.

Voor meer informatie over bovenbeschreven onderwerpen, verwijzen wij u naar de paragraaf Bedrijfsvoering (blz. 124 en verder) van deze begroting.

2 Besluitvorming

Wij stellen u voor:

1. Akkoord te gaan met het vaststellen van de begroting voor het jaar 2023, inclusief de per programma voorgestelde onttrekkingen aan en stortingen in reserves.

2. Kennis te nemen van het effect op de bijdrage aan de WM8KTD voor de wijzigingen waarop dit van toepassing zoals vermeld in paragraaf 1.3.2 en te besluiten geen zienswijze in te dienen voor de wijzigingen van de begroting 2023-2026 van de WM8KTD.

3. Kennis te nemen van de meerjarenraming 2024 - 2026.

4. Akkoord te gaan met de uiteenzetting van de financiële positie van de gemeente en de daarbij behorende bijlagen, zoals verwoord en opgenomen in de programmabegroting.

5. Akkoord te gaan met de lastenontwikkeling voor de burger, zoals opgenomen in paragraaf Lokale heffingen.

6. Akkoord te gaan met de overige uitgangspunten voor het tarievenbeleid zoals voorgesteld in paragraaf Lokale heffingen.

7. Akkoord te gaan met het grondprijzenbeleid voor het jaar 2023 zoals voorgesteld in paragraaf Grondbeleid.

8. De in paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing beschreven risico's te bevestigen.

Vastgesteld in de openbare vergadering van de gemeenteraad van 3 november 2022.

De voorzitter,

De griffier,

3 BELEIDSBEGROTING

3.1 Programmaplan

0. Bestuur en ondersteuning

Wat willen we bereiken en hoe gaan we dat doen

In dit programma gaat het over de dienstverlening ter ondersteuning van onze eigen bestuursorganen, maar ook aan onze burgers, bedrijven en organisaties.

Als bestuur willen we transparant, efficiënt en integer zijn en voor onze samenleving dienstbaar, laagdrempelig, herkenbaar en aanspreekbaar.

Speerpunten in dit programma zijn een efficiënte en klantgerichte dienstverlening. Hierbij heeft de samenwerking met Achtkarspelen een belangrijke meerwaarde. Ten behoeve van deze (ambtelijke) samenwerking is het van belang dat de gemeentebesturen van beide gemeenten in hun zelfstandige rol regelmatig met elkaar in contact treden.

In de Kadernota 2023 schetsen we de nieuwe ontwikkelingen voor 2023 en volgend. Een aantal onderwerpen benoemen we nog specifiek:

Organisatieontwikkeling

Door een hoog ziekteverzuim, aanzienlijk verloop en het feit dat vacatures moeilijk te vervullen zijn door een krappe arbeidsmarkt is de werkdruk in de organisatie hoog. Dit is terug te zien in het uitgevoerde MTO van mei 2022. Het gaat daarbij vooral om problematiek die zich in de Werkmaatschappij voordoet, al hebben ook de clusters Beheer last van de moeilijke arbeidsmarkt. Gevolg van de geschetste problematiek is, naast een hoge werkdruk, ook dat de uitvoering van taken onder druk komt te staan met als risico dat de dienstverlening verslechtert en ontwikkelingen (zoals nieuw beleid, ict-implementaties, enz.) vertraagt. De oorzaken zijn divers en grijpen ook op elkaar in. Om hier iets aan te doen is het nodig om een aantal zaken in gang te zetten. Daarnaast moet er gewerkt worden aan veranderingen op de langere termijn. Waarbij ook het feit dat tot 2030 ongeveer 25% van het personeelsbestand met pensioen gaat betrokken moet worden. Evenals de aanbevelingen uit de Evaluatie van de Werkmaatschappij waarbij er voor de komende jaren ingezet wordt op verdere doorontwikkeling van de huidige wijze van samenwerking. Hiervoor wordt een plan gemaakt. In de Kadernota 2023 - 2026 is een aantal gerichte maatregelen uitgewerkt die vooruitlopend op het nog te ontwikkelen plan wel al in gang gezet moeten worden. Dit betreft de onderwerpen:

1. Personeelsbeleid en ontwikkeling;
2. Versterking ondersteuning;
3. Thuiswerken;
4. Strategische advisering

Deze onderwerpen worden hierna verder geduid en uitgewerkt.

1. Personeelsbeleid en ontwikkeling

Vlootschouw: in-, door- en uitstroom medewerkers - (KN 00.04.17)

In de periode tot 2030 bereikt 25% van onze medewerkers de pensioengerechtigde leeftijd. Daarnaast hebben we te maken met steeds veranderende opgaven en een krappe arbeidsmarkt. Uit de evaluatie van de WM8KTD blijkt dat er een formatieve verschuiving van uitvoering naar strategie nodig is.

In 2021 is gestart met Strategische Personeelsplanning. Onderdeel daarvan is een 'vlootschouw' om het ontwikkelpotentieel van onze medewerkers beter in beeld te krijgen. Met dat inzicht kunnen HR-instrumenten als mobiliteit, loopbaanontwikkeling, talentprogramma's en Leren & Ontwikkelen gerichter en effectiever worden ingezet. Daardoor krijgen onze medewerkers de kans zich te ontwikkelen binnen onze organisatie en binden we waardevolle arbeidskrachten langer aan ons.

Recruitment, werving en selectie personeel (KN 00.04.16)

Het is van belang in te zetten op de ontwikkeling van een adequate arbeidsmarktstrategie. Zoals hiervoor is aangegeven wordt de arbeidsmarkt steeds krapper en verandert onze vraag naar arbeidskrachten door onze schaalgrootte en de daarmee samenhangende opgaven. Op dit moment zijn wij onvoldoende onderscheidend in de markt. Het is daarom van belang om onze concurrentiepositie als werkgever te verbeteren zodat we medewerkers met de juiste capaciteiten aan kunnen trekken. Met een specifiek hierop toegespitst Werving en Selectiebeleid en de inzet van gericht recruitment willen we onze achterstand inlopen.

Onderzoek loongebouw

De doorontwikkeling van onze organisaties vergt een nader onderzoek naar ons loongebouw. In het vorig jaar uitgevoerde benchmarkonderzoek is aangegeven dat ons loongebouw op dit moment niet marktconform is. Het is niet toegesneden op de schaalgrootte en de daarmee vereiste strategische capaciteit van de organisatie. Het is waarschijnlijk dat een op de huidige situatie (Werkmaatschappij, werkend voor een gebied met >60.000 inwoners) toegesneden loongebouw positieve effecten heeft op onze arbeidsmarktpositie. Dit onderzoek voeren we in 2022 uit, zodat de eventuele gevolgen hiervan bij de begroting afgewogen kunnen worden. De kosten voor het onderzoek worden geschat op € 15.000. De helft van dit bedrag komt voor rekening van onze gemeente.

Herinrichting teams

De werkdruk bij de leidinggevenden is veel te hoog. Dit komt mede door de omvang van een aantal teams. Waar een algemeen aanvaardbare omvang van 15 tot 20 mensen normaal is, hebben wij teams met 40 tot 50 mensen en 1 leidinggevende. Gevolg hiervan is ook dat medewerkers aangeven onvoldoende contact te hebben met hun leidinggevende, hetgeen de werkbeleving niet ten goede komt. Het college ziet de urgentie dat deze situatie moet veranderen en zal daartoe een voorstel ontwikkelen.

2. Versterking ondersteuning

Kwantitatieve en kwalitatieve impuls stafdiensten (HR en communicatie) – (KN 00.04.12)

In de periode tot eind 2022 wordt gewerkt aan een plan voor een toekomstbestendig inrichting en bemensing van de teams HRM en Communicatie. Dit plan wordt in 2023 ten uitvoer gebracht. Gezien de ervaren knelpunten en de daarmee samenhangende continuïteitsrisico's wordt het als noodzakelijk gezien de huidige tijdelijke bemensing (3,5 fte voor HRM en 2 fte voor Communicatie) te continueren en in 2023 te komen tot een structurele, op de werklast toegesneden uitbreiding van formatie voor beide teams.

Facilitaire ondersteuning door slimmer organiseren

Willen we een aantrekkelijke werkgever zijn dan moeten we zorgen dat onze medewerker goed toegerust hun werk kunnen doen. Dit betekent dat er structureel aandacht moet zijn voor ontwikkelingen zoals het thuiswerken en de impact die dat heeft op de bestaande werkplekken, vervoerskosten, gebouwen, e.d., waarbij er ook gestreefd wordt naar een zo efficiënt en effectief mogelijk gebruik van middelen. Daarom willen we hierin investeren, vanuit de overtuiging dat dit op termijn ook zeker tot opbrengsten zal leiden.

3. Thuiswerken

Organiseren en faciliteren van het thuiswerken (KN.00.04.09)

Uit oogpunt van goed werkgeverschap en positionering op de arbeidsmarkt willen we onze medewerkers, ook nu de Covidcrisis voorbij lijkt te zijn, de mogelijkheid bieden om thuis te werken. Uit een enquête onder de medewerkers is gebleken dat het merendeel van onze medewerkers hier ook behoefte aan heeft. Het faciliteren en organiseren van deze voorziening biedt het voordeel dat we een aantrekkelijk werkgever kunnen blijven, we bijdragen aan onze gemeentelijke duurzaamheidsagenda en het bieden van werkplezier/ balans tussen werk en privé. Op grond van de Arbeidsomstandigheden wet zullen we als werkgever ook hierin onze verantwoordelijkheden moeten nemen. Het niet faciliteren van thuiswerkplekvoorzieningen neemt grote risico's van uitval van medewerkers door ziekte als gevolg van lichamelijk ongemak met zich mee.

4. Strategische advisering

Taakverzwaring strategische advisering (KN 00.01)

Uit de evaluatie WM8KTD is gebleken dat de organisatie op meerdere fronten strategische advisering tekortkomt. De strategische capaciteit is niet meegegroeid met omvang en complexiteit van de organisatie en staat extra onder druk door een groot verloop onder het personeel. Daarnaast komen er steeds meer taken en nieuwe wetten en regels op de gemeenten af die leiden tot strategische, integrale vraagstukken. De structurele aanpak van deze gewenste verschuiving van uitvoering naar strategie maakt onderdeel uit van het nog te ontwikkelen plan. Op korte termijn echter is er zeer dringende behoefte om tot versterking te komen van de strategische advisering gelet op het feit dat we ervaren dat er een veelheid aan vraagstukken is, waar geen capaciteit voor geraamd is. Hierbij moet gedacht worden aan bijdragen aan regionale inzet herijking gemeentefonds, samenwerking tussen diverse overheden, advisering
collegeleden bij deelname aan Friese of landelijke commissie van de VNG.

Uitwerking Kadernota 2023-2026

In de Kadernota 2023-2026 zijn door het college de grote lijnen van de nieuwe begroting aangegeven. Hieronder vindt u, voor zover van toepassing, de uitwerking van de Kadernota zoals die op 14 juli 2022 door uw raad opiniërend is besproken.

Nieuw of gewijzigd beleid

Inrichten Mijngemeente.nl

We beschikken nu over Mijn Overheid, welke is bedoeld voor het publiceren van eindbeschikkingen en bekendmakingen (bijvoorbeeld aanslag onroerende zaken). Mijn Overheid is echter niet geschikt voor interactie tussen burger en gemeente. Zo vindt er bijvoorbeeld na een digitale aanvraag voor een omgevingswet nog veel communicatie analoog of via e-mail plaats. Met het gebruik van Mijn Gemeente kunnen we tijdens het proces tussen aanvraag en besluit wel volledig digitaal communiceren met de burger. Aanvullend op Mijn Overheid willen we een kanaal Mijn Gemeente in richten, waarin communicatie met onze inwoners zoveel mogelijk digitaal kan plaatsvinden. Wij vragen een jaarlijkse bijdrage van € 13.000 (per gemeente) om dit te realiseren.

[Kadernota nr. 00.03]

Invulling actiepunten vanuit Communicatiestrategie

De huidige tijd vraagt om een heldere en consistente positionering van de twee gemeenten en de Werkmaatschappij. Door de communicatie van de beide gemeenten en van de Werkmaatschappij professioneler, consistenter en helderder aan te pakken wordt dit bewerkstelligd.

Extern

Zorgdragen voor een professionele uitstraling van de drie organisaties en zorgen voor begrijpelijke teksten (B1-niveau) in alle uitingen.

Intern

De drie organisaties zijn in ontwikkeling. Werken voor deze drie organisaties is soms complex. Een goede interne communicatie zorgt ervoor dat medewerkers zich verbonden voelen met de organisatie en op een juiste, tijdige en begrijpelijke wijze worden geïnformeerd over de organisatieontwikkeling.

[Kadernota nr. 00.04]

Taakverzwaring strategische advisering colleges, raden, DB en AB

Uit evaluatie / onderzoek is gebleken dat de organisatie op meerdere fronten behoefte heeft aan strategische capaciteit. De aard en frequentie van complexe dossiers waarmee de organisatie te maken krijgt neemt steeds meer toe. Daarnaast komen er steeds meer taken en nieuwe wetten en regels op de gemeenten af die leiden tot strategische, integrale vraagstukken. Het Dagelijks Bestuur van de Werkmaatschappij (DB) moet, gelet op de beleidsmatige en organisatorische opgaven, meer volgens strategische plannen en agenda's gaan werken. De strategische capaciteit is niet meegegroeid met omvang en complexiteit van de organisatie en staat extra onder druk door een groot verloop onder het personeel. Daarmee is de beschikbare capaciteit om adequaat te ondersteunen op strategische vraagstukken

structureel ontoereikend. De complexiteit van de onderwerpen vraagt steeds meer integrale strategische voorbereiding, ook met andere gemeenten.
[Kadernota nr. 00.01]

Overige ontwikkelingen

VIC en rechtmatigheid

Vanaf het verslagjaar 2023 moeten gemeenten een rechtmatigheidsverantwoording opnemen in de jaarrekening. Hiermee wordt verantwoording afgelegd over de naleving van de regels voor het financiële reilen en zeilen in de organisatie. Bijvoorbeeld over naleving van de voorwaarden voor subsidies en Europese aanbestedingen of van regels met betrekking tot lasten waarvoor geen voorafgaande dekking opgenomen was in de begroting. Het uitvoeren van de (Verbijzonderde) Interne Controles is een belangrijk instrument om de rechtmatigheid te kunnen beoordelen. Nu voert de organisatie deze ook al uit voor de accountant, maar straks zijn zij dus ook de grondslag voor het afgeven van de eigen rechtmatigheidsverantwoording door het college. De afgelopen drie jaar zijn er veel stappen gezet om de VIC te implementeren. Ook voor 2023 en de jaren daarna zal het nog de nodige inspanning vragen om de kwantiteit en kwaliteit van de VIC op het gewenste niveau te krijgen. Na de zomer van 2023 zullen we de raad via een tussenrapportage informeren over de VIC en de stand van zaken rondom de rechtmatigheidsverantwoording over het eerste helft 2023.

Algemene Uitkering

De inkomsten uit de Algemene Uitkering uit het Gemeentefonds zijn gebaseerd op de septembercirculaire 2022 en de nieuw afspraken rondom de middelen voor Jeugdzorg.

OZB

Omdat de lasten voor onze inwoners door onder meer de hoge gas en elektriciteitsprijzen toenemen, willen we de in het kader van de ombuigingen 2021-2025 voorgestelde extra OZB verhoging voor de jaren 2023 en 2024 niet door voeren en de reeks vanaf 2025 conform eerdere ombuigingslijn te vervolgen.
Het niet doorvoeren van de extra OZB verhoging voor 2023 en 2024 heeft voor de begroting 2023 en verder het volgende effect:

- 2023: € 195.000 nadeel
- 2024: € 389.000 nadeel
- 2025: € 389.000 nadeel
- 2026: € 195.000 nadeel

Voor de OZB van 2023 is wel een reguliere indexatie toegepast van 1,9%. Dit leidt tot een verhoging van de OZB-opbrengsten van € 163.000 ten opzichte van 2022.

Aanpassing bijdragen Werkmaatschappij

Voor 2023 zijn de bijdragen van de beide gemeenten aan de Werkmaatschappij geactualiseerd op basis van doorbelastingen van geactualiseerde kosten binnen de Werkmaatschappij. In het publieksdeel hebben we hier een algemene toelichting op gegeven.

Actualisatie ontvangen en af te dragen leges Burgerzaken

De te verwachten ontvangen en (aan het Rijk) af te dragen leges zijn geactualiseerd. De te verwachten aantallen zijn gebaseerd op de te vervallen documenten in 2023 en een deel nieuwe eerste uitgiften.
De huwelijken zijn naar beneden bijgesteld ten opzichte van 2022, aangezien er in 2022 een 'inhaalslag' heeft plaatsgevonden door de Coronamaatregelen die met name golden in 2021.
De rijbewijzen zijn gebaseerd op het aantal te verlopen rijbewijzen CBR en een autonome groei van 15%.
De totale wijziging bedraagt per saldo € 10.000 negatief.

Overige gebouwen en gronden

Er heeft een verschuiving plaatsgevonden van kosten van (leegstaande) schoolgebouwen die niet meer in gebruik zijn in afwachting van mogelijke verkoop. Dit betreft een verschuiving van € 56.000 van programma 4 Onderwijs naar programma 0, taakveld Overige Gebouwen en Gronden. Hiernaast is op basis van de geactualiseerde onderhoudsplanning een dotatie gedaan aan de voorziening voor onderhoudskosten Overige gebouwen van € 35.000.

Motie Lobby herijking gemeentefonds

Bij de behandeling van de Kadernota 2023-2026 in Achtkarspelen 8K is de motie Lobby herijking gemeentefonds aangenomen. Voor de komende drie jaar wordt driemaal € 20.000 incidenteel beschikbaar gesteld voor een lobby tegen de ongewenste effecten van de herijking en verdeling van het gemeentefonds. De voorwaarde is dat een aantal andere noordelijke gemeente hier evenredig aan meebetalen. Als partner gemeente willen we dit initiatief ondersteunen en onder dezelfde voorwaarde eveneens een bedrag van driemaal € 20.000 ten laste van de algemene reserve mee te nemen in de begroting 2023-2026.

Financieel

Lasten en baten vóór stortingen in of onttrekkingen aan de reserves						
	begroting			meerjarenperspectief		
(x € 1.000)	2022	2023	verschil	2024	2025	2026
Lasten	5.545	7.827	2.282	7.391	7.514	6.209
Baten	67.310	72.357	5.047	72.969	72.901	68.875
Saldo	61.765	64.529	2.765	65.578	65.387	62.666
Stortingen in of onttrekkingen aan de reserves (alle programma's)						
Saldo	2.922	4.006	1.084	2.068	982	159
TOTAAL	64.687	68.535	3.849	67.646	66.369	62.825
per inw.	*2.018*	*2.122*	*104*	*2.095*	*2.055*	*1.945*

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2022 en 2023 betreffen:

	(x € 1.000)
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
Kadernota 2023	
07.04 Structurele inbedding energiecoaching	- 55 N
De financiële gevolgen n.a.v. de Kadernota 2023 Progr. 0 van onderstaand zijn begroot en verwerkt onder Overhead.	
- 00.01 Taakverzwaring strategische advisering colleges, raden, DB en AB	
- 00.03 Inrichten Mijngemeente.nl	
- 00.04 Invulling actiepunten vanuit Communicatiestrategie	
Overige beleidsrelevante ontwikkelingen	
Ontwikkelingen Algemene uitkering (inclusief behoedzaamheidsbuffer)	2.037 V
Mutaties bestaande ombuigingen	
OZB : niet doorvoeren van de extra OZB verhoging voor 2023 (en 2024)	- 195 N
Overige ontwikkelingen	
OZB indexatie 1,9%	163 V
Verschuiving kosten (leegstaande school)gebouwen vanuit programma 4	- 56 N
Onderhoudskosten Overige gebouwen t.g.v. voorziening	- 35 N
Actualisatie ontvangen en af te dragen leges Burgerzaken	- 10 N
Actualisatie kapitaallasten waaronder voordeel betaalde leningen langlopende leningen	102 V
Actualisatie budgetten Burgerzaken, Alle Friezen.nl en Verkiezingen (in verband met 2 verkiezingen in 2023)	- 24 N

Indicatoren

Met de beleidsindicatoren wordt een inkijkje gegeven in de (beoogde) effecten van het gemeentelijk beleid. Indicatoren zijn geen doel op zichzelf. Veel belangrijker dan de waarde van de indicator is het verhaal achter het cijfer. Dat kan gebruikt worden om te sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda

- ongunstig
- neutraal
- gunstig
- (nog) geen nieuwe gegevens

Indicator		Meting	Eenheid	Refertejaar
Apparaatskosten		769,8	euro	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting	▲			
Prognose o.b.v. de historie	▬			
Bezetting		9,7	fte	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting	▬			
Prognose o.b.v. de historie	▬			
Externe inhuur		3,6	euro	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting	▲			
Prognose o.b.v. de historie	▬			
Formatie		9,3	fte	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting	▬			
Prognose o.b.v. de historie	▬			

Verbonden partijen

De Verbonden Partijen binnen dit programma zijn:

Gemeenschappelijke regeling

Werkmaatschappij Achtkarspelen-Tytsjerksteradiel

Vennootschap / Coöperatie

BNG Bank NV

Vitens

1. Veiligheid

Wat willen we bereiken en hoe gaan we dat doen

Veiligheid is het aanwezig zijn van orde en rust in het publieke domein en van bescherming van leven, gezondheid en goederen tegen acute en dreigende aantastingen. Onveiligheid is te omschrijven als alles wat inbreuk op veiligheid maakt. Die inbreuken kunnen zowel feitelijke aantastingen zijn maar ook gevoelens van onveiligheid.

Het programma Veiligheid omvat alle gemeentelijke activiteiten op het gebied van handhaving van de openbare orde, bevordering van de veiligheid en activiteiten rondom de bijzondere wetten. Hieraan wordt op verschillende manieren vormgegeven door het stellen van regels, het maken van beleid, uitvoering geven aan handhaving, organisatie van de crisisbeheersing, de brandweer en de samenwerking met de politie.

Het programma Veiligheid is onderverdeeld in twee aandachtsgebieden:

Crisisbeheersing en brandweer
Hieronder valt onder andere de Veiligheidsregio Fryslân en gemeentelijke ontwikkelingen en taken op het gebied van crisisbeheersing en brandweerzorg.

Openbare orde en veiligheid
Hieronder vallen diverse gemeentelijke ontwikkelingen en taken op het gebied van openbare orde en veiligheid. Ook ontwikkelingen met betrekking tot ketenpartners als politie, Veiligheidshuis en het Regionaal Informatie en Expertise Centrum (RIEC) vallen hieronder.

Uitwerking Kadernota 2023-2026

In de Kadernota 2023-2026 zijn door het college de grote lijnen van de nieuwe begroting aangegeven. Hieronder vindt u, voor zover van toepassing, de uitwerking van de Kadernota zoals die op 14 juli 2022 door uw raad opiniërend is besproken.

Nieuw of gewijzigd beleid

Jurist veiligheid

We gaan de juridische schil van het veiligheidsdomein op peil brengen door het aanstellen van een juridische adviseur/beleidsmedewerker voor 0,25 fte. Door de juridisch adviseur toe te voegen in de hele keten kunnen zware juridische klussen in de keten zelf met juiste antenne voor openbare orde en veiligheid worden afgewikkeld. De totale kosten voor de gemeente Tytsjerksteradiel worden geschat op € 27.500. Van dit bedrag worden de loonkosten (€ 22.000) verantwoord in dit programma en de overheadkosten (€ 5.500) in het programma Overhead.
[Kadernota nr. 01.01]

Schenken onder de 18 jaar

We willen dat er minder alcohol wordt geschonken aan mensen onder de 18 jaar. Wij willen het naleefgedrag op dit punt verbeteren in het belang van de gezondheid en zullen hierop

tweejaarlijks proactief controles laten uitvoeren door een extern bureau. Als wij dit niet doen dan blijft het naleefgedrag naar verwachting laag. Dit brengt gevolgen voor de gezondheid met zich mee alsmede gevolgen voor de openbare orde en de handhaving hiervan. De totale kosten voor de gemeente Tytsjerksteradiel worden geraamd op € 30.000.
[Kadernota nr. 01.02]

Overige ontwikkelingen

Raadsprogramma en Coalitieakkoord; Op jeugd gerichte BOA

De toenemende alcohol- en drugsproblematiek vraagt in de gemeente om versterking. Hiervoor wordt een op jeugd gerichte BOA aangenomen die een belangrijke preventieve taak heeft en contacten onderhoudt met de jeugd van Tytsjerksteradiel. Deze BOA zal samenwerken met de dorpencoördinator, jongerenwerkers, gebiedsteams, scholen en de politie. De op jeugd gerichte BOA, zoals genoemd in het coalitieakkoord, start al in 2023. Hier wordt geld voor vrijgemaakt in de begroting. De totale kosten (inclusief overhead) op basis van 1fte bedragen € 88.000 per jaar. De loonkosten (€ 70.000) worden in dit programma verantwoord, de overheadkosten (€ 18.000) in programma Overhead.

Hogere bijdrage Veiligheidsregio Fryslân

Jaarlijks wordt de begroting van de Veiligheidsregio Fryslân aangeboden. In deze begroting zijn een aantal beleids- en autonome ontwikkelingen op het gebied van brandweer en crisisbeheersing vertaald. Deze ontwikkelingen leiden voor Tytsjerksteradiel tot een hogere bijdrage aan de Veiligheidsregio Fryslân van € 97.000.

Ombuiging stoppen met niet-wettelijke taken Veiligheid

De gemeente voert een aantal niet-wettelijke taken uit in het kader van Veiligheid.
Bij de begroting 2021 is op het taakveld Veiligheid een bezuiniging vastgesteld van € 25.000 met ingang van 2023. Bij het invullen van deze taakstelling is gebleken dat een deel van deze ombuiging met ingang van 2022 gerealiseerd kan worden op de werkbudgetten van veiligheid en crisisbeheersing. Met ingang van 2023 wordt het resterende deel van € 12.000 van deze ombuiging gerealiseerd.

Temporisering leges evenementenbeleid ca.

In het kader van de ombuigingen (begroting 2021) is als uitgangspunt afgesproken dat de tarieven de leges op het gebied van evenementen en horeca kostendekkend moeten zijn. Hierbij is voor de komende jaren een ingroeipad afgesproken met een gefaseerde stijging naar 100% kostendekkendheid. We zien dat de combinatie van beoogde tariefaanpassingen vanuit kostendekkendheid en de maatschappelijke effecten hiervan op dit moment vraagt om temporisering van het ingroeipad. Ons voorstel is om voor 2023 voor de leges voor het overgrote deel alleen te verhogen met het indexpercentage van 1,9%. Omdat het ingroeipad van de verhoging van de leges al in de meerjarenbegroting 2022-2025 was opgenomen, betekent dit voor 2023 een eenmalig nadeel van € 44.000. In de aanloop naar de Kadernota 2024-2027 werken we voor de komende jaren uit wat een haalbaar en wenselijk ingroeipad voor de verhoging van deze leges is.

Overheveling ICT-gerelateerde budgetten naar WM8KTD

De afgelopen jaren zijn een aantal werkzaamheden (o.a. continuïteitsplan) overgegaan van beide gemeenten naar de Werkmaatschappij 8KTD. De daarbij behorende middelen zijn echter niet altijd mee overgegaan. Het beschikbare bedrag voor het continuïteitsplan wordt hiermee alsnog overgeheveld naar 8KTD. Voor dit programma betekent dit een voordeel van € 15.000.

Financieel

Lasten en baten vóór stortingen in of onttrekkingen aan de reserves						
	begroting			**meerjarenperspectief**		
(x € 1.000)	**2022**	**2023**	**verschil**	**2024**	**2025**	**2026**
Lasten	2.551	2.732	181	2.761	2.865	2.887
Baten	32	14	- 18	74	89	89
Saldo	- 2.519	- 2.718	- 199	- 2.687	- 2.776	- 2.798
per inw.	*-79*	*- 84*	*- 6*	*- 83*	*- 86*	*- 87*

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2022 en 2023 betreffen:

	(x € 1.000)
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
Kadernota 2023-2026	
Jurist veiligheid; 01.01	-22 N
Schenken onder de 18 jaar; 01.02	-30 N
Overige beleidsrelevante ontwikkelingen	
Raadsprogramma en Coalitieakkoord; Op jeugd gerichte BOA	-70 N
Bijdrage aan de Veiligheidsregio Fryslân	-97 N
Mutaties bestaande ombuigingen	
Veiligheid (begroting 2021; 1.14)	12 V
Temporisering leges evenementenbeleid c.a.	44 N
Overige ontwikkelingen	
Overheveling ICT-gerelateerde budgetten naar WM8KTD	15 V
Actualisatie bijdrage WM8KTD	11 V
Diverse overige ontwikkelingen	26 V
Totaal	**-199 N**

Indicatoren

Met de beleidsindicatoren wordt een inkijkje gegeven in de (beoogde) effecten van het gemeentelijk beleid. Indicatoren zijn geen doel op zichzelf. Veel belangrijker dan de waarde van de indicator is het verhaal achter het cijfer. Dat kan gebruikt worden om te sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda

- ongunstig
- neutraal
- gunstig
- (nog) geen nieuwe gegevens

Indicator	Meting	Eenheid	Refertejaar
Misdrijven - Diefstal uit woning per 1.000 inwoners	0,6	aantal	(2021)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Misdrijven - Geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners	2,8	aantal	(2021)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Misdrijven - Vernieling en beschadigingen (in de openbare ruimte)	3,6	aantal	(2021)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Misdrijven - Winkeldiefstal per 1.000 inwoners	0,6	aantal	(2021)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Verwijzingen Halt	6,0	aantal	(2021)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			

Verbonden partijen

De Verbonden Partijen binnen dit programma zijn:

Gemeenschappelijke regeling

Veiligheidsregio Fryslân

2. Verkeer, vervoer en waterstaat

Wat willen we bereiken en hoe gaan we dat doen

Het programma Verkeer, vervoer en waterstaat omvat de aanleg, het beheer en onderhoud van (water-) wegen en straten c.a., openbare verlichting en verkeersveiligheid. Het programma is gericht op het mogelijk maken van een veilige deelname aan het verkeer en een sober en doelmatig beheer van de openbare ruimte, met inachtneming van en respect voor de aanwezige (unieke) kwaliteiten.
We zetten in op blijvende bereikbaarheid op het platteland (goede wegeninfrastructuur) en duurzaam vervoer. Daarnaast willen we een adequaat beheerssysteem voor de openbare ruimte realiseren.

In het komende begrotingsjaar ligt het accent op het opstellen van een nieuw gemeentelijke verkeer-en vervoerplan, waarin het beleid - en daaraan gekoppeld een uitvoeringsprogramma - voor de komende jaren wordt vastgelegd.

Uitwerking Kadernota 2023-2026

In de Kadernota 2023-2026 zijn door het college de grote lijnen van de nieuwe begroting aangegeven. Hieronder vindt u, voor zover van toepassing, de uitwerking van de Kadernota zoals die op 14 juli 2022 door uw raad opiniërend is besproken.

Nieuw of gewijzigd beleid

2e fase Gebiedsontwikkeling De Centrale As

De Gebiedsontwikkeling zorgt ervoor dat De Centrale As goed wordt ingepast in het landschap en moet daarnaast zorgen voor een “plus” voor het gebied. Deze “gebiedsplus” is als een soort van compensatie toegezegd aan de streek en kent zogenaamde fase 1 en fase 2 maatregelen. Het college heeft ingestemd met de maatregelen voor beide fasen en voor fase 1 is tevens de gemeentelijke cofinanciering (50%) geregeld. Voor de fase 2 maatregelen is er nog geen gemeentelijke cofinanciering geregeld. Deze wordt op basis van de laatste informatie van de Provincie geraamd op € 125.000 voor het realiseren van:

- Z38; aanleg recreatieve voorzieningen natuurgebied De Leijen
- Z42; aanleg recreatieve voorzieningen natuurgebied De Súdermar
- M54; Aanleg wandelpad Rijksstraatweg Noardburgum

Voor incidentele lasten hanteren we de lijn dat deze ten laste van de Algemene Reserve worden gebracht.
[Kadernota nr. 02.09]

Aanpak fietsverbinding Damsingel naar de van Harinxmaweg

De bedrijven Sonac en Noppert hebben een probleem voorgelegd dat zij ervaren met fietsers die de route over het bedrijventerrein Sumar nemen. In gezamenlijk overleg is het probleem geanalyseerd en onderzocht op welke wijze iets aan de situatie gedaan kan worden.

De oplossing die is onderzocht is erop gericht om het bedrijventerrein voor fietsende werknemers vanuit Burgum wel toegankelijk te houden, maar deze minder aantrekkelijk te maken voor doorgaand fietsverkeer. Dit kan door de huidige fietsverbinding vanaf de Van

Harinxmaweg naar beneden richting bedrijventerrein op te heffen en een nieuwe verbinding aan te leggen die vanaf de Van Harinxmaweg terug buigt (en afdaalt) richting het kanaal. Recreatief fietsverkeer kan zo de route linksaf vervolgen via het aquaduct naar Garyp en werknemers kunnen daar rechtsaf naar het bedrijventerrein fietsen.

De totale kosten van de genoemde aanpassing in de fietsroute van de Van Harinxmaweg naar het bedrijventerrein Sumar zijn geraamd op € 125.000. Met de betrokken bedrijven is nog niet gesproken over een verdeling van deze kosten.
Het maximale financiële effect (uitgaande van € 125.000) voor de gemeente bedraagt € 5.000.
[Kadernota nr. 02.11]

Infrastructuur rondom Pont Prinses Margrietkanaal Bergumermeer-Sumar

De realisatie van een pontverbinding tussen Burgum en Sumar (ter hoogte van Recreatiecentrum Bergumermeer). Dit initiatief maakt onderdeel uit van de Gebiedsontwikkeling De Centrale As, fase 2. Het project is tot stand gekomen met een stichting (i.o), waarin de lokale mienskip participeert. De aanleg van de pontverbinding, nabij de Burgumer Mar, versterkt de toeristisch-recreatieve (infra)structuur in de gemeente. Dit initiatief past binnen de ambitie van het gebiedscluster Burgumer Mar, welke is opgenomen in het toeristisch-recreatieve beleidsplan “Tytsjerksteradiel, folle mear om te ûntdekken”.

Door het ontbreken van de financiële middelen heeft het project een tijd stilgelegen. Het project kan nu een vervolg krijgen en moet weer worden geactiveerd. Provincie en gemeente zijn gezamenlijk 50/50% verantwoordelijk voor de randvoorwaardelijke zaken van de pontverbinding: de fietspaden en de aanlandingsplaatsen aan de noord- en zuidkant van het Prinses Margrietkanaal. De stichting i.o. is verantwoordelijk voor de aanschaf van de pont. De stichting i.o. zal via een scholenproject een pont laten bouwen op hun kosten. Daarnaast is de stichting i.o. verantwoordelijk voor de exploitatie van het geheel (inclusief beheer en onderhoud). De aangenomen motie wordt meegenomen bij de verdere uitvoering.

De totale kosten voor de gemeente Tytsjerksteradiel worden geschat op € 340.000. De provincie investeert eveneens € 340.000 zodat er een totaalbudget ontstaat van € 680.000. Dit onderwerp classificeren wij als incidenteel. Voor incidentele lasten hanteren we de lijn dat deze ten laste van de Algemene Reserve worden gebracht.
[Kadernota nr. 02.16]

Inventarisaties en inspecties oeververdedigingsobjecten en steigers/vlonders

We hebben een groot areaal met waterbouwkundige werken. De bruggen zijn bekend en worden periodiek geïnspecteerd. Van de oeververdedigingen en steigers/vlonders zijn niet alle gegevens geregistreerd en deze worden niet structureel geïnspecteerd. Daarnaast speelt op dit moment tevens de discussie over het eigendom en beheer van oevers langs de vaarwegen wat ook invloed kan hebben op de grootte van ons areaal.
Om ongevallen en aansprakelijkstellingen te voorkomen is het noodzakelijk om het areaal te inventariseren en daarna driejaarlijks structureel te inspecteren. De gegevens worden verwerkt en bijgehouden in het beheerprogramma Geovisia.

De kosten voor inventarisatie en inspectie worden voor 2023 ingeschat op € 40.000. Daarna is er structureel om de drie jaar een budget van € 30.000 benodigd.
[Kadernota nr. 02.04]

Nieuw verkeer- en vervoerbeleid

Het huidige gemeentelijk verkeer- en vervoerplan loopt af en moet vervangen worden door een vernieuwd plan waarin het gemeentelijk beleid (incl. uitvoeringsprogramma) voor de komende vijf jaar wordt vastgelegd. Dit voeren we in 2023 uit. Daarmee geven we een antwoord op de uitdagingen die in deze periode voor ons liggen en stellen we het ambitieniveau vast.
De kosten voor het opstellen worden geraamd op € 35.000. Dit onderwerp classificeren wij als incidenteel en die kosten worden ten laste gebracht van de Algemene Reserve.
[Kadernota nr. 02.01]

Toezicht kabels, leidingen, wegopbrekingen

De komende jaren wordt een groot aantal werkzaamheden aan de ondergrondse infrastructuur, zoals aanleg glasvezelnetwerk(en) en uitbreiding van het elektriciteitsnetwerk uitgevoerd.
Voor een adequate begeleiding van deze structurele toename van nutswerkzaamheden zijn extra middelen nodig. De staande organisatie is hier niet op berekend en daarom is aanvullend budget van € 95.000 voor het organiseren en inrichten van voldoende begeleiding noodzakelijk.
[Kadernota nr. 02.12]

Zwerfafval

Per 2023 stopt de landelijke vergoeding voor het opruimen van zwerfafvalvergoeding à € 1,19 per inwoner per jaar.
Het doel is dat er "zo weinig mogelijk zwerfafval in de openbare ruimte" ligt. De huidige situatie is dat de beeldkwaliteit op orde is - Friesland 100% zwerfafvalvrij 2020 was Tytsjerksteradiel de schoonste gemeente van Fryslân. Voor het in stand houden van de huidige beeldkwaliteit met betrekking tot zwerfafval is het wenselijk dat hiervoor budget beschikbaar wordt gesteld en het zwerfafval wordt opgeruimd.
De totale kosten bedragen € 50.000. Per 2023 is het wenselijk dat € 40.000 beschikbaar gesteld wordt voor het opruimen van zwerfafval. Daarnaast is het wenselijk dat € 10.000 beschikbaar wordt gesteld voor het verstrekken van middelen en de communicatie met de inwoners en vrijwilligers.
[Kadernota nr. 02.15]

Moties

Verwerking van de motie(s), ingediend tijdens de behandeling van de Kadernota.

Motie: Pont Burgum-Sumar

Om by de inisjatyfnimmers foar de pont Burgum-Sumar oan te jaan dat in ynsidintele ynvestearring troch de gemeente Tytsjerksteradiel allinnich akkoart is mits de kontinuïteit fan de farrûte boarge wurde kin en der oan in oantal rânebetingsten foldien wurdt:

- De te kiezen oanlisplakken moatte yn oerlis mei alle belanghawwenden fêststelt wurde.
- Der is sprake fan in sluten eksploitaasje ynklusyf reservearringen foar ferfanging/grut ûnderhâld.
- In konsept jierplanning en frijwilligerspool binne klear foardat besluten wurdt oer de ynsidintele ynvestearring (sûnder leechrin frijwilligerspool Sûwald).
- De rie op de hichte hâlden wurdt fan de wize werop oan de rânebetingsten foldien wurde.

Op 18 augustus jl. heeft er een bestuurlijk overleg plaatsgevonden met de vertegenwoordigers van de stichting Pont PMK i.o.

De gemeente gaat, in navolging van de aangenomen motie, in gesprek met vertegenwoordigers van de dorpsbelangen, over dit initiatief en het draagvlak ervoor. De dorpsbelangen Burgum, Sumar, Eastermar, Jistrum en Noardburgum zijn uitgenodigd voor een overleg op 26 september. De vertegenwoordigers van de stichting gaan in de tussentijd verder met de actualisatie van het plan en betrekken van partners en vrijwilligers.

[Motie nr. M-4-8-2]

Overige ontwikkelingen

Beleidsplan en uitvoeringsprogramma openbare verlichting 2022-2026

In 2022 is het beleidsplan en uitvoeringsprogramma openbare verlichting 2022-2026 vastgesteld. De daling in de primitieve begroting 2023 ten opzichte van de primitieve begroting 2022 is de cijfermatige vertaling van het beleidsplan en uitvoeringsprogramma.

Verhoging gas- en elektriciteitskosten

De uitwerking van het uitgangspunt van continuering van het contract voor gaslevering tot 1 januari 2024 heeft ook financiële consequenties voor de begroting. Het contract kent namelijk clausules die inhouden dat voor een deel van energieleveranties geen vooraf afgegeven vaste prijs is afgesproken maar dat deze op een zeker moment vastgeklikt worden. Er is een inschatting gemaakt dat dit vastklikken voor 2023 betekent dat de inkoopkosten voor gas en elektra voor de gehele begroting met € 450.000 stijgen. Deze stijging is verwerkt in de meerjarenbegroting bij de respectievelijke programma's, waaronder programma 2.

Indexering budgetten

De kosten voor programma 2 zijn geactualiseerd en verhoogd met een index van 1,9%. Deze indexatie zorgt voor € 31.000 hogere onderhoudskosten voor met name het onderhoud aan wegen, fietspaden en voetpaden. De extra indexatie van de onderhoudskosten voor de tractie (containerauto, veegauto, schaftwagens, etc.) leidt tot € 39.000 hogere kosten in 2023 ten opzichte van 2022. Daarnaast zorgen de wereldwijde ontwikkelingen ten aanzien van de brandstoffen voor een stijging van de brandstofkosten voor het rijdende materieel van € 13.000 ten opzichte van de primitieve begroting 2022.
De meerkosten op basis van de geactualiseerde onderhoudsplanning van de gebouwen zorgt voor een stijging van € 22.000 in de primitieve begroting 2023 ten opzichte van de primitieve begroting 2022.
Het restant van de prijsontwikkeling van € 19.000 wordt veroorzaakt door indexaties van allemaal (kleinere) budgetten.

Financieel

Lasten en baten vóór stortingen in of onttrekkingen aan de reserves						
	begroting			**meerjarenperspectief**		
(x € 1.000)	**2022**	**2023**	**verschil**	**2024**	**2025**	**2026**
Lasten	4.392	5.398	1.006	5.079	4.917	4.986
Baten	507	595	88	595	595	595
Saldo	- 3.884	- 4.803	- 918	- 4.484	- 4.322	- 4.391
per inw.	*-121*	*- 149*	*- 28*	*- 139*	*- 134*	*- 136*

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2022 en 2023 betreffen:

	(x € 1.000)
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
Kadernota 2023	
Nieuw verkeer- en vervoerbeleid; 02.01	-35 N
Inventarisaties en inspecties oeververdedigingsobjecten en steigers/vlonders; 02.04	-40 N
Toezicht kabels, leidingen, wegopbrekingen; 02.12	18 V
Zwerfafval; 02.15	-50 N
2e fase Gebiedsontwikkeling De Centrale As; 02.09	-125 N
Infrastructuur rondom Pont Prinses Margrietkanaal Bergumermeer-Sumar; 02.16	-340 N
Overige beleidsrelevante ontwikkelingen	
Beleidsplan en uitvoeringsprogramma openbare verlichting 2022-2026	103 V
Overige ontwikkelingen	
Actualisatie personeelslasten	-50 N
Actualisatie kapitaallasten	-62 N
Herinrichting plein De 3 van Sminia	-90 N
Verhoging budgetten gas- en elektriciteitskosten	-116 N
Indexering budgetten	-124 N
Diversen	-7 N
Totaal	**-918 N**

Verbonden partijen

De Verbonden Partijen binnen dit programma zijn:

Vennootschap / Coöperatie

Coöperatie Openbare Verlichting & Energie Fryslân, OVEF

3. Economie

Wat willen we bereiken en hoe gaan we dat doen

Wij willen de lokale economie vitaal houden en toekomstbestendig maken. Daarbij werken wij zoveel mogelijk samen met ondernemers(verenigingen), het onderwijs en andere overheden in de regio en provincie. Het economisch beleid (2021) van onze gemeente is gericht op:

- Het versterken van het ondernemersklimaat, om daarmee de werkgelegenheid te behouden en te vergroten;
- Samen met onze ondernemers willen wij in spelen op veranderingen, waarbij het zwaartepunt ligt bij verduurzaming en circulariteit;
- Via de regionale samenwerking pakken wij via de Versnellingsagenda en ANNO uitdagingen aan op de thema's zoals onderwijs-arbeidsmarkt en innovatie-ondernemerschap.

Er is op basis van het vastgestelde beleidsplan door het college een uitvoeringsagenda 2022-2023 opgesteld. Rond de jaarwisseling 2023-2024 ontvangt de raad een evaluatie van het uitvoeringsprogramma. Tegelijkertijd zal het college een uitvoeringsagenda 2024-2025 vaststellen.

Uitwerking Kadernota 2023-2026

In de Kadernota 2023-2026 zijn door het college de grote lijnen van de nieuwe begroting aangegeven. Hieronder vindt u, voor zover van toepassing, de uitwerking van de Kadernota zoals die op 14 juli 2022 door uw raad opiniërend is besproken.

Nieuw of gewijzigd beleid

Extra inzet recreatie en toerisme

Voor het beleidsveld Toerisme en Recreatie wordt een uitbreiding van 0,67 fte gevraagd. De huidige formatie voor Toerisme en Recreatie (0,5 fte) is te weinig om op professionele wijze invulling te geven aan vragen in relatie tot toerisme en recreatie van ondernemers en de samenleving en om inhoudelijk de regie te houden en proactief onze rol als gemeente op te pakken. De uitbreiding van uren is zowel nodig als aanvulling op de beleidstaken als om aan de slag te gaan met de gemeentelijke ambitie op het vlak van toerisme en recreatie (netwerkaanjager). De totale kosten voor de gemeente Tytsjerksteradiel worden geschat op € 73.000. Van dit bedrag worden de loonkosten (€ 59.000) verantwoord in dit programma en de overheadkosten (€ 14.000) in het programma Overhead.

[Kadernota nr. 03.02]

Lidmaatschap Kennislab Noordoost Friesland

Kennislab NOF helpt invulling geven aan de ambities van het vastgestelde beleidsplan Economische Zaken. Door jongeren te interesseren voor techniek ontstaat een goede basis voor vervolgstudies in de techniek. Hierdoor zijn er volop kansen voor jongeren voor kansrijke en toekomstgerichte banen in de gemeente/regio.

De verschillende programma's van de Technetkring Tytsjerksteradiel worden gefaciliteerd met behulp van het Kennislab NOF. De Technetkring Tytsjerksteradiel is een samenwerking van

het basisonderwijs, het voortgezet onderwijs, de Industriële Club Tytsjerksteradiel en de gemeente. De jaarlijkse kosten voor de gemeente Tytsjerksteradiel zijn € 6.000.
[Kadernota nr. 03.03]

Overige ontwikkelingen

Bijdrage Friese Projectenmachine

In 2023 betaalt Tytsjerksteradiel € 0,64 per inwoner voor de Friese Projectenmachine. In 2022 is dit € 0,41 per inwoner. Het nadelige verschil van € 20.000 dat binnen dit programma tot uiting komt betreft de volledige bijdrage 2023 aan de Friese projectenmachine. Dit verschil ontstaat doordat de bijdrage 2022 in de primitieve begroting 2022 nog niet was opgenomen, en deze stand als basis wordt genomen voor de vergelijking met de begroting 2023. De bijdrage 2022 is later via een begrotingswijziging alsnog toegevoegd aan de begroting 2022.

Financieel

Lasten en baten vóór stortingen in of onttrekkingen aan de reserves						
	begroting			**meerjarenperspectief**		
(x € 1.000)	**2022**	**2023**	**verschil**	**2024**	**2025**	**2026**
Lasten	778	900	122	851	544	544
Baten	445	445	-	445	445	445
Saldo	- 333	- 454	- 122	- 406	- 98	- 98
per inw.	*-10*	*- 14*	*- 4*	*- 13*	*- 3*	*- 3*

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2022 en 2023 betreffen:

	(x € 1.000)
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
Kadernota 2023-2026	
Extra inzet recreatie en toerisme; 03.02	-59 N
Lidmaatschap Kennislab Noordoost Friesland; 03.03	-6 N
Overige beleidsrelevante ontwikkelingen	
Bijdrage Friese projectenmachine	-20 N
Overige ontwikkelingen	
Actualisatie bijdrage WM8KTD	-33 N
Overige verschillen per saldo	-4 N
Totaal	**-122 N**

Indicatoren

Met de beleidsindicatoren wordt een inkijkje gegeven in de (beoogde) effecten van het gemeentelijk beleid. Indicatoren zijn geen doel op zichzelf. Veel belangrijker dan de waarde van de indicator is het verhaal achter het cijfer. Dat kan gebruikt worden om te sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda

- ongunstig
- neutraal
- gunstig
- (nog) geen nieuwe gegevens

Indicator		Meting	Eenheid	Refertejaar
Banen		524,8	aantal	(2021)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting	▲			
Prognose o.b.v. de historie	▬			
Functiemenging		41,7	%	(2021)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting	▬			
Prognose o.b.v. de historie	▬			
Vestigingen		146,5	aantal	(2021)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting	▲			
Prognose o.b.v. de historie	▲			

4. Onderwijs

Wat willen we bereiken en hoe gaan we dat doen

Onderwijs is de sleutel voor de ontwikkeling van een kind én van een samenleving. Een kind dat goed onderwijs krijgt, krijgt kansen voor de toekomst. Daarom heeft ieder kind recht op goed onderwijs.

Binnen het programma onderwijs worden de wettelijke verplichtingen zoals de onderwijshuisvesting, leerplicht en leerlingenvervoer uitgevoerd. Extra ambitie in de gemeente is gericht op het bieden van 'gelijke kansen', op talentontwikkeling en op het voorkomen en bestrijden van achterstanden (Kansenbeleid). Goede samenwerking met de betrokken partners is een vereiste.

Hoofdlijnen van beleid;

- Aanpakken van (digitale) laaggeletterdheid
- Voor- en Vroegschoolse Educatie, als basisvoorziening voor ieder kind
- Verrijkende initiatieven voor brede vorming en talentontwikkeling
- Versterken praktische verbindingen Onderwijs en Arbeidsmarkt

Overige ontwikkelingen

Nationaal Programma Onderwijs

Gemeenten ontvangen op grond van het Nationaal Plan Onderwijs in totaal € 300 miljoen voor de schooljaren 2021-2022 en 2022-2023. De gemeente Tytsjerksteradiel zal over de totale periode in totaal ruim € 490.000 ontvangen. We zoeken voor de besteding van deze middelen aansluiting bij de behoefte van het onderwijs. We vertrouwen erop dat in goed overleg met de lokale partners binnen de kaders van de regeling voor duurzame investeringen wordt gekozen.

Financieel

Lasten en baten vóór stortingen in of onttrekkingen aan de reserves						
	begroting			meerjarenperspectief		
(x € 1.000)	2022	2023	verschil	2024	2025	2026
Lasten	4.583	4.888	306	4.700	4.637	4.613
Baten	1.196	1.403	207	1.259	1.259	1.259
Saldo	- 3.387	- 3.486	- 99	- 3.441	- 3.378	- 3.355
per inw.	*-106*	*- 108*	*- 2*	*- 107*	*- 105*	*- 104*

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2022 en 2023 betreffen:

	(x € 1.000)
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
Actualisatie bijdrage GR JoBinder	-36 N
Actualisatie Eigen bijdragen leerlingenvervoer	- 10 N
Mutaties bestaande ombuigingen	
Verschuiving ombuiging leegstaande (school)gebouwen naar programma 0	-56 N
Overige ontwikkelingen	
Actualisatie personeelslasten (bijdrage WM8KTD)	32 V
Actualisatie kapitaallasten	34 V
Aanscherpen / actualisatie budgetten Onderwijs	11 V
Indexatie	-76 N
Overige verschillen per saldo	2 V
Totaal	**-99 N**

Indicatoren

Met de beleidsindicatoren wordt een inkijkje gegeven in de (beoogde) effecten van het gemeentelijk beleid. Indicatoren zijn geen doel op zichzelf. Veel belangrijker dan de waarde van de indicator is het verhaal achter het cijfer. Dat kan gebruikt worden om te sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda

- ongunstig
- neutraal
- gunstig
- (nog) geen nieuwe gegevens

Indicator	Meting	Eenheid	Refertejaar
% Voortijdige schoolverlaters totaal (VO + MBO)	1,2	%	(2021)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Absoluut verzuim	0,0	aantal	(2021)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Relatief verzuim	19,0	aantal	(2021)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			

5. Sport, cultuur en recreatie

Wat willen we bereiken en hoe gaan we dat doen

Wij streven naar vitale inwoners en willen een aantrekkelijke woonomgeving bieden. Sport, cultuur en recreatie zijn daarbij belangrijke pijlers. Deze zorgen voor persoonlijke ontplooiing en ontwikkeling van onze inwoners. Daarnaast vergroten ze de sociale samenhang en deelname aan de samenleving, wat bijdraagt aan een goed leef- en woonklimaat.

Sport

Het voorzieningenniveau en de samenwerking met sportclubs bevindt zich in vergelijking met andere Friese gemeenten op een hoog niveau. Sport is nadrukkelijk een factor in gezondheid, opvoeding en gemeenschapsvorming. Wat de accommodaties betreft richten wij ons bij ontwikkelingen vooral op mogelijkheden tot concentratie van voorzieningen.

Recreatie en toerisme

Recreatie en toerisme leveren een belangrijke bijdrage aan de leefbaarheid en vitaliteit van de gemeente. Recreatie en toerisme wordt verder ontwikkeld, waarbij het landschap van de Noardlike Fryske Wâlden een belangrijke trekker is.

Openbaar groen

Openbaar groen is belangrijk voor het welzijn van mensen. Een goede groenomgeving draagt bij aan de gezondheid (zowel fysiek als mentaal) van onze burgers. Onze gemeente kent een grote verscheidenheid qua inrichting van de woonomgeving, waarin rekening gehouden wordt met gebiedseigen kenmerken.

Het programma heeft veel relaties met activiteiten in andere programma's zoals Sociaal Domein, Onderwijs, Volkshuisvesting en Ruimtelijke ordening (planontwikkeling).

Uitwerking Kadernota 2023-2026

In de Kadernota 2023-2026 zijn door het college de grote lijnen van de nieuwe begroting aangegeven. Hieronder vindt u, voor zover van toepassing, de uitwerking van de Kadernota zoals die op 14 juli 2022 door uw raad opiniërend is besproken.

Nieuw of gewijzigd beleid

Garyp yn it Grien

Garyp was het eerste dorp waar het project Kansen in Kernen (KIK) in uitvoering is gekomen. Het maakte deel uit van de eerste fase van het KIK-programma (2015). In tegenstelling tot de later in uitvoering genomen dorpen Burgum en Hurdegaryp zijn er minder 'kansen' in het plan van aanpak opgenomen. Het dorp ervaart dat nu als een gemiste kans. Vanuit Garyp is nadien het initiatief genomen voor het project 'Garyp yn it Grien', waarbij diverse initiatieven worden genomen om langs de door het KIK-project heringerichte rondweg de biodiversiteit te bevorderen, inclusief een beleeftuin. Het project wordt in 2022-2023 uitgevoerd.

De totale kosten voor 2023 worden geschat op € 32.000. Dit onderwerp classificeren wij als incidenteel. Voor incidentele lasten hanteren we de lijn dat deze ten laste van de Algemene Reserve worden gebracht.
[Kadernota nr. 05.10]

Realisatie twee TOP's (toeristische overstappunten)

Realisatie van een toeristische overstappunt (TOP) in de omgeving Trynwâlden en in de omgeving Burgum.

Een toeristisch overstappunt is een zuil waarop routes staan. Provinciebreed wordt door de Marrekrite in samenwerking met de gemeenten een netwerk van TOP's gerealiseerd. Deze vormen de startpunten om de mooiste gebieden van Fryslân te voet, per fiets of varend te ontdekken. Een aantal jaren terug is in het kader van een pilot al een TOP in Earnewâld geplaatst. De realisatie van twee TOP's wordt voor de gemeente Tytsjerksteradiel geraamd op € 12.000.
[Kadernota nr. 03.01]

Subsidie Het Achterland

Het Achterland in Burgum is een cultuurlab voor jong talent uit de regio Noordoost-Fryslân. Sinds 2019 geven professionele docenten cultuur- en theaterles in de Molkfabryk in Burgum, in Hurdegaryp en op basisscholen in Tytsjerksteradiel. De activiteiten van Het Achterland zijn een waardevolle aanvulling op het bestaande cultuuraanbod en Het Achterland ontwikkelt zich als een volwaardige culturele partner in de regio. Met het cultuur- en theateronderwijs levert Het Achterland een bijdrage aan de persoonlijke ontwikkeling, participatie en sociale cohesie van inwoners. Om Het Achterland voor de toekomst te behouden, willen we voor drie jaar een subsidie verstrekken.

De kosten hiervan bedragen € 30.000 per jaar voor de periode 2023 t/m 2025. Dit onderwerp wordt als incidenteel geclassificeerd. Voor incidentele lasten hanteren wij de lijn dat deze ten laste van de Algemene Reserve worden gebracht.
[Kadernota nr. 05.08]

Overige ontwikkelingen

Huurtarieven sportaccommodaties

Bij de meerjarenbegroting 2021-2025 is besloten tot een verhoging van de huurtarieven voor sportaccommodaties met 25%. Deze wordt stapsgewijs verdeeld over vier jaar. In deze begroting is rekening gehouden met een stijging van € 14.000 per 1 januari, dit leidt tot een verschil ten opzichte van de primitieve begroting 2022 van € 14.000.

Deregulering kapvergunningen

De raad heeft het college opgedragen om een inventarisatie uit te voeren naar de waardevolle bomen op particulier terrein en de eigenaren te polsen hoe zij tegenover het plaatsen van de betreffende boom op de lijst waardevolle bomen staan. Daarnaast is opgedragen om te onderzoeken vanaf welke stamdiameter volgens de meerderheid van onze inwoners een kapvergunning nodig is voordat de boom gekapt wordt. Op basis van de resultaten van dit onderzoek wordt een nieuw voorstel aan de raad voorgelegd over de wijze waarop waardevolle

bomen op particulier terrein kunnen worden beschermd en wat daarvan de effecten op de organisatie zijn.

Versterking sociale basis

In 2022 is de subsidieregeling Versterking sociale basis 2023-2027 vastgesteld. Deze vaststelling zorgt ervoor dat de financiële middelen (bibliotheekwerk) overgeheveld zijn naar programma 6 (subsidie sociale basis). Voor de primitieve begroting 2023 leidt dit tot € 39.000 lagere kosten ten opzichte van de primitieve begroting 2022.

Actualisatie verzekeringen

De verzekeringspremies zijn in 2022 ten opzichte van 2021 met 11,9% gestegen. Deze stijging is niet verwerkt in de primitieve begroting 2022 maar wel in de primitieve begroting 2023. Naast de stijging van 2022 is in 2023 rekening gehouden met een indexatie van 1,9% in de primitieve begroting 2023. Per saldo leidt dit tot een afwijking van € 17.000.

Marrekrite

Bij de jaarrekening 2021 heeft het Algemeen Bestuur van de Marrekrite besloten om tot en met 2026 een vast deel van de algemene reserve aan de deelnemers uit te keren. Voor de jaren 2023 tot en met 2026 leidt dit tot een verlaging van € 14.000 per jaar van de bijdrage aan de Marrekrite.

Verhoging gas- en elektriciteitskosten

De uitwerking van het uitgangspunt van continuering van het contract voor gaslevering tot 1 januari 2024 heeft ook financiële consequenties voor de begroting. Het contract kent namelijk clausules die inhouden dat voor een deel van energieleveranties geen vooraf afgegeven vaste prijs is afgesproken maar dat deze op een zeker moment vastgeklikt worden. Er is een inschatting gemaakt dat dit vastklikken voor 2023 betekent dat de inkoopkosten voor gas en elektra voor de gehele begroting met € 450.000 stijgen. Deze stijging is verwerkt in meerjarenbegroting bij de respectievelijke programma's, waaronder programma 5.

Indexering budgetten

In de begroting 2023 is bij programma 5 is, als gevolg van de actuele (wereldwijde) marktontwikkelingen, rekening gehouden met een indexatie van € 283.000. zo zijn de onderhoudskosten met als gevolg van de afwijkende (wereldwijde) marktontwikkelingen geïndexeerd met 5%. De overige kosten binnen dit programma zijn geïndexeerd met 3%.

Financieel

Lasten en baten vóór stortingen in of onttrekkingen aan de reserves						
	begroting			meerjarenperspectief		
(x € 1.000)	2022	2023	verschil	2024	2025	2026
Lasten	7.670	8.582	913	8.501	8.511	8.438
Baten	1.327	1.303	- 23	1.303	1.302	1.297
Saldo	- 6.343	- 7.279	- 936	- 7.198	- 7.209	- 7.141
per inw.	*-198*	*- 225*	*- 28*	*- 223*	*- 223*	*- 221*

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2022 en 2023 betreffen:

	(x € 1.000)
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
Kadernota 2023-2026	
Subsidie Het Achterland; 05.08	-30 N
Realisatie twee TOP's; 03.01	-12 N
Garyp yn It Grien; 05.10	-32 N
Mutaties bestaande ombuigingen	
Deregulering kapvergunning particulier terrein - B2021; 2.20	14 V
Overige ontwikkelingen	
Actualisatie personeelslasten	-101 N
Actualisatie kapitaallasten	92 V
Versterking sociale basis	39 V
Actualisatie verzekeringen	-17 N
Verlaging bijdrage Marrekrite	14 V
Verhoging budgetten gas- en elektriciteitskosten	-611 N
Indexering budgetten	-283 N
Diversen	-9 N
Totaal	**-936 N**

Indicatoren

Met de beleidsindicatoren wordt een inkijkje gegeven in de (beoogde) effecten van het gemeentelijk beleid. Indicatoren zijn geen doel op zichzelf. Veel belangrijker dan de waarde van de indicator is het verhaal achter het cijfer. Dat kan gebruikt worden om te sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda

- ongunstig
- neutraal
- gunstig
- (nog) geen nieuwe gegevens

Indicator	Meting	Eenheid	Refertejaar
% Niet-sporters	56,9	%	(2020)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			

Verbonden partijen

De Verbonden Partijen binnen dit programma zijn:

Gemeenschappelijke regeling

Recreatieschap Marrekrite

Stichting / Vereniging

VvE Nije Westermar

6. Sociaal domein

Wat willen we bereiken en hoe gaan we dat doen

Dit programma is gericht op het uitvoeren van de wettelijke verantwoordelijkheid die de gemeente heeft op het terrein van jeugdzorg, maatschappelijke ondersteuning en participatie. In de praktijk betekent dit dat het Sociaal Domein een veelheid aan thema's en onderwerpen beslaat waar onze inwoners dagelijks mee te maken hebben. Ook is er nauwe verwevenheid met onderwerpen uit andere programma's, zoals onderwijs, sport, cultuur en gezondheid. Daarnaast is er overlap met het fysieke domein, bijvoorbeeld op het gebied van wonen, leefbaarheid en voorzieningen.

Regie

Wij willen dat inwoners zelf de regie hebben bij hun zorgvraag. Wij zetten ons ervoor in dat mensen zorg en ondersteuning ontvangen die past bij hun behoefte en mogelijkheden. Wij stellen daarbij de mens centraal en werken integraal en vanuit het principe één gezin -één plan -één contactpersoon.

Tekorten in afgelopen jaren

In de afgelopen jaren werd duidelijk dat er meerjarig grote tekorten waren binnen het Sociaal Domein. Er zijn analyses uitgevoerd naar de achtergrond van de tekorten en de mogelijkheden tot bijsturing voor onze gemeente. De huidige financiële situatie in het Sociaal Domein is verbeterd ten opzichte van voorgaande jaren. De uitdaging om de uitgaven beheersbaar te houden blijft echter onveranderd groot.

Beleidskader

In april 2019 hebben de gemeenteraden van Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel het beleidskader Sociaal Domein vastgesteld. Hierin zijn de strategische doelstellingen en uitgangspunten benoemd. Daarnaast zijn er diverse financiële maatregelen benoemd om een sluitende begroting voor het Sociaal Domein te realiseren. De maatregelen zijn nog altijd actueel. Belangrijke pijlers hierin zijn het versterken van de sociale basis, het aanscherpen (kostenbewust, methodisch en uniform werken) van de werkwijze van onze medewerkers en het herinrichten van de inkoop van zorg en ondersteuning in het Sociaal Domein. Het jaar 2023 is vooral gericht op het nader implementeren van eerdere beleidskeuzes.

Uitwerking Kadernota 2023-2026

In de Kadernota 2023-2026 zijn door het college de grote lijnen van de nieuwe begroting aangegeven. Hieronder vindt u, voor zover van toepassing, de uitwerking van de Kadernota zoals die op 14 juli 2022 door uw raad opiniërend is besproken.

Nieuw of gewijzigd beleid

Hoofdlijnenakkoord GGZ

In het Hoofdlijnenakkoord GGZ zijn structurele middelen ter beschikking gesteld aan de centrumgemeenten om vorm te geven aan de ambulantisering (dit houdt in dat mensen met (ernstige) psychische aandoeningen zo veel mogelijk kunnen deelnemen aan en wonen in de maatschappij) van mensen met GGZ-problematiek. De toedeling van deze financiële middelen moet eraan bijdragen dat de achterstand in kwaliteit van leven van mensen met een ernstige psychiatrische aandoening (EPA) wordt ingehaald. Zodat inwoners met psychische problematiek beter in staat worden gesteld een gezond, veilig, sociaal en maatschappelijk leven te leiden in hun eigen woonomgeving.

Deze gelden werden tot 2022 ter beschikking gesteld aan de centrumgemeenten (i.c. Leeuwarden). In Sociaal Domein Fryslân verband is afgesproken dat deze middelen vanaf 2022 aan de regiogemeenten ter beschikking worden gesteld. Met behulp van deze middelen kan iedere gemeente zelf invulling geven aan ambulante zorg/ondersteuning voor mensen met een (ernstige) psychiatrische aandoening.

Een bureau voert een nulmeting uit naar de EPA-doelgroep in onze gemeente. Doel van dit onderzoek is feiten en cijfers over de EPA-doelgroep te verzamelen. Ook om in kaart te brengen hoe de zorgverlening voor deze doelgroep nu is georganiseerd. En om te beoordelen waar verbetermogelijkheden worden gezien in de integrale zorg- en ondersteuning aan deze doelgroep. Tot slot wordt bekeken of implementatie van de Friese EPA passend zou zijn voor deze doelgroep in onze gemeente.

Afhankelijk van de opbrengsten van de nulmeting zullen de beschikbare middelen efficiënt en effectief voor onze EPA-doelgroep worden ingezet.

[Kadernota nr. 06.04]

Inkoop Wmo & Participatiewet (Implementatieplan)

De inkoopstrategie Wmo en Participatie heeft tot doel om effectieve en kwalitatief hoogwaardige dienstverlening te kunnen blijven bieden bij een groeiend aantal zorgbehoeftige inwoners (door vergrijzing). In deze inkoopstrategie wordt gekozen voor twee verschillende manieren van inkoop en bekostiging (wijze waarop we gaan betalen voor de ondersteuningsdiensten). We maken hierbij onderscheid in de inkoop van de ondersteuning aan ouderen en de inkoop van de ondersteuning aan (jong-) volwassenen. Daarnaast onderzoeken we of vervoer van en naar de dagbesteding op een andere wijze kan worden georganiseerd.

Het vertalen van en het tot uitvoering brengen van de inkoopstrategie vraagt om een zorgvuldig proces naar inwoners, zorgaanbieders en naar de ambtelijke organisatie. Met het implementatieplan brengen we in kaart welke activiteiten en inzet nodig is om het inkoopproces te doorlopen en de inkoopstrategie te implementeren. De totale kosten voor het implementatieplan voor de gemeente Tytsjerksteradiel bedragen €122.000.

[Kadernota nr. 06.03]

Participatiebeleid (uitvoeringsplan)

Uitvoeringsplan

De raad heeft in december 2021 het nieuwe participatiebeleid vastgesteld. Wij hebben toen aangegeven dat we het nieuwe participatiebeleid uitvoeren binnen de bestaande budgettaire kaders. Dit met de kanttekening dat we op basis van een uitvoeringsplan bekijken of we onze ambities voor de komende jaren kunnen waarmaken met de inzet van de bestaande budgetten. Wegens diverse omstandigheden lukt het niet om het plan dit jaar nog op te stellen. Wij streven ernaar dat het uitvoeringsplan medio 2023 klaar is.

Omtinken foar elkenien

Op 1 januari 2023 loopt het project 'Omtinken foar elkenien' af. Vanaf deze datum willen wij willen structureel invulling geven aan het project. Dit op basis van het coalitieakkoord en de positieve resultaten van het project.

Coördinatiepunt Social Return On Investment (CP SROI)

We nemen € 8.000 structureel op in de begroting voor het CP SROI. Het CP SROI adviseert en ondersteunt opdrachtgevers en opdrachtnemers bij de uitvoering en monitoring van de Social Return afspraken in Fryslân. Tot en met 2020 werden de kosten van het CP SROI betaald door Werkgeversservicepunt Fryslân Werkt. Vanaf 2021 betalen de Friese gemeenten deze kosten zelf op basis van een verdeelsleutel. Deze kosten waren nog niet structureel opgenomen in de begroting.

[Kadernota nr. 06.06]

Moties

Verwerking van de motie(s), ingediend tijdens de behandeling van de Kadernota.

Motie: Ondersteuning pleegouders ter voorkoming van breakdown

Helaas is in de afgelopen jaren het aantal pleeggezinnen teruggelopen. Dit heeft onder andere met de complexe problematiek van kinderen te maken, maar ook met een verandering in de maatschappij. De maatschappij is meer individueel ingericht, dat maakt dat minder gezinnen bereid zijn om de zorgen van andere kinderen dan hun eigen op zich te nemen. Ook de negatieve berichtgeving in de media over de jeugdzorg draagt niet bij aan het vergroten van het aantal pleeggezinnen.

Het onderzoeken of een tussenvorm tussen een gezinshuis en pleeggezin wenselijk is, is zeker de moeite waard. Jeugdhulp Fryslân is de grootste aanbieder van pleegzorg in Friesland. Het selecteren van pleeggezinnen, de match, het begeleiden van pleegouders, de financiën alles wordt door Jeugdhulp Friesland georganiseerd. Wij als gemeente monitoren en financieren dit. In de komende periode zullen wij gesprekken voeren met Jeugdhulp Friesland om te inventariseren en onderzoeken wat zij als helpend ervaren. Wij zullen de raad over de voortgang informeren. Het project buurtgezinnen is een ander type zorg. Eventuele mogelijkheden hiertoe zullen wij in een later stadium onderzoeken.

[Motie nr. M-4-8-3]

Motie: Ophoging éénmalige energietoeslag

Het college heeft, na het bekend worden van het besluit van het kabinet om de energietoeslag nogmaals te verhogen met € 500, meteen de informatie op de gemeentewebsite aangepast. Ook is gedurende 4 achtereenvolgende weken (27 juli, 3 augustus, 10 augustus en 17 augustus) een bericht geplaatst op de infopagina in weekblad Actief en tevens hiervan herhaaldelijk melding gemaakt via de sociale media. De hiervoor gebruikte teksten zijn in overleg met communicatie tot stand gekomen. Het college zal de raad afzonderlijk hierover nog schriftelijk informeren. Hiermee heeft het college voldaan aan de strekking van de motie.

[Motie nr. M-4-8-12]

Motie: VoorleesExpress

Op 14 juli 2022 heeft de gemeenteraad Tytsjerksteradiel een motie aangenomen die het college oproept om de invoering van de VoorleesExpress in onze gemeente te onderzoeken. Over uitvoering van de motie is de raad inmiddels op de hoogte gesteld via een raadsbrief op de LIST. Humanitas heeft met het 'Voorleesproject' een soortgelijk project als de Voorleesexpress in onze gemeente. We gaan wel met Humanitas bekijken hoe wij als gemeente kunnen ondersteunen in het vinden van vrijwilligers.

[Motie nr. M-4-8-11]

Overige ontwikkelingen

Energiearmoede

De hoge inflatie en stijgende energiekosten hebben tot gevolg dat steeds meer mensen in financiële problemen raken. Dat maakt dat armoedebestrijding een belangrijk thema is voor ons. In onze strijd tegen armoede streven we naar een zo groot mogelijk bereik van de huidige minimaregelingen. Voor onze inwoners zijn we bereikbaar en vindbaar en gaan we kijken waar onze inspanningen nóg beter kunnen. Dit zal in projectvorm worden opgepakt.

Ontwikkeling tarieven Maatwerkvoorzieningen

De tarieven voor de maatwerkvoorzieningen (Jeugd, Wmo en Participatie) worden jaarlijks geïndexeerd. Uitgangspunt hierbij is het door de Nederlandse Zorgautoriteit gehanteerde prijsindexcijfer. Zij maken gebruik van de Overheidsbijdrage in de Arbeidskostenontwikkeling (OVA). Deze is (voorlopig) voor 2023 vastgesteld op 3,72%.

Structurele invulling ‘Omtinken foar elkenien’

Wij willen structureel invulling geven aan het project ‘Omtinken foar elkenien’ dat op 1 januari 2023 afloopt. Dit project vloeit voort uit de opdracht (motie) die u ons in 2021 heeft gegeven om onze re- integratie dienstverlening te intensiveren voor inwoners die niet direct aan het werk kunnen door psychische en/of lichamelijke problemen. U heeft hiervoor budget beschikbaar gesteld dat wij inzetten voor de inhuur van 1,75 extra fte en overige kosten. Wij willen structureel invulling geven aan het project om de volgende redenen:

- **Uitkomsten evaluatie**
  Uit de evaluatie blijkt dat het project succesvol is. We zien dat het welzijn van inwoners verbetert en dat zij stappen maken naar bijvoorbeeld vrijwilligerswerk en werk. Zoals

verwacht, zien we gelijktijdig dat de doelgroep van het project om een 'lange adem' en dus om voldoende personele capaciteit vraagt. Voor het evaluatierapport verwijzen wij u naar de LIST (29 september).

- **Coalitieakkoord**
  In het coalitieakkoord hebben wij opgenomen dat wij een vervolg willen geven aan het project. Wij willen de werkwijze van 'Omtinken foar elkenien' een structureel karakter geven.
- **Relatie met nieuw participatiebeleid en visie versterken sociale basis**
  In het nieuwe participatiebeleid dat u december vorig jaar heeft vastgesteld, staat dat wij aanwezig zijn op laagdrempelige locaties binnen de sociale basis. Wij zijn op deze locaties aanwezig om inwoners te ondersteunen bij hulpvragen en om inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt te activeren. Daarbij gaan wij het partnerschap aan met voorzieningen en organisaties in de dorpen. Dit sluit naadloos aan op de visie op het versterken van de sociale basis en het project 'Omtinken foar elkenien'.

Er is € 175.000 nodig om het project een structureel karakter te geven (€ 171.000 voor 1,75 fte en € 4.000 voor overige kosten).

Nieuwkomers

Asielopvang

Nog steeds is er met 44.000 plekken te weinig capaciteit om alle asielzoekers in Nederland onderdak te bieden. Voor de zomervakantie zijn 225 noodopvangplekken in het Fries Congrescentrum in Drachten gecreëerd als antwoord op de toegenomen vraag voor noodopvang. Inmiddels is bekend dat er landelijk nog eens 5.600 plaatsen noodopvang moeten komen, bovenop de 5.500 die al zijn gerealiseerd. Het is nog onduidelijk hoe deze extra vraag in Fryslân ingevuld gaat worden.

Met de gezinsopvanglocatie voor uitgeprocedeerde asielzoekers in Burgum (652 bedden) draagt onze gemeente aanzienlijk bij aan de opvangcapaciteit van het COA. Daar bovenop zijn op deze locatie recentelijk 20 extra plekken gerealiseerd voor de opvang van asielzoekers.

Statushouders

Momenteel verblijven er 16.000 statushouders in de landelijke asielzoekerscentra die wachten op een woning in een Nederlandse gemeente. Versnelde doorstroom van deze groep voorkomt herhaling van de schrijnende situaties die we afgelopen zomer in Ter Apel zagen. Welke gevolgen het asielakkoord heeft voor onze gemeente is vooralsnog onduidelijk. Wel is duidelijk dat de komende twee jaar 20.000 statushouders gehuisvest moeten worden.

De taakstelling qua huisvesting is voor 2023 nog niet bekend, maar zal boven die van 2022 (44) liggen. Mede dankzij de inzet van de projectleider 'versnelling huisvesting statushouders', maar vooral door een extra inzet van WoonFriesland is de huisvesting van statushouders versneld verlopen. Naast de huisvesting is ook de begeleiding een gemeentelijke taak. Het gaat dan o.a. om het organiseren van huisartsenzorg, school en leerlingenvervoer. Deze taken hebben onze aandacht, evenals de verdere integratie van deze nieuwe inwoners van onze gemeente.

Huisvesting via de Hotel- en Accommodatieregeling (HAR) is ook een mogelijkheid die in Tytsjerksteradiel wordt ingezet. Via deze regeling kunnen statushouders eerder naar een gemeente verhuizen en tijdelijk in bijvoorbeeld een hotel of recreatiewoning gehuisvest worden. In Eastermar vindt dit plaats bij hotel Meerzigt. De kosten worden de eerste zes maanden gedragen door de Coa. Zijn de statushouders dan nog niet definitief gehuisvest, dan komen die kosten voor rekening van de gemeente.

Oekraïners
De opvang van Oekraïners zal ook in 2023 nog nodig zijn. Naast de opvang bij particulieren, is er opvang in Berchhiem (112 plekken), op een camping in Ryptsjerk (20 plekken; alleen in de zomerperiode) en in de pastorie van Hurdegaryp (10 plekken). De veiligheidsregio heeft de Friese gemeenten verzocht om het aantal opvangplekken voor ontheemden uit Oekraïne uit te breiden; voor Tytsjerksteradiel gaat het om 35 extra plekken. Er zijn momenteel gesprekken gaande met mogelijke locaties. De te maken kosten worden als volgt vergoed: een vergoeding van € 100 per dag per beschikbaar bed. Een aparte vergoeding van het leefgeld aan vluchtelingen in de particuliere opvang (op basis van daadwerkelijk gemaakte kosten) en een aparte vergoeding van bouw- en transitievergoeding (op basis van daadwerkelijk gemaakte kosten).

Jeugdzorg
Hervormingsagenda Jeugd
De Hervormingsagenda Jeugd komt voort uit de bestuurlijke afspraken die de VNG en het rijk op 2 juni 2021 over de jeugdhulp hebben gemaakt afgerond.

De Hervormingsagenda Jeugd heeft 2 doelen, die nadrukkelijk aan elkaar zijn gekoppeld:
1. Betere en tijdige zorg en ondersteuning, op de juiste plek en wanneer dit nodig is.
2. Een beheersbaar en daarmee duurzaam financieel houdbaar stelsel.

Dit sluit aan bij de regionale Fryske Regiovisie die dit najaar aan de raden wordt gepresenteerd en het Toekomstscenario waarin het rijk een stelselwijziging wil mee bereiken. Op dit moment werken het rijk en VNG nog aan de exacte invulling van de Hervormingsagenda. De verwachting is dat dit in het najaar 2022 wordt afgerond. De effecten hiervan voor onze gemeente zullen in 2023 nader worden uitgewerkt.

Herinrichting beschermingsketen Jeugdzorg (Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming)
Kinderen en gezinnen moeten kunnen rekenen op bescherming en tijdige hulp en daarbij hebben we alle betrokkenen hard nodig. In de huidige jeugdbeschermingsketen (lokale teams, Veilig Thuis (VT), Gecertificeerde Instellingen (GI) en de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK) zijn knelpunten benoemd zoals kinderen krijgen niet snel genoeg de juiste hulp, er zijn veel organisaties die werken met een gezin die onvoldoende op elkaar aansluiten en aparte schakels vormen en de achterliggende problematiek binnen het gezin krijgt te weinig aandacht. Dit heeft grote gevolgen voor de betrokken gezinnen. Daarom is een herziening van de Jeugdbeschermingsketen noodzakelijk. In opdracht van de Vereniging van de Nederlandse

Gemeenten (VNG) en de ministeries van Justitie en Veiligheid en Volksgezondheid, Welzijn en Sport is “Het toekomstscenario kind- en gezinsbescherming” opgesteld. Het toekomstscenario kind- en gezinsbescherming zet de stap naar een structuur die vertrouwen ondersteunt en die de kracht van het gezin stimuleert, zodat het gezin samen met professionele ondersteuning kan werken aan het verbeteren van de thuissituatie. Dat vergt een geheel nieuwe opzet van de kind- en gezinsbescherming.

Er komt een Lokaal Team om kinderen, volwassenen en gezinnen heen te staan, dat hulp verleent. Mocht dat niet voldoende zijn, dan kan het Regionaal Veiligheidsteam ondersteuning bieden. Het gezin, al dan niet met kinderen, krijgt dus een vaste professional of een vast duo dat langdurig bij hen betrokken blijft. Met het Lokaal Team wordt de bestaande infrastructuur binnen gemeenten bedoeld. Binnen het Sociaal Domein behouden gemeenten de huidige verantwoordelijkheden in de zorg en ondersteuning aan inwoners en blijven de taken op het gebied van (gezondheids)zorg, participatie en zelfredzaamheid, werk en jeugdhulp (net als nu) vastgelegd in de betreffende wetten. De wetgeving met betrekking tot het Toekomstscenario is in 2025 gereed; vanaf 1 januari 2026 moeten de Lokale en regionale Teams werken. Dit is een majeure operatie. Bij SDF is een kwartiermaker Toekomstscenario benoemd voor het opzetten van het Regionale Team; de Lokale Teams zullen een lokale verantwoordelijkheid worden.

Inkoop Jeugdzorg
Op dit moment loopt in Friesland het aanbestedingstraject voor de inkoop van de specialistische jeugdhulp via Sociaal Domein Fryslân. De verwachting is dat dit in het najaar van 2022 zal worden afgerond. Daarna is pas duidelijk welke gevolgen dit eventueel voor ons als gemeente heeft.

Subsidieregeling Sociale Basis

De visie sociale basis is uitgewerkt in de Subsidieregeling Versterken Sociale Basis 2023-2027. In 2022 is gestart met het toekennen van ingediende subsidies. Dit heeft geleid tot een aantal bezwaarschriften over afgewezen beschikkingen.

Door het in behandeling nemen van een aantal bezwaarschriften over afgewezen beschikkingen is twijfel ontstaan over een juiste uitvoering van de subsidieregeling. Om iedere indiener recht te doen, is hun ingediende aanvraag over 2023 later alsnog toegekend. Het incidentele financiële effect hiervan voor de begroting 2023 is € 251.000. Hiervan kan een deel (€ 100.00) worden gedekt uit de bestemmingsreserve voor de Sociale Basis.

Tegelijkertijd is afgesproken dat een externe partij de evaluatie in de 1e helft van 2023 gaat uitvoeren.
De resultaten daarvan kunnen worden opgenomen in de Kadernota 2024-2027.

Financieel

Lasten en baten vóór stortingen in of onttrekkingen aan de reserves						
	begroting			meerjarenperspectief		
(x € 1.000)	2022	2023	verschil	2024	2025	2026
Lasten	41.932	42.993	1.060	41.721	41.513	41.408
Baten	9.785	9.890	105	9.906	9.906	9.906
Saldo	- 32.148	- 33.103	- 955	- 31.816	- 31.607	- 31.503
per inw.	*-1.003*	*- 1.025*	*- 22*	*- 985*	*- 979*	*- 975*

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2022 en 2023 betreffen:

	(x € 1.000)
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
Kadernota 2023	
Inkoop Wmo & Participatiewet: 06.03	- 73 N
Uitvoering Participatiewet (Coördinatiepunt Social Return On Investment): 06.06	- 8 N
Overige beleidsrelevante ontwikkelingen	
Ontmoetingsplek Eastermar	- 20 N
Actualisatie bijdrage GR JoBinder	- 16 N
Actualisatie Wmo maatwerkvoorzieningen op basis van aantallen	168 V
Structurele invulling "Omtinken foar elkenien"	175 N
Toezicht en handhaving controle gastouderopvang	29 N
Mutaties bestaande ombuigingen	
Versterken visie Sociale Basis (Ombuiging begroting 2021, ingaande 2023)	260 V
Subsidies visie Sociale Basis (Incidenteel budget 2023, raadsvoorstel 8-6-2022)	- 194 N
Subsidies visie Sociale Basis (Incidenteel budget 2023, raadsvoorstel 30-9-2022)	-251 N
Overige ontwikkelingen	
Tariefontwikkeling Wmo maatwerkvoorzieningen	- 297 N
Tariefontwikkeling Jeugd maatwerkvoorzieningen	-232 N
Sociale Werkvoorziening / Beschut Werk (aantallen en tarief)	11 V
Indexatie welzijn / minimabudgetten	- 62 N
Indexatie tarieven gas en elektra	- 11 N
Verschuiving deelbudget Sociale Basis Bibliotheek van programma 5	- 39 N
Actualisatie / Aanscherping budgetten (op basis jaarrekening)	12 V
Actualisering dagelijks- en planmatig onderhoud	10 V
Actualisatie personeelslasten (bijdrage WM8KTD)	- 13 N
Actualisatie kapitaallasten	5 V
Overige verschillen per saldo	1 V
Totaal	**- 955 N**

Indicatoren

Met de beleidsindicatoren wordt een inkijkje gegeven in de (beoogde) effecten van het gemeentelijk beleid. Indicatoren zijn geen doel op zichzelf. Veel belangrijker dan de waarde van de indicator is het verhaal achter het cijfer. Dat kan gebruikt worden om te sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda

- ongunstig
- neutraal
- gunstig
- (nog) geen nieuwe gegevens

Indicator	Meting	Eenheid	Refertejaar
Achterstand onder jeugd - Kinderen in uitkeringsgezin	4,0	%	(2020)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Achterstand onder jeugd - Werkloze jongeren	2,0	%	(2020)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Bijstandsuitkeringen	287,6	aantal	(2021)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Jongeren met delict voor rechter	1,0	%	(2020)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Jongeren met jeugdbescherming	1,8	%	(2021)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Jongeren met jeugdhulp	11,5	%	(2021)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Jongeren met jeugdreclassering	0,2	%	(2021)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Lopende re-integratievoorzieningen	512,0	aantal	(2020)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Netto arbeidsparticipatie	68,5	%	(2020)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Wmo-cliënten met een maatwerkarrangement	620,0	aantal	(2021)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			

Verbonden partijen

De Verbonden Partijen binnen dit programma zijn:

Centrumregeling

Sociaal Domein Fryslân

Gemeenschappelijke regeling (licht)

Mobiliteitsbureau Noordoost Fryslân

7. Volksgezondheid en milieu

Wat willen we bereiken en hoe gaan we dat doen

Volksgezondheid

Begin 2022 is de nieuwe gezondheidsnota 'Tegearre sûn fiele' vastgesteld. Hierin staat beschreven op welke manier wij de gezondheid van inwoners de komende 6 jaar willen stimuleren. Dit willen we doen vanuit het gedachtegoed van positieve gezondheid. Samen met inwoners en organisaties dragen we bij aan bewustwording en een gezonde omgeving. We richten ons op factoren die de gezondheid beïnvloeden en gezondheidsverschillen verkleinen en bieden ruimte aan preventie en nieuwe, lokale, initiatieven.

Duurzaamheid

In 2021 zijn zowel de Duurzaamheidsagenda als de Transitievisie Warmte vastgesteld. De komende jaren zal de uitvoering hiervan een groot beroep doen op de gemeente, haar inwoners en de bedrijven en instellingen. In 2024 vindt een eerste evaluatie van de Duurzaamheidsagenda plaats.

Stikstof

De depositie van stikstof is schadelijk voor de natuur. Het Rijk en de provincie hebben de taak om de stikstofdepositie terug te dringen en de natuur te herstellen.

Op 10 juni 2022 is door minister Van der Wal (Natuur en Stikstof) en voormalig minister Staghouwer (Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit) de Startnotitie Nationaal Programma Landelijk Gebied aangeboden aan de Tweede Kamer. In deze startnotitie zijn richtinggevende stikstofdoelen opgenomen. In 2023 zullen de gepresenteerde richtinggevende doelen, per gebied, door lokale overheden – waarbij de provincies het bevoegd gezag zijn – nader worden uitgewerkt tot gebiedsplannen. De onzekerheid over de vorm van deze uitwerking, en daarmee ook het effect hiervan op de gemeente Tytsjerksteradiel, is op dit moment groot.

Wij verwachten dat het stikstofdossier zowel in 2023 als in de navolgende jaren een blijvende invloed zal hebben op onze werkzaamheden. Niet alleen door bovenstaande maar ook omdat er nog een groot aantal punten met betrekking tot stikstof ter beoordeling bij de Raad van State liggen. Er dient onder andere nog uitspraak te worden gedaan over het wel of niet mogen uitzonderen van de bouwfase (zoals opgenomen in Wet stikstofreductie en natuurverbetering), de bruikbaarheid van het huidige rekenmodel en de invloed van beweiden en bemesten.

Klimaat en milieu

Het programma Volksgezondheid en milieu omvat verder de zorg voor milieu, reiniging, compostering, riolering en de sanering van milieuhinderlijke bedrijven. Het is daarmee gericht op het bevorderen van een schone en hygiënische leefomgeving voor de burgers en het verminderen van de belasting voor het milieu.

Met de komst van de Omgevingswet, zoals deze naar verwachting per 1 januari 2023 eindelijk daadwerkelijk inwerking zal treden, gaat er voor de milieutaken veel veranderen. Er komt ruimte om binnen een bepaalde bandbreedte af te wijken van de huidige milieuregels en er wordt ingezet op nieuwe instrumenten. Een grote uitdaging - waarbij extra inspanning moet worden geleverd - ligt bij de onderwerpen 'externe veiligheid' en 'geluid'. Voor externe veiligheid wordt een switch gemaakt van risicocontouren naar aandachtsgebieden, en voor geluid worden de Basisgeluidsemissie (BGE) geïntroduceerd.

Preventie en hergebruik van afvalstoffen en hergebruik van secundaire grondstoffen zijn verder belangrijke uitgangspunten. In het Grondstoffenbeleidsplan 2020-2025 is de lijn beschreven die we aanhouden met als doel de VANG-doelstellingen te realiseren."

Klimaatverandering brengt met zich mee dat er naast de aandacht voor de afvoer van afvalwater (volksgezondheid) steeds meer aandacht uitgaat naar een adequate reactie op het frequenter voorkomen van zeer intensieve regenbuien en hoe om te gaan met lange periodes van droogte. Vasthouden, bergen en hergebruik van regenwater is daarbij ook een belangrijk punt.

Uitwerking Kadernota 2023-2026

In de Kadernota 2023-2026 zijn door het college de grote lijnen van de nieuwe begroting aangegeven. Hieronder vindt u, voor zover van toepassing, de uitwerking van de Kadernota zoals die op 14 juli 2022 door uw raad opiniërend is besproken.

Nieuw of gewijzigd beleid

Structurele inbedding energiecoaching

In 2022 zijn we in Tytsjerksteradiel en Achtkarspelen gestart met het aanbieden van energiecoaching waarvoor incidentele middelen door de provincie beschikbaar zijn gesteld. Wij willen energiecoaching structureel inzetten, om inwoners die te maken hebben met energiearmoede te helpen om in kleine stappen energie te besparen. Energiecoaching brengt de energietransitie verder dicht bij de mensen, waarmee de bewustwording wát we doen en waaróm we dat doen toeneemt. Door op deze manier in gesprek te komen met onze inwoners, krijgen wij bovendien ook beter zicht op hulp en ondersteuning die mensen mogelijk verder nodig hebben.

Om energiecoaching in de huidige vorm voort te kunnen zetten is jaarlijks € 55.000 nodig. De komende tijd gaan wij ons inzetten om een netwerk van energiecoaches te ontwikkelen in samenwerking met lokale energiecoöperaties en de woningbouwcorporaties. Ook zal op dit gebied de samenwerking binnen ANNO verder worden gezocht. De materiële kosten (€ 7.000) worden in dit programma verantwoord, de personele kosten in programma 0.
[Kadernota nr. 07.04]

Moties

Verwerking van de motie(s), ingediend tijdens de behandeling van de Kadernota.

Motie: Monitoren opbrengsten energiecoach en energieloket (07.04)

Het energieloket vervult een belangrijke rol in de uitvoering van de Duurzaamheidsagenda en de Transitievisie Warmte. Daarnaast is met het aanstellen van een energiecoach halverwege 2022 een stap gezet in de aanpak van de energiearmoede die als gevolg van de hoge energieprijzen ook in onze gemeente zorgen baart. De komende periode gaan wij zowel het energieloket als het instrument energiecoaching verder vormgeven waarbij wij ook duidelijke doelen in termen van de output (aantal te geven adviezen, aantal bezoeken van de energiecoach, aantal georganiseerde energiemarkten, aantal uitgevoerde energiescans etc.) zullen formuleren. De resultaten zullen wij betrekken bij de evaluatie van de Duurzaamheidsagenda die voor 2024 gepland staat.

[Motie nr. M-4-8-4]

Overige ontwikkelingen

Hogere bijdrage Veiligheidsregio Fryslân GGD

Jaarlijks wordt de begroting van de Veiligheidsregio Fryslân aangeboden. In deze begroting zijn een aantal beleids- en autonome ontwikkelingen op het gebied van gezondheid vertaald. Deze ontwikkelingen leiden voor Tytsjerksteradiel tot een hogere bijdrage aan de Veiligheidsregio Fryslân van € 63.000.

Minder serviceverlening vergunningen

Door te stoppen met de hulp van de backoffice aan (potentiële) aanvragers van vergunningen en het niet meer beantwoorden van vragen over specifieke deskundigheden (vooral milieuvragen die niet met een aanvraag te maken hebben), kan structureel bespaard worden op vergunningen en telefonie. Deze besparing levert voor Tytsjerksteradiel structureel € 3.300 op vanaf 2023.

Afvalstoffenheffing en Rioolheffing

Voor een nadere toelichting op de afvalstoffenheffing en rioolheffing verwijzen wij naar de paragraaf Lokale Heffingen.

Financieel

Lasten en baten vóór stortingen in of onttrekkingen aan de reserves						
	begroting			meerjarenperspectief		
(x € 1.000)	2022	2023	verschil	2024	2025	2026
Lasten	9.217	9.408	192	9.521	9.408	8.570
Baten	6.271	6.600	329	6.747	6.807	6.775
Saldo	- 2.945	- 2.808	137	- 2.774	- 2.601	- 1.796
per inw.	*-92*	*- 87*	*5*	*- 86*	*- 81*	*- 56*

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2022 en 2023 betreffen:

	(x € 1.000)
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
Kadernota 2023-2026	
Structurele inbedding energiecoaching; 07.04 (materieel budget). Personele kosten binnen programma 0	-7 N
Overige beleidsrelevante ontwikkelingen	
Aanpassing bijdrage Veiligheidsregio Fryslân GGD	-63 N
Daling verwerkingskosten afvalstromen milieustraat	46 V
Actualisatie kunststoffen/drankenkartons/papier/glas	64 V
Aanpassing verwerkingskosten compostering met realisatie	-75 N
Mutaties bestaande ombuigingen	
Minder serviceverlening vergunningen	3 V
Overige ontwikkelingen	
Actualisatie personeelslasten	-89 N
Actualisatie kapitaallasten	59 V
Actualisatie bijdrage WM8KTD	47 V
Verhoging budgetten gas en elektriciteit	-38 N
Indexatie en actualisatie budgetten	-48 N
Aanpassing rioolheffing o.b.v. heffingsberekening	101 V
Aanpassing afvalstoffenheffing o.b.v. heffingsberekening	78 V
Verschil in jaarschijf reservering GrondstoffenBeleidsPlan	61 V
Diverse verschillen per saldo	-2 N
Totaal	**137 V**

Indicatoren

Met de beleidsindicatoren wordt een inkijkje gegeven in de (beoogde) effecten van het gemeentelijk beleid. Indicatoren zijn geen doel op zichzelf. Veel belangrijker dan de waarde van de indicator is het verhaal achter het cijfer. Dat kan gebruikt worden om te sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda

- ongunstig
- neutraal
- gunstig
- (nog) geen nieuwe gegevens

Indicator		Meting	Eenheid	Refertejaar
Hernieuwbare elektriciteit		13,2	%	(2020)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting	▲			
Prognose o.b.v. de historie	▲			
Omvang huishoudelijk restafval		175,0	kg	(2020)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting	▼			
Prognose o.b.v. de historie	▼			

Verbonden partijen

De Verbonden Partijen binnen dit programma zijn:

Gemeenschappelijke regeling

FUMO (Fryske Utfieringsorganisaasje Miljeu en Omjouwing)

Vennootschap / Coöperatie

Afvalsturing Friesland N.V. (handelsnaam Omrin)

8. Volkshuisvesting, RO en stedelijke vernieuwing

Wat willen we bereiken en hoe gaan we dat doen

Het programma Volkshuisvesting en Ruimtelijke ordening richt zich op een goede ruimtelijke kwaliteit van het gemeentelijk grondgebied, een plezierig, veilig woon- en werkklimaat en een evenwichtige woningmarkt. De woningbouwafspraken met provincie en regio zijn uitgewerkt in een woningbouwprogramma voor Tytsjerksteradiel. Het komend jaar zal voor verschillende dorpen wordt gestart met het realiseren van woningbouwplannen met de intentie om ook de vraag van onze eigen inwoners te kunnen bedienen. De vastgestelde visie Maatschappelijk Vastgoed wordt uitgewerkt in een concreet Uitvoeringsplan.

De inwerkingtreding van de Omgevingswet staat gepland op 1 januari 2023. De regels voor de omgeving waar we wonen, werken en recreëren worden in deze wet samengevoegd en vereenvoudigd. Het biedt meer ruimte voor maatwerk en initiatief en leidt tot betere en snellere besluitvorming. In dit jaar werken we verder aan de implementatie van de Omgevingswet in onze organisatie.

Uitwerking Kadernota 2023-2026

In de Kadernota 2023-2026 zijn door het college de grote lijnen van de nieuwe begroting aangegeven. Hieronder vindt u, voor zover van toepassing, de uitwerking van de Kadernota zoals die op 14 juli 2022 door uw raad opiniërend is besproken.

Nieuw of gewijzigd beleid

Omzetting van het dashboard (digitalisering) voor Liberaux

In het kader van de Kwaliteitscriteria, willen wij digitale uitwisseling van kennis met andere gemeenten. Daarom gaan wij het VTH-dashboard digitaliseren. De kwaliteitscriteria betreft een wettelijke plicht waaraan vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) in het kader van de uitvoering van de regelgeving in het Wabo-domein aan moet voldoen. Provinciebreed is afgesproken dat de samenwerkende Fryske gemeenten deze stap zetten.

Door het VTH-dashboard te digitaliseren maken wij maximaal gebruik van de provinciale samenwerking op VTH-gebied met een positief effect op onze efficiency, inzicht en kennis. De kosten voor Tytsjerksteradiel worden geschat op € 4.000.
[Kadernota nr. 00.04.18]

Overige ontwikkelingen

Ombuiging verhogen leges Ruimtelijke Ordening

Uit onderzoek naar de kostendekkendheid van de leges bleek eerder dat de bestede tijd aan het opmaken van principe verzoeken ruimtelijke ordening en het opstellen en wijzigen van bestemmingsplannen (lang) niet in rekening werden gebracht. Dit heeft geleid tot de taakstelling uit de begroting 2021 waarvoor een ombuiging van € 98.000 is opgenomen. Het is de vraag of we deze ombuiging realiseren, gelet op de resultaten van 2022, te verwachten

aantallen in 2023 (en verder) plús de besluitvorming over de (hoogte van de) nieuwe leges op basis van de Omgevingswetprocessen.
Bij de begroting 2022 is besloten stapsgewijs naar 100% kostendekkendheid van de leges toe te groeien. Het effect van 80% kostendekkendheid in 2023 leidt tot een voordeel t.o.v. 2022 van € 13.000.

Bezuiniging op beleidsfuncties RO, projecten en woningen
Bij de ombuigingsvoorstellen begroting 2021 is een algemene bezuiniging van 5% op beleidsfuncties Ruimtelijke Ordening, projecten en woningen doorgevoerd. Dit wordt gerealiseerd door het proces van het maken van bestemmingsplannen te wijzigen. Deze maatregel levert voor de begroting een financiële besparing van € 98.000 met ingang van 2023.

Financieel

Lasten en baten vóór stortingen in of onttrekkingen aan de reserves						
	begroting			meerjarenperspectief		
(x € 1.000)	2022	2023	verschil	2024	2025	2026
Lasten	3.063	2.795	- 268	2.669	2.667	2.669
Baten	474	487	13	500	510	510
Saldo	- 2.589	- 2.308	281	- 2.169	- 2.157	- 2.159
per inw.	*-81*	*- 71*	*9*	*- 67*	*- 67*	*- 67*

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2022 en 2023 betreffen:

	(x € 1.000)
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
Kadernota 2023	
Omzetting van het dashboard voor (digitalisering) Liberaux; 04.18	-4 N
Mutaties bestaande ombuigingen	
Leges Ruimtelijke Ordening (80% kostendekkendheid in 2023)	13 V
Taakstelling beleid Ruimtelijke Ordening, projecten en wonen (begroting 2021; 2.17)	98 V
Overige ontwikkelingen	
Actualisatie personeelslasten	-23 N
Budget uitvoering woningbouwprogrammering (eenmalig budget in 2022)	200 V
Overige verschillen per saldo	-3 N
Totaal	**281 V**

Indicatoren

Met de beleidsindicatoren wordt een inkijkje gegeven in de (beoogde) effecten van het gemeentelijk beleid. Indicatoren zijn geen doel op zichzelf. Veel belangrijker dan de waarde van de indicator is het verhaal achter het cijfer. Dat kan gebruikt worden om te sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda

- ongunstig
- neutraal
- gunstig
- (nog) geen nieuwe gegevens

Indicator	Meting	Eenheid	Refertejaar
Demografische druk	87,4	%	(2022)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Gemeentelijke woonlasten éénpersoonshuishouden	830,0	euro	(2022)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	934,0	euro	(2022)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Gemiddelde WOZ-waarde	226,0	euro	(2021)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			
Nieuw gebouwde woningen	2,6	aantal	(2021)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting			
Prognose o.b.v. de historie			

Overhead

Wat willen we bereiken en hoe gaan we dat doen

We willen een zo efficiënt en effectief mogelijke bedrijfsvoering, die past bij tegenwoordige ontwikkelingen. Met een focus gericht op de (middel)lange termijn, waardoor de programma's kunnen worden uitgevoerd en de maatschappelijke doelstellingen daarbinnen kunnen worden gerealiseerd. En een, binnen de beschikbaar gestelde middelen, zo optimaal mogelijke dienstverlening aan de burgers met een zo efficiënt mogelijke ondersteuning van het bestuur.

In de Kadernota 2023 - 2026 is beschreven wat we willen bereiken vanaf 2023 en hoe we dat willen gaan doen. Deze onderwerpen worden hieronder nader toegelicht.

Uitwerking Kadernota 2023-2026

In de Kadernota 2023-2026 zijn door het college de grote lijnen van de nieuwe begroting aangegeven. Hieronder vindt u, voor zover van toepassing, de uitwerking van de Kadernota zoals die op 14 juli 2022 door uw raad opiniërend is besproken.

Nieuw of gewijzigd beleid

Capaciteitsuitbreiding contractmanagement en contractbeheer

We willen graag een projectleider inhuren voor 1 jaar voor 24 uur per week om de visie op Contractmanagement en werkwijze binnen team Advies en vervolgens in de gehele organisatie goed te implementeren.

[Kadernota nr. 00.04.11]

DIV: Medewerker semi statisch en openbaar archief

We begroten een structurele uitbreiding van de formatie met 0,49 fte op de functie medewerker semi-statisch en openbaar archief, die nodig is om het huidige niveau van dienstverlening in stand te houden.

[Kadernota nr. 00.04.19]

Facilitair senior beleidsadviseur

We willen één brede functie (0,85 fte) toevoegen aan team Interne Diensten (Facilitair) om daarmee alle drie organisaties duurzaam en slagvaardig te kunnen bedienen op strategisch en tactisch niveau inclusief projectleiding.

[Kadernota nr. 00.04.07]

Formatie medewerker recordbeheer

We begroten een tijdelijke extra investering in de formatie van medewerker recordbeheer bij het team DIV, door deze formatie voor een periode van twee jaar tijdelijk uit te breiden met 1,5 fte. De formatie en de huidige bezetting is op dit moment zowel kwantitatief als kwalitatief ontoereikend om de vele werkzaamheden uit te kunnen voeren. Met de extra investering in de formatie van medewerker recordbeheer bij het team DIV kunnen we de vereiste en gevraagde werkzaamheden uitvoeren.

[Kadernota nr. 00.04.01]

HR: Recruitment

Om de juiste kandidaten voor onze organisatie te werven is het belangrijk om een goede arbeidsmarktstrategie te ontwikkelen. De ontwikkeling en uitvoering van een arbeidsmarktstrategie valt uiteen in twee punten:

1. De ontwikkeling van een arbeidsmarktcampagne (incidentele kosten)
2. Het sluiten van een raamcontract met een of meer recruitmentbureaus (structurele kosten)

[Kadernota nr. 00.04.16]

HR: Vlootschouw in het kader van Strategisch Personeelsplan (SPP)

Inzicht in de kwaliteiten, mogelijkheden en groeipotentieel van ons huidig medewerkersbestand, afgezet tegen onze opgaven, is essentieel voor de ontwikkeling van de organisaties. Op deze manier kunnen HR-instrumenten als werving & selectie, mobiliteit en leren & ontwikkelen heel gericht en effectief ingezet worden. Om dit te bewerkstelligen moet het volgende worden geïmplementeerd:

- Het inhuren van expertise (€ 38.400)
- Aankoop tool inclusief implementatie en licentie (€ 30.000)
- Opleiding medewerkers HR (€ 5.000)

[Kadernota nr. 00.04.17]

I&A: doorontwikkelingen team en organisatie

Het is van groot belang dat we de continuïteit van onze ICT-omgeving kunnen waarborgen en andere manieren van (digitaal) werken kunnen faciliteren. De praktijkervaring van team I&A leert dat het onmogelijk is om dit met de huidige bezetting te doen. Met de invulling van een tweetal functies en daarnaast een tijdelijk programmabudget kunnen we de doorontwikkeling verder mogelijk maken. Dit kan worden gezien als een eerste deel van deze maatregelen, eerst op incidentele basis, om te kunnen beschikken over specialistische functies die deze doorontwikkeling faciliteren. Het gaat dan om een architectuurspecialist en een coördinator Functioneel beheer & Datagedreven werken plus een programmabudget 'Ontwikkelopgave I&A'.

[Kadernota nr. 00.04.20]

IBP / Informatieveiligheid

De Wet politiegegevens (Wpg) stelt het verplicht om periodiek audits te laten uit voeren. Dit is één keer per vier jaar extern en in de overige jaren vinden interne audits plaats. Beide audits worden door een externe partij verricht. Om deze Wpg-audits uit te kunnen voeren, is een budget van in totaal € 5.000 (€ 2.500 per gemeente) noodzakelijk.

[Kadernota nr. 00.04.02]

ICT Datagedreven werken

We hebben op dit moment onvoldoende rapportagemogelijkheden voor een groot aantal applicaties. Dit is nog een gevolg van de overgang van Centric naar Pink-applicaties. We willen nu één oplossing aanschaffen, waarbij de rapportages uit verschillende applicaties binnen één centraal dashboard kunnen worden aangeboden. Hierdoor wordt de data toegankelijker, zijn wij eigen baas over de data en is dit kostenbesparend. De keuze voor een centrale oplossing maakt voor de toekomst ook de weg vrij om door te ontwikkelen naar datagedreven werken en sturing.

[Kadernota nr. 00.04.04]

ICT Diverse noodzakelijke upgrades

De servers in het datacenter moeten elke zeven jaar vervangen worden omdat ze technisch zijn afgeschreven (kans op uitval is hoog en er is geen onderhoud meer mogelijk). Om deze servers in stand te houden moeten onderhoudslicenties voor de servers worden aangeschaft. Naast de licenties is het mogelijk om onderhoud en upgrade support bij deze licenties af te nemen, waarmee je periodiek kunt upgraden. Deze upgrade licenties hebben wij in het verleden niet aangeschaft, maar zijn nu wel noodzakelijk om continuïteit te bieden in gebruik en veiligheid van deze servers. De kosten hiervoor bedragen € 26.000 per jaar, zijnde € 13.000 per gemeente.

[Kadernota nr. 00.04.03]

ICT Informatieveiligheid

Gezien de toenemende complexiteit van dreigingen en aanvallen zijn conventionele beveiligingsmaatregelen steeds vaker ontoereikend. Er worden daartoe diverse maatregelen ondernomen, conform de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO). Deze geldt als basisnormenkader binnen alle overheidslagen (Rijk, gemeenten, provincies en waterschappen) voor informatiebeveiliging. Als organisatie willen we een veilige informatievoorziening leveren; de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO) is daarbij leidend voor onze organisatie. We stellen voor de middelen ter beschikking te stellen om aan de gestelde eisen te kunnen voldoen.

[Kadernota nr. 00.04.05]

Kwantitatieve en kwalitatieve impuls stafdiensten (HR en communicatie)

We willen de nu beschikbare tijdelijke flexibele schil bij zowel Hrm (3,5 fte) als bij Communicatie (2,0 fte) in 2023 continueren. Op deze manier kan er een kwantitatieve en kwalitatieve impuls worden gegeven om tot een toekomstbestendige inrichting te komen en om de voortgang in de werkzaamheden te borgen bij team Advies.

[Kadernota nr. 00.04.12]

Noodzakelijke upgrading financieel informatiesysteem naar een nieuw platform in de cloud

Het is noodzakelijk om het financieel systeem vervroegd te upgraden naar een nieuw platform (van dezelfde leverancier) in de cloud. Dit is nodig om hiermee de aanzienlijke tekortkomingen en continuïteitsrisico's van het huidige systeem op te lossen op het gebied van gebruiksvriendelijkheid, performance en functionaliteit.

[Kadernota nr. 00.04.08]

Organiseren en faciliteren van het thuiswerken

We vragen incidenteel middelen beschikbaar te stellen voor het kunnen voorzien in thuiswerkplekvoorzieningen voor naar schatting 380 medewerkers in 2023, en in de daarop volgende jaren structureel jaarlijks voorzieningen voor personele wisselingen van naar schatting 75 medewerkers.

[Kadernota nr. 00.04.09]

Samengestelde objectregistratie (SOR)

De Samenhangende Objectenregistratie (SOR) wordt een landelijk uniforme registratie met daarin basisgegevens over objecten in de fysieke werkelijkheid. Hierbij moet worden gedacht

aan spoorlijnen, wegen, water, gebouwen en bomen, maar ook aan niet-zichtbare objecten, zoals bestuurlijke gebieden, woonplaatsen en openbare ruimten. In kader van de SOR moet per 1 maart 2023 de basisregistratie kadaster (BRK) worden samengevoegd met de basisregistratie adressen en gebouwen (BAG). In 2023 vindt dan de doorontwikkeling plaats op het gebied van Beheer openbare Ruimte (BOR) en geografie. We stellen voor de hiervoor beschikbare software aan te schaffen.
[Kadernota nr. 00.04.21]

Moties

Verwerking van de motie(s), ingediend tijdens de behandeling van de Kadernota.

Motie: Telefonische bereikbaarheid thuiswerken

We zijn voornemens om het thuiswerken te stimuleren, echter moet dit niet ten koste gaan van de dienstverlening aan onze inwoners. De medewerker dient binnen zijn/haar werktijden ook thuis telefonisch bereikbaar te zijn. Als de medewerker niet bereikbaar is bijvoorbeeld in verband met een overleg dan wordt, net zoals deze medewerker op het gemeentehuis verhinderd zou zijn om de telefoon op te nemen, een terugbelnotitie gemaakt door het KCC. De medewerker geeft binnen 24 uur gevolg aan deze terugbelnotitie. De praktijk leert dat dit heel vaak dezelfde dag nog is. Met deze manier van werken voldoen we aan de strekking van de motie en is deze daarmee in uitvoering.

[Motie nr. M-4-8-10]

Overige ontwikkelingen

Kosten gemeentehuis

De grootste mutatie binnen programma Overhead, naaste de toegelichte onderdelen vanuit de Kadernota, betreft de toename van de energiekosten ten behoeve van het gemeentehuis. Wij begroten de toename ten opzichte van 2021 op € 158.000.
Hiernaast begroten wij een mutatie in de voorziening op basis van de geactualiseerde onderhoudsplanning van € 63.000.

Aanpassing bijdragen Werkmaatschappij

Voor 2023 zijn de bijdragen van de beide gemeenten aan de Werkmaatschappij geactualiseerd op basis van doorbelastingen van geactualiseerde kosten binnen de Werkmaatschappij. In het publieksdeel hebben we hier een algemene toelichting op gegeven.

Financieel

Lasten en baten vóór stortingen in of onttrekkingen aan de reserves						
	begroting			**meerjarenperspectief**		
(x € 1.000)	**2022**	**2023**	**verschil**	**2024**	**2025**	**2026**
Lasten	9.379	10.364	985	9.745	9.556	9.620
Baten	48	48	-	48	48	48
Saldo	- 9.331	- 10.316	- 985	- 9.697	- 9.508	- 9.571
per inw.	*-291*	*- 319*	*- 28*	*- 300*	*- 294*	*- 296*

Verklaring verschillen

De belangrijkste verschillen tussen 2022 en 2023 betreffen:

	(x € 1.000)
Beleidsrelevante ontwikkelingen	
Kadernota 2023 via bijdrage aan de Werkmaatschappij	
00.01 Taakverzwaring strategische advisering colleges, raden, AB en DB	- 65 N
00.03 Inrichten Mijngemeente.nl	- 13 N
00.04 Invulling actiepunten vanuit Communicatiestrategie	- 69 N
00.04.01 Formatie medewerker recordbeheer	- 57 N
00.04.02 IBP / Informatieveiligheid	- 3 N
00.04.03 ICT Diverse noodzakelijke upgrades	- 13 N
00.04.04 ICT Datagedreven werken	- 25 N
00.04.05 ICT Informatieveiligheid	- 13 N
00.04.07 Facilitair senior beleidsadviseur	- 40 N
00.04.08 Noodzakelijke upgrading financieel informatiesysteem naar een nieuw platform	- 40 N
00.04.09 Organiseren van het thuiswerken	- 143 N
00.04.11 Capaciteitsuitbreiding contactmanagement en contractbeheer	- 60 N
00.04.12 Kwantitatieve en kwantitatieve impuls stafdiensten (HR en communicatie)	- 258 N
00.04.16 HR Recruitment	- 43 N
00.04.19 DIV medewerker semi statisch en openbaar archief	- 23 N
00.04.20 I&A doorontwikkelingen team en organisatie	-192 N
00.04.17 HR Vlootschouw in het kader van SPP	- 37 N
00.04.21 Samengestelde objectregistratie	- 8 N
Overige beleidsrelevante ontwikkelingen	
Externe advisering: Motie Versimpelteam (incidenteel in 2022)	20 V
Mutaties bestaande ombuigingen	
Frictiekosten (in 2022 was er een budget t.b.v. frictiekosten)	230 V
Overige ontwikkelingen	
Gemeentehuis: Actualisatie kosten gas en elektra	- 158 N
Gemeentehuis: Mutatie in voorziening op basis van geactualiseerde onderhoudsplanning	- 63 N
Diverse overige ontwikkelingen	88 V
Totaal	**985 N**

Indicatoren

Met de beleidsindicatoren wordt een inkijkje gegeven in de (beoogde) effecten van het gemeentelijk beleid. Indicatoren zijn geen doel op zichzelf. Veel belangrijker dan de waarde van de indicator is het verhaal achter het cijfer. Dat kan gebruikt worden om te sturen op maatschappelijke effecten.

Legenda

- ongunstig
- neutraal
- gunstig
- (nog) geen nieuwe gegevens

Indicator		Meting	Eenheid	Refertejaar
Overhead		10,8	euro	(2023)
Ontwikkeling t.o.v. de vorige meting	▲			
Prognose o.b.v. de historie	▬			

3.2 Paragrafen

3.2.1 Lokale heffingen

Inleiding

Deze paragraaf geeft een overzicht van de diverse lokale heffingen en belastingen op hoofdlijnen. Hiermee ontstaat inzicht in de lokale lastendruk. Dit is van belang voor de integrale afweging tussen aan de ene kant beleid en aan de andere kant de inkomsten. Ook laten we zien welk beleid de gemeente in het begrotingsjaar zal voeren ten aanzien van de lokale heffingen en de kwijtschelding hiervan.

De lokale heffingen vormen een belangrijke inkomstenbron voor de gemeente. De heffingen worden voor het grootste deel opgebracht door burgers.

Algemeen

De uitgangspunten van ons legesbeleid worden expliciet opgenomen in deze paragraaf. Door het eenduidig opnemen van informatie over tarieven en heffingen in de verschillende jaarstukken en het daarbij verstrekken van inzicht in de mate van kostendekkendheid op hoofdlijnen krijgt de raad sturingsmogelijkheden aangereikt. Zo kan de raad op een verantwoorde wijze keuzes maken ten aanzien van de gewenste en benodigde hoogte van tarieven c.a.

Basis van het beleid

Per 1 januari 1994 zijn de (huidige) Gemeentewet en de wet Materiële belastingbepalingen van kracht geworden. De huidige legesverordening kent nog steeds zijn basis vanuit deze wetswijziging. Bij de jaarlijkse vaststelling van deze verordening is telkens vanuit deze kaders verder gewerkt.

Uitgangspunten van beleid voor deze begroting

Bij het samenstellen van de begroting 2023 en de meerjarenraming is op grond van de Kaderbrief van december 2021, de Kadernota 2023 – 2026 (voorjaar 2022) en de nadere kaderstelling voor de begroting 2023 en verder, rekening gehouden met de volgende uitgangspunten:

- Verhoging van de totale OZB opbrengst met 1,9% voor 2023 ten opzichte van 2022. Wij stellen hierbij voor om de, in het kader van de ombuigingen 2021 en verder voorgestelde extra OZB verhoging voor de jaren 2023 en 2024 niet door te voeren en de reeks vanaf 2025 conform eerdere ombuigingslijn te vervolgen. Dit ter lastenverlichting van onze inwoners in tijden van hoge inflatie.
- De afvalstoffenheffing daalt voor de meerpersoonshuishouden en eenpersoonshuishoudens met respectievelijk 0,82% en 0,88%. Per saldo leiden al deze ontwikkelingen tot een beperkte daling van de afvalstoffenheffing van respectievelijk € 2,40 en € 1,80 per huishouden.
- Voor de rioolheffing stellen wij voor om de tarieven conform de uitgangspunten van het vastgestelde vGRP vast te stellen zodat een kostendekkend tarief gehanteerd wordt. In de paragraaf Lokale heffingen vindt u hierover een nadere toelichting.
- Verhoging overige tarieven daar waar mogelijk met een inflatiecorrectie van 1,9% .

Belasting, heffingen en leges

In het hiernavolgende overzicht worden de opbrengsten van de gemeentelijke belasting, heffingen en leges voor 2023 weergegeven. Ook is er een vergelijking met de begroting van 2022 gemaakt.

(x € 1.000)		Begroting 2023	Begroting 2022	Verschil
Afvalstoffenheffing				
7.3	Afval	3.556	3.634	78
Burgerzaken				
0.2	Burgerzaken	317	294	- 24
Omgevingsvergunningen				
1.2	Openbare orde en veiligheid	27	7	- 20
8.1	Ruimtelijke ordening	117	130	13
2.1	Verkeer en vervoer	12	107	95
8.3	Wonen en bouwen	344	344	-
Overige				
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	10	10	-
2.4	Economische havens en waterwegen	2	2	-
7.4	Milieubeheer	2	2	-
1.2	Openbare orde en veiligheid	4	6	2
2.3	Recreatieve havens	85	85	-
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	18	18	-
8.3	Wonen en bouwen	13	13	-
OZB				
0.62	OZB niet-woningen	2.452	2.500	48
0.61	OZB woningen	5.920	6.037	117
Precario				
5.2	Sportaccommodaties	8	8	-
Reclamebelasting				
0.64	Belastingen overig	46	46	-
Rioolheffing				
7.2	Riolering	2.208	2.309	101
Toeristenbelasting				
3.4	Economische promotie	432	432	-
TOTAAL		**15.572**	**15.983**	**411**

Toelichtingen

Onroerendezaakbelasting (OZB)

De onroerendezaakbelastingen zijn belastingen die worden geheven over binnen de gemeentegrenzen gelegen onroerende zaken. De WOZ-waarde vormt de heffingsmaatstaf voor de OZB. De tarieven worden jaarlijks gecorrigeerd voor de waardeontwikkeling van de onroerende zaken.

Omdat de lasten voor onze inwoners door onder meer de hoge gas- en elektriciteitsprijzen toenemen, willen we de in het kader van de ombuigingen 2021-2025 voorgestelde extra OZB verhoging voor de jaren 2023 en 2024 niet door voeren en de reeks vanaf 2025 in overeenstemming met de eerdere ombuigingslijn te vervolgen.
De inflatiecorrectie van 1,9% wordt wel doorgevoerd voor de begroting 2023. Het niet doorvoeren van de extra OZB-verhoging voor 2023 en 2024 heeft voor de begroting 2023 en verder het volgende effect:

- 2023: € 195.000 nadeel
- 2024: € 389.000 nadeel
- 2025: € 389.000 nadeel
- 2026: € 195.000 nadeel

Overige belastingen

Toeristenbelasting

De toeristenbelasting blijft in 2023 €1,50 per persoon per overnachting.

Reclamebelasting

De raad heeft op 19 december 2013 besloten tot het invoeren van een reclamebelasting waarbij de opbrengsten gebruikt zullen worden om een ondernemersfonds te voeden. Het doel van dit fonds is om het de ondernemers mogelijk te maken in het centrum promotionele activiteiten te organiseren en in te spelen op de ontwikkelingen van het Nieuwe Winkelen en de leegstandsproblematiek.

Voor de heffing geldt:

- een vast bedrag van € 75
- een tarief van € 1,90 per € 1.000 WOZ-waarde (niet-woning) met een maximum van € 725.

Kostendekkende tarieven

Onder het streven naar de kostendekkende tarieven kunnen vallen de Afvalstoffenheffing, Rioolheffing en overige leges en rechten (algemeen). De kostenopbouw heeft te maken met directe- en indirecte kosten. Onder de directe kosten vallen de kosten op de taakvelden welke betrekking hebben op de heffing. Onder indirecte kosten vallen overhead, minimabeleid en btw.

De overhead moet extracomptabel worden toegerekend en wordt berekend aan de hand van een methode waarbij een opslagpercentage over de directe lasten wordt gehanteerd voor de dekking van de overheadkosten. Dit percentage is berekend door de omvang van alle lasten van alle taakvelden (gecorrigeerd met de overheadkosten en het saldo) te delen door de omvang van de overheadkosten.

Afvalstoffenheffing (ASH)

Het tarief van de afvalstoffenheffing bestaat voornamelijk uit de kosten van het taakveld Afval. Echter niet alle kosten van dit taakveld worden doorberekend in de heffing, omdat de kosten niet allemaal betrekking hebben op het inzamelen en verwerken van huishoudelijk afval. Het composteerterrein wordt voor 67,5% in de heffing meegenomen, omdat naast tuinafval ook het groen afkomstig uit gemeente plantsoenen en bermen en sloten er wordt verwerkt. Verder worden kosten van andere taakvelden in de heffing meegenomen:

- wegen
- groen
- riolering (met name tractie middelen)
- een deel van de kosten van de gebouwen buitendienst
- een deel van de kosten van taakveld inkomensregelingen (in het bijzonder de kwijtschelding afvalstoffenheffing).

Vervolgens worden overheadkosten toegerekend.

De afvalstoffenheffing 2023 laat een kleine daling zien. Dit is het gevolg van een beperkte volume ontwikkeling van de onderliggende begrote afvalstromen voor zowel het grijs huisvuil als het groen afval door toepassing van het Grondstoffen beleidsplan met o.a. de gewijzigde inzamelfrequentie. De volumeontwikkeling voor 2023 wordt begroot zoals deze is gerealiseerd in 2021 en wordt verwacht in 2022. In 2023 is er sprake van incidenteel lagere kosten voor het verwerken van grijs huisvuil bij Afvalsturing Friesland NV door hogere opbrengsten vanuit duurzame energieproductie. De kosten van transport en voor verwerking van groen (GFT) afval bij Afvalsturing Friesland NV nemen wel toe.
Op de milieustraat zien we een beperkte volumegroei. Door fors herstel van de grondstofprijzen en eigen keuzes ten aanzien van verwerking en transport zien we een daling van de verwerking en transportkosten van de milieustraat.
Ditzelfde prijsherstel leidt ook tot extra inkomsten voor kunststoffen & drankenkartons, metaal en oud papier. De verwerkingskosten op ons eigen Composteringsterrein in Sumar zijn toegenomen en aangepast aan de realisatie in 2020 en 2021.
Vanuit de lasten van andere taakvelden zien we voor Gebouwen Buitendienst een forse toename van energielasten en tot slot zijn de lasten voor kwijtschelding toegenomen.

Tarieven afvalstoffenheffing	2022	2023	Verschil	Verschil %
Meerpersoonshuishouden	291,60	289,20	-2,40	-0,82%
Eenpersoonshuishouden	204,00	202,20	-1,80	-0,88%

In onderstaande tabel is de kostendekkendheid van de afvalstoffenheffing weergegeven, zoals deze meerjarig is verwerkt in de begroting. De baten bestaan uit: afvalstoffenheffing, reinigingsrechten, inkomsten oud papier, metaal, textiel en glas.

(x € 1.000)	2022	2023	2024	2025	2026
Lasten taakvelden incl. omslagrente	3.639	3.820	3.820	3.820	3.820
Inkomsten taakvelden excl. heffingen	545	709	709	709	709
Netto lasten taakveld	**3.094**	**3.111**	**3.111**	**3.111**	**3.111**
toe te rekenen lasten					
Overhead incl. omslagrente	420	466	466	466	466
BCF-BTW	-	-	-	-	-
Totale lasten	**3.514**	**3.577**	**3.577**	**3.577**	**3.577**
- kosten per inwoner in hele euro's	*109*	*111*	*111*	*111*	*111*
Opbrengst heffingen	3.514	3.574	3.574	3.574	3.574
dekking	***100%***	***100%***	***100%***	***100%***	***100%***

Rioolheffingen (RH)

De gemeente heeft zelf een grote mate van beleidsvrijheid om de heffingsmaatstaf en belastingplichtige voor de rioolheffing te bepalen. In het verbreed Gemeentelijke Riolering Plan (vGRP) is de heffingsgrondslag als volgt:

- Een basisheffing voor gemeenschappelijk taakinvulling. Deze basisheffing wordt opgelegd aan alle bebouwde objecten in de gemeente. Deze basisheffing is vastgesteld op 33% van de totale rioolheffing.
- Een heffing voor aansluiting en gebruik van de gemeentelijke voorziening. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen eigenaren en gebruikers.
    - De heffing voor eigenaren is vastgesteld op eveneens 33% van de totale rioolheffing. De heffing is gelijk voor alle objecten.
    - Bij de heffing voor gebruikers kennen we de volgende categorieën:
        - eenpersoonshuishouden
        - meerpersoonshuishouden
        - bedrijven
- De verhouding tussen eenpersoons- en meerpersoonshuishoudens is 70:100 (conform de verhouding afvalstoffenheffing).
- De verhouding tussen meerpersoonshuishoudens en bedrijven is 100:150.
- De totale heffing voor gebruikers over alle 3 categorieën is ook 33% van de totale opbrengst rioolheffing.
- In verband met rekenvoorschriften (deelbaarheid door twaalf en afronding van bedragen op € 0,05) kunnen beperkte afrondingsverschillen ontstaan op bovenstaande verhoudingsgetallen.

Voor de bepaling van het tarief worden naast nagenoeg alle kosten van het taakveld Riolering, ook kosten van taakveld Wegen, zoals een deel van de kosten van de gebouwen buitendienst,

taakveld Inkomensregeling, de kwijtschelding rioolheffing en een omslag voor overhead als kosten meegenomen. Voor de bepaling van de kosten is het recent vastgestelde vGRP als uitgangspunt genomen en er is sprake van nagenoeg 100% kostendekking.

De uitgangspunten hebben geleid tot onderstaande tarieven. De hierboven vermelde tariefdifferentiatie voor eenpersoons-, meerpersoonshuishoudens en bedrijven is niet eenduidig uit de tarieven te halen omdat voor een deel van het tarief, het basistarief en het eigenaarsdeel, die differentiatie niet geldt.

Vanuit het verbreed Gemeentelijk rioleringsplan (vGRP) 2020-2025 Wettersoarch is gekozen voor een stabiele en gematigde jaarlijkse tariefontwikkeling. Dit is het uitgangspunt voor de rioolheffing 2023. De te dekken lasten stijgen in 2023 iets meer dan het tarief. Hierdoor is er een beperkte onttrekking vanuit de voorziening riolering noodzakelijk om alle kosten te dekken. De stand van de voorziening is hiervoor toereikend.

Tarieven rioolheffing	2022	2023	Verschil	Verschil %
Niet aangesloten percelen	49,20	49,80	0,60	1,22%
Eigenaar/bewoner				
Eenpersoonshuishouden	141,60	143,40	1,80	1,27%
Meerpersoonshuishouden	157,80	159,60	1,80	1,14%
Huurder				
Eenpersoonshuishouden	89,40	90,60	1,20	1,34%
Meerpersoonshuishouden	105,60	106,80	1,20	1,14%
Bedrijven	186,00	188,40	2,40	1,29%

In onderstaande tabel wordt de kostendekkendheid van riolering weergegeven, zoals deze meerjarig is verwerkt in de begroting.

(x € 1.000)	2022	2023	2024	2025	2026
lasten taakvelden incl. omslagrente	1.993	2.072	2.254	2.309	2.277
inkomsten taakvelden excl. heffingen	11	11	11	11	11
netto lasten taakveld	**1.982**	**2.061**	**2.243**	**2.298**	**2.266**
toe te rekenen lasten					
overhead incl. omslagrente	224	247	247	247	247
BCF-BTW	-	-	-	-	-
totale lasten	**2.206**	**2.308**	**2.490**	**2.545**	**2.513**
- kosten per inwoner in hele euro's	*68*	*71*	*77*	*79*	*78*
opbrengst heffingen	2.184	2.246	2.490	2.545	2.513
dekking	***99%***	***97%***	***100%***	***100%***	***100%***

Leges Burgerzaken

Wij gaan in de begroting voor de leges Burgerzaken uit van de veelal wettelijk vastgestelde tarieven. De kostendekkendheid voor 2023 wordt weergegeven in onderstaande tabel.

De directe kosten bestaan voor het merendeel uit loonkosten van het team Publieksdiensten die direct werkzaam zijn aan de verschillende producten (bv reisdocumenten, rijbewijzen etc.). Daarnaast worden de overige directe kosten van het taakveld Burgerzaken toegerekend. De indirecte kosten bestaan uit een opslag voor overheadkosten. Deze kosten worden op basis van het omslagstelsel naar rato van het totaal van de lasten op alle taakvelden toegerekend aan de directe kosten van dit product.

(x € 1.000)	2022	2023	2024	2025	2026
Lasten	401	420	420	420	420
waarvan directe kosten	*383*	*395*	*395*	*395*	*395*
waarvan indirecte (perceptie)kosten	*18*	*25*	*25*	*25*	*25*
Baten	317	294	294	294	294
Saldo	**-84**	**-126**	**-126**	**-126**	**-126**
- kosten per inwoner in hele euro's	*13*	*13*	*13*	*13*	*13*
Kostendekkendheid	*79,12%*	*69,90%*	*69,90%*	*69,90%*	*69,90%*

Leges Omgevingsvergunningen

De kostendekkendheid van de omgevingsvergunningen voor 2023 wordt weergegeven in onderstaande tabel.

De directe kosten bestaan voor het merendeel uit loonkosten van het team Vergunningen die direct werkzaam zijn aan het product Omgevingsvergunning. Daarnaast worden de overige directe kosten van het team Vergunningen toegerekend (bv specifieke zaaksystemen en uitbestede werkzaamheden en advieskosten). De indirecte kosten bestaan uit een opslag voor overheadkosten. Deze kosten worden op basis van het omslagstelsel naar rato van het totaal van de lasten op alle taakvelden toegerekend aan de directe kosten van dit product.

Op dit moment wordt gewerkt aan de implementatie van de nieuwe omgevingswet plus de VNG-modelverordening hiervoor. Nadere besluitvorming door de 1e Kamer is gepland voor 8 november 2022. Dit kan nog van invloed zijn op de tarieven.

(x € 1.000)	2022	2023	2024	2025	2026
Lasten	388	396	396	396	396
waarvan directe kosten	*339*	*353*	*353*	*353*	*353*
waarvan indirecte (perceptie)kosten	*49*	*43*	*43*	*43*	*43*
Baten	344	344	344	344	344
Saldo	**-44**	**-52**	**-52**	**-52**	**-52**
- kosten per inwoner in hele euro's	*12*	*12*	*12*	*12*	*12*
Kostendekkendheid	*88,62%*	*86,83%*	*86,83%*	*86,83%*	*86,83%*

Effecten voor de huishoudens

Wij hebben de veranderingen in de tarieven voor OZB, Afvalstoffenheffing en Rioolheffing voor onze burgers in de onderstaande tabellen in beeld gebracht.

Tarieven gemeentelijke belastingen	2022	2023	Verschil €	Verschil %
OZB eigenaren woningen (= kengetal)	111,85	113,98	n.v.t.	1,90%
Rioolheffing gebruikers EPH*	89,40	90,60	1,20	1,34%
Rioolheffing gebruikers MPH**	105,60	106,80	1,20	1,14%
Rioolheffing eigenaren/bewoners	157,80	159,60	1,80	1,14%
Afvalstoffenheffing EPH	204,00	206,40	2,40	1,18%
Afvalstoffenheffing MPH	291,60	295,20	3,60	1,23%
Rijtjeshuis - Huurder - EPH				
OZB eigenaren woningen	0,00	0,00	0,00	0,00%
Rioolheffing gebruikers	89,40	90,60	1,20	1,34%
Afvalstoffenheffing	204,00	206,40	2,40	1,18%
Rijtjeshuis - Huurder - MPH				
OZB eigenaren woningen	0,00	0,00	0,00	0,00%
Rioolheffing gebruikers	105,60	106,80	1,20	1,14%
Afvalstoffenheffing	291,60	295,20	3,60	1,23%
Twee onder één kap - eigenaar /bewoner MPH				
OZB eigenaren woningen	378,23	385,42	7,19	1,90%
Rioolheffing gebruikers	157,80	159,60	1,80	1,14%
Afvalstoffenheffing	291,60	295,20	3,60	1,23%
Vrijstaand - eigenaar/bewoner - MPH				
OZB eigenaren woningen	709,20	722,67	13,47	1,90%
Rioolheffing gebruikers	157,80	159,60	1,80	1,14%
Afvalstoffenheffing	291,60	295,20	3,60	1,23%

* EPH = eenpersoonshuishouden

** MPH = meerpersoonshuishouden

Kwijtschelding

Voor mensen met de laagste inkomens bestaat de mogelijkheid van een gehele of gedeeltelijke kwijtschelding van belasting. Dit is het geval als aan de voorwaarden voor kwijtschelding op basis van de Invorderingswet en landelijke normen is voldaan. Tot nu toe is in onze gemeente maximaal gebruik gemaakt van de mogelijkheden voor kwijtschelding. Zo is bij ons ook kwijtschelding voor het eigenarendeel van de OZB mogelijk als regulier onderdeel van ons minimabeleid. In een deel van de gevallen (langdurige bijstandscliënten, ouderen met een laag inkomen) wordt automatische kwijtschelding verleend.

Kwijtschelding	2021	Voorlopig 2022	2023
Automatische kwijtschelding	319	291	319
Ambtshalve kwijtschelding	64	39	50
Toekenning op aanvraag (gedeeltelijk)	16	6	10
Totaal aantal toegekende kwijtscheldingen	**520**	**457**	**500**
Totaal aantal afgewezen kwijtscheldingen	**175**	**128**	**115**
Kwijtgescholden belastingbedragen	**158.000**	**142.000**	**158.000**

De cijfers 2022 betreffen de aantallen zoals die tot en met medio september 2022 zijn behandeld.

3.2.2 Weerstandsvermogen c.a.

Inleiding

Het weerstandsvermogen maakt duidelijk in hoeverre de gemeente financieel in staat is om onvoorziene gebeurtenissen op te vangen. Weerstandsvermogen onderscheiden we in twee delen

- weerstandscapaciteit
- risicobeheersing

Met weerstandscapaciteit bedoelen we alle middelen en mogelijkheden waarmee de gemeente onvoorziene kosten op kan vangen. Dat geldt bijvoorbeeld voor alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en maar die gevolgen kunnen hebben op de financiële positie van de gemeente.

Deze paragraaf geeft een beeld van de weerstandscapaciteit en de risico's en het beleid dat daarbij hoort. Ook presenteren we een aantal verplichte kengetallen. Deze vertellen iets over de financiële positie van onze gemeente.

Structureel

Met de structurele weerstandscapaciteit worden de middelen bedoeld die permanent ingezet kunnen worden om tegenvallers in de lopende exploitatie op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van bestaande taken. Bij ons gaat het om de optelsom van het begrotingsoverschot en de onbenutte belastingcapaciteit.
De onbenutte belastingcapaciteit is bijvoorbeeld de mogelijkheid om de OZB-tarieven te verhogen. Wij hebben geen mogelijkheid om de Afvalstoffenheffing en de Rioolheffing te verhogen. Het kostendekkingspercentage is hier al (ongeveer) 100%.

bedragen x € 1.000	2023	2024	2025	2026
Begrotingsoverschot / tekort	1.260	2.975	2.713	12
Onbenutte belastingcapaciteit OZB	-	-	-	-
Onbenutte belastingcapaciteit ASH	-	-	-	-
Onbenutte belastingcapaciteit Rioolrecht	-	-	-	-
TOTAAL	**1.260**	**2.975**	**2.713**	**12**

Incidenteel

De incidentele weerstandscapaciteit is het vermogen dat ingezet kan worden om eenmalige tegenvallers op te vangen. In beginsel betreft dit de optelsom van het vrij aanwendbare deel van de reserves en de stille reserves.

- Het vrij aanwendbare deel van de reserves is dat deel van de reserves waarvoor nog geen bestemming is vastgelegd. Bij ons is dit de Algemene Reserve.

- De stille reserves hebben betrekking op activa die op de balans lager zijn gewaardeerd dan de marktwaarde en die op korte termijn verkoopbaar zijn. Voor zover op dit moment bekend, hebben wij geen stille reserves.

Daarnaast is in de exploitatie een aantal stelposten opgenomen voor onvoorziene eenmalige uitgaven. Het betreft de volgende posten:

(bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026
Onvoorziene eenmalige middelen	– 68	– 68	– 68	– 68
– Mutaties voorzieningen	*– 18*	*– 18*	*– 18*	*– 18*
– Overige uitbestede werkzaamheden	*– 50*	*– 50*	*– 50*	*– 50*
Totaal	**– 68**	**– 68**	**– 68**	**– 68**

Reserves

Inleiding

We schatten risico's zo goed mogelijk in. Maar we moeten ook nagaan wat er werkelijk aan weerstandsvermogen beschikbaar is. Bij weerstandsvermogen gaan we uit van *incidentele dekking*. Als een risico optreedt en een *structureel karakter* hebben dan vangen we de gevolgen eerst eenmalig op via het incidentele weerstandsvermogen. Vervolgens zoeken via de eerstvolgende Kadernota een structurele oplossing.

Het weerstandsvermogen bestaat uit de **Algemene Reserve**. De raad beslist over de inzet van de Algemene Reserve. **Bestemmingsreserves** zijn nadrukkelijk voor specifieke doelen bestemd.

Huidige stand

De stand van de algemene reserve bedraagt einde 2021 € 19.060.000. De verwachte stand van de algemene reserve bedraagt einde 2022 € 18.744.000. De verwachting voor de jaren 2023-2027, inclusief het verloop, wordt op de volgende pagina's getoond.

Verwachte ontwikkeling algemene reserve (bedragen x € 1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Stand begin van het jaar	**19.060**	**18.744**	**17.396**	**17.747**	**20.672**	**23.385**
Mutaties n.a.v. rekening en begrotingen						
Onttrekking rekeningresultaat 2020	–	–	–	–	–	–
Storting rekeningsreslutaat 2021	2.735	–	–	–	–	–
Overheveling restant bestemmingsreserve KIK naar AR	879	–	–	–	–	–
Storting begrotingsresultaat 2022-2025	–	1.207	–	–	–	–
Verwerking effecten Kadernota 2023-2026 t.o.v. begrotingsresultaat 2022-2025	–	–	1.260	2.975	2.713	12
Mutaties o.b.v. reeds vastgesteld beleid						

Verwachte ontwikkeling algemene reserve (bedragen x € 1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Landinrichting Bûtenfjild (PPN 2008/rek 2010) besl. 2017 tgv gebiedsontw. ZenM	-31	-	-	-	-	-
Herinr. Alde Feanen 2e uitv.module (raad 27-11-2008/rek 2010)	-2	-	-	-	-	-
Gebiedsontwikkeling Zuid en Midden CA (PPN 2009/2e berap 2012)	-1.188	-	-	-	-	-
Regiodeal (raad 25-4-2019)	-263	-263	-263	-	-	-
Alde Feanen herinrichting 3e uitvoeringsfase (KN 2018 5.7a)	-170	-70	-	-	-	-
Implementatie van waarderen op gebruikersoppervlakte (KN 2020-2023 0.02)	-3	-	-	-	-	-
Actualisatie en koppeling BGT en GBI-beheersysteem (KN 2020-2023 2.05)	-60	-40	-	-	-	-
Digitalisering administratieve processen Buitendienst (KN 2020-2023 2.03)	-50	-	-	-	-	-
Digitalisering en optimalisering data areaal openbare ruimte (KN 2020-2023 2.06)	-100	-50	-	-	-	-
Actualisering locatiedossiers op het onderdeel bodem (KN 2020-2023 7.02)	-7	-	-	-	-	-
Vastgoed registratiesysteem (KN 2020-2023 8.01)	-25	-	-	-	-	-
Bijdrage aan omgevingswet (KN)	-212	-23	-	-	-	-
Bijdrage aan Millenium (KN)	-3	-	-	-	-	-
Bijdrage aan Karakteristieke panden (KN)	-35	-	-	-	-	-
Bijdrage ontmoetingscentrum Gytsjerk	-	-	-57	-	-	-
Bijdrage formatie stikstofproblematiek; begroting 2021-2024	-91	-	-	-	-	-
Investeringen vooraf (ombuigingen begroting 2021-2024)						
Kosten harmoniseren beleid en uitvoering en optimaliseren van processen (Omb. 5.1)	-325	-4	-	-	-	-
Frictiekosten (Omb. 5.4)	-123	-	-	-	-	-
Digitaal adm. Toezicht naleven van regels en vergunningen (Omb. 2.23)	-50	-	-	-	-	-
Kadernota 2022-2025						
Herindeling team Communicatie / tijd. Uitbreiding (KN 2022-2025; 00.02)	-57	-	-	-	-	-
Continuering FTE HRM (KN 2022-2025; 00.04)	-45	-	-	-	-	-
P&C-coördinator/gemeenteadviseur (KN 2022-2025; 00.11)	-47	-47	-	-	-	-
Aanpassing bediening brug Aldtsjerk (KN 2022-2025; 02.02)	-25	-	-	-	-	-
Aanpassing brug Eastermar (KN 2022-2025; 02.04)	-	-	-215	-	-	-
Aanjagen toerisme (KN 2022-2025; 03.05)	-45	-45	-45	-	-	-
Uitbreiding formatie zorgadministratie (KN 2022-2025; 06.10)	-20	-20	-	-	-	-
Uitbreiding formatie Communicatie SD (KN 2022-2025; 06.11)	-35	-	-	-	-	-
Uitbreiding formatie Gebiedsteams (KN 2022-2025; 06.12)	-250	-	-	-	-	-
Project Beurtschip (KN 2022-2025; 06.13)	-144	-144	-	-	-	-
Uitbreiding ondersteuning gaswinningsdossier (KN 2022-2025; 07.08)	-33	-33	-	-	-	-
Formatie stikstof (KN 2022-2025; 07.09)	-40	-40	-	-	-	-
Formatie gemeentelijk beleid Milieu (KN 2022-2025; 07.10)	-18	-18	-	-	-	-
Uitvoering woningbouwprogrammering (KN 2022-2025; 08.05)	-200	-	-	-	-	-
Omgevingswet (KN 2022-2025; 08.09b)	-15	-80	-	-	-	-

Verwachte ontwikkeling algemene reserve (bedragen x € 1.000)	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Overig (eerdere besluitvorming)						
Verkiezingskosten 2022 Griffie (Begroting 2022-2025; Raad 04-11-2021)	-20	-	-	-	-	-
Deelname Friese projectenmachine (Raad 16-12-2021)	-13	-21	-	-	-	-
Integraal Huisvestingsplan Onderwijs (Raad 27-01-2022)	-60	-	-	-	-	-
Incidentele bijdrage ontmoetingsplek Eastermar (Raad 30-06-2022)	-20	-20	-20	-	-	-
Kadernota 2023-2026						
Invulling actiepunten vanuit Communicatiestrategie	-	-55	-	-	-	-
Formatie medewerker recordbeheer	-	-67	-67	-	-	-
Overstap fin. systeem c.a naar de Cloud	-	-30	-	-	-	-
Organiseren en faciliteren van het thuiswerken	-	-115	-	-	-	-
Juridische Zaken / Inkoop: Uitzetting FTE m.b.t. contractmanagement en contractbeheer	-	-60	-	-	-	-
Formatie HR en Communicatie	-	-297	-	-	-	-
HR: Vlootschouw in het kader van Strategisch Personeelsplan (SPP)	-	-37	-	-	-	-
HR: Recruitment	-	-23	-	-	-	-
Omzetting van het dashboard (digitalisering) voor Liberaux	-	-4	-	-	-	-
I&A: doorontwikkelingen team en organisatie	-	-192	-192	-	-	-
Nieuw verkeer- en vervoerbeleid	-	-35	-	-	-	-
2e fase Gebiedsontwikkeling De Centrale As	-	-125	-	-	-	-
Pont Prinses Margrietkanaal Bergumermeer-Sumar	-	-340	-	-	-	-
Realisatie twee TOP's (toeristische overstappunten)	-	-12	-	-	-	-
Subsidie Het Achterland	-	-30	-30	-30	-	-
Garyp yn it Grien	-	-32	-	-	-	-
Inkoop Wmo & Participatiewet (Implementatieplan)	-49	-73	-	-	-	-
Overig						
Lobby herrijking gemeentefonds; (Begroting 2023-2026)	-	-20	-20	-20	-	-
Herinrichting van het plein de drie van Sminia; (Begroting 2023-2026)	-	-90	-	-	-	-
Afbouw project de Spitkeet (Raad 16-12-2022)	-56	-	-	-	-	-
Stand algemene reserve	**18.744**	**17.396**	**17.747**	**20.672**	**23.385**	**23.397**

Afspraken

We kunnen niet eindeloos uit de reserves putten. Bij een structurele daling is het ook van belang om de benedengrens voor de reserves en de afgesproken streefwaarden te bewaken.

De omvang van de reserves houdt direct verband met het weerstandsvermogen van de gemeente. We vergelijken de financiële risico's die de gemeente loopt met de weerstandscapaciteit. Daaraan kunnen we toetsen in hoeverre de risico's opgevangen kunnen worden. De risico's worden beschreven en we vertellen hoe we het risico denken te beheersen. Hiervoor gebruiken we een (risico)matrix. Daarbij wordt op basis van een aantal factoren voor elk risico een inschatting gemaakt van omvang en kans van optreden.

Voor de stand van de Algemene Reserve werken we nu met een **signaalniveau** en met een **minimumniveau** om eventuele slechte scenario's vroegtijdig te onderkennen en te voorkomen.

Signaalniveau

Het binnen een nieuwe Kaderperiode optreden van een daling van de Algemene Reserve tot onder het signaalniveau betekent dat maatregelen nodig zijn voor het op termijn op peil houden van de algemene reserve en dat hiervoor tijdig actie wordt opgestart (raad en college).

Minimumniveau

Het binnen een nieuwe Kaderperiode optreden van een daling van de algemene reserve tot onder het minimumniveau geldt als niet aanvaardbaar. Dit betekent dat maatregelen om het minimumniveau te kunnen blijven garanderen vroegtijdig ter besluitvorming aan de raad worden voorgelegd.

Voor de meerjarenbegroting 2023 - 2026 is het signaalniveau van de Algemene Reserve gesteld op € 15 miljoen en het minimumniveau op € 10 miljoen.

Risico's

Inleiding

Niet ieder risico is relevant en hoeft ten laste van de weerstandscapaciteit te worden gebracht. Wij beschouwen een risico als volgt:

> *'Risico's zijn relatief grote bestaande of toekomstige verplichtingen met een buitengewoon karakter, waarbij de omvang en de kans niet is in te schatten (ook niet bij benadering) en die niet worden afgedekt door een voorziening, verzekering of andere beheersmaatregel.'*

Risico's < € 100.000

Risico's, waarvan de financiële tegenvaller lager dan € 100.000 wordt geschat, vallen binnen de reguliere bedrijfsvoering. Dat geldt ook voor risico's waarschijnlijk periodiek terugkeren. Wij kiezen ervoor waar mogelijk deze risico's te verzekeren of via een voorziening af te dekken.

Begrotingstechnische risico's mogen ook niet leiden tot een beroep op de weerstandscapaciteit omdat ze beheersbaar zijn door een goede planning & control. Dan gaat om bijvoorbeeld aan open-einde regelingen, aantallen bijstandsgerechtigden en bijstelling van rijksbudgetten. Als in het begrotingsjaar materiële afwijkingen van de begroting voorkomen dan melden we dit in de bestuursrapportages. Dat geldt ook voor de niet in geld uit te drukken risico's van bijvoorbeeld vertragingen in processen, het niet realiseren van beleidsdoelstellingen, risico's met betrekking tot arbo en veiligheid, faillissement van aannemers en het aantreffen van bodemvervuiling bij aankoop van grond.

Risico's > € 100.000

Financiële risico's groter dan € 100.000 worden opgenomen in de paragraaf Weerstandsvermogen.

Verzekering van risico's

Een deel van de operationele risico's kan worden afgedekt door het afsluiten van verzekeringen. We maken daarbij een afweging tussen de kans op schade en de kosten daarvan enerzijds en de verzekeringspremie anderzijds. Het bestaande beleid wordt periodiek beoordeeld en indien nodig bijgesteld. Wat betreft het eigen risico is gekozen voor het standaard eigen risico per gebeurtenis.

Specificatie van risico's

Onderwerp	Borgstelling geldleningen aan woningbouwcorporaties
Risico	Onze gemeente staat per 1-1-2022 borg voor een bedrag van 93,4 miljoen waarvan 82,1 miljoen betrekking heeft op woningcorporatie WoonFriesland. Het totale bedrag aan borgstellingen is overgedragen aan het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) waarbij de gemeente samen met het rijk als tertiaire achtervanger optreedt. Dit betekent in de praktijk , dat de corporatie in eerste wordt aangesproken (primair), daarna het WSW (secundair) en dan pas de gemeente en het rijk (tertiair, elk voor 50%).
Strategie	WSW is onze waarborg voor het goed volgen van mogelijke risico's. Het WSW stelt eisen aan de kredietwaardigheid van de woningbouwcorporaties.
Financieel gevolg	Verstrekken van een renteloze lening aan het WSW samen met het Rijk als tertiaire achtervang. Lening wordt t.z.t. weer door het WSW afgelost. Relatief gering rentenadeel voor gemeente en rijk.
Kans van optreden	Heel klein
Benodigd weerstandsvermogen	Niet van toepassing
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Ongewijzigd t.o.v. vorig jaar

Onderwerp	Covid-19
Risico	Op dit moment is nog onduidelijk wat het effect van Covid-19 voor het jaar 2023 met zich mee zal brengen. Er kan sprake zijn van onvoorziene kosten en daling van inkomsten door Covid-19. Compensatie-uitkeringen vanuit het rijk zijn hopelijk voldoende om de extra kosten te kunnen dekken. Ook een extra beroep op de gemeentelijke BUIG-middelen en de maatschappelijke opvang is mogelijk. Bij continuering van het thuiswerken zullen extra kwalitatieve investeringen nodig zijn in ICT, thuiswerkplekken en andere facilitaire voorzieningen.
Strategie	Monitoren en (waar mogelijk) anticiperen op relevante ontwikkelingen. De gevolgen en de financiële impact hebben vooral een indirect effect en zijn nog moeilijk in geld uit te drukken. Op grond van onderzoeken (CPB en AEF) kan een voorzichtige inschatting worden gemaakt van de impact op de financiële begroting.
Financieel gevolg	€ 500.000 - € 1.000.000
Kans van optreden	25%
Benodigd weerstandsvermogen	€ 125.000 - € 250.000
Incidenteel/Structureel	Incidenteel
Status	Ongewijzigd t.o.v. vorig jaar

	Bouwgrondexploitatie
Risico	Het hebben van een bouwgrondexploitatie brengt financiële risico's met zich mee. In de paragraaf Grondbeleid worden de financiële risico's van de bouwgrondexploitatie toegelicht.
Strategie	Door het jaarlijks opstellen van geactualiseerde berekeningen op basis van de meest recente ontwikkelingen kunnen wij de raad tijdig informeren via de reguliere P&C-cyclus.
Financieel gevolg	Mede afhankelijk van economische ontwikkelingen
Kans van optreden	30%
Benodigd weerstandsvermogen	€ 300.000 - € 600.000
Incidenteel/Structureel	Structureel

Status	Ongewijzigd t.o.v. vorig jaar

Onderwerp	Stikstofdossier
Risico	De depositie van stikstof (ammoniak en stikstofoxiden) is schadelijk voor de natuur. Het Rijk en de provincies hebben de taak ervoor te zorgen dat de stikstofdepositie wordt teruggedrongen en de natuur herstelt. Op 10 juni 2022 is de Startnotitie Nationaal Programma Landelijk Gebied aangeboden aan de Tweede Kamer. In deze Startnotitie zijn richtinggevende emissiereductiedoelen voor stikstof opgenomen. Aan de provincies de taak om deze richtinggevende doelen in 2023 nader uit te werken in gebiedsplannen. In welke vorm dit zal zijn, is nog onzeker. Daarnaast dient de Raad van State nog in een verscheidenheid aan zaken rond het thema stikstof een uitspraak te doen. Deze uitspraken kunnen van grote invloed zijn op de huidige regelgeving. Stikstof blijft een issue en kan belemmerend zijn voor nieuwe plannen van zowel derden als van de gemeente zelf. Het is daarnaast uiterst onzeker in hoeverre de huidige stikstofregels standhouden.
Strategie	-
Financieel gevolg	-
Kans van optreden	-
Benodigd weerstandsvermogen	€ 400.000
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Gewijzigd t.o.v. vorig jaar

Onderwerp	Omgevingswet
Risico	De Omgevingswet bundelt en moderniseert de wetten voor de leefomgeving. Hierbij gaat het onder meer om wet- en regelgeving over bouwen, milieu, water, ruimtelijke ordening en natuur. De Omgevingswet staat voor een goed evenwicht tussen het benutten en beschermen van de leefomgeving. Invoering van de Omgevingswet is ondertussen voorzien per 1 januari 2023 en hier wordt dan ook hard aan gewerkt. Het vraagt van de organisatie aanpassingen in o.a. werkprocessen, ICT en dienstverlening. Landelijk zijn hier minimale eisen aan gesteld. De invoering van de Omgevingswet is de grootste stelselwijziging binnen het fysieke domein, waardoor nog niet alle effecten en benodigdheden voor de implementatie zijn te overzien. Zo is de datum van invoering al een paar keer uitgesteld en is het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) nog in ontwikkeling.
Strategie	-
Financieel gevolg	Niet bekend
Kans van optreden	-
Benodigd weerstandsvermogen	Niet bekend
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Ongewijzigd t.o.v. vorig jaar

Onderwerp	Duurzaamheid
Risico	In de gemeentelijke Duurzaamheidsagenda is een aantal keuzes opgenomen die in meer of mindere mate van invloed kunnen zijn op het weerstandsvermogen. Met name de energietransitie op basis van het klimaatakkoord zal veel extra inzet, en dus kosten, met zich meebrengen. Uit een eerste ruwe uitkomst van het onderzoek van de

	Raad voor het openbaar bestuur blijkt dat aangaande de benodigde inzet om invulling te kunnen geven aan het klimaatakkoord in de periode 2022-2030 fors is. Het is nog niet duidelijk of hier ook structureel Rijksmiddelen tegenover staan.
Strategie	-
Financieel gevolg	Niet bekend
Kans van optreden	-
Benodigd weerstandsvermogen	Niet bekend
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Ongewijzigd t.o.v. vorig jaar

Onderwerp	Sociaal Domein - Jeugdzorg en Wmo
Risico	De maatwerkvoorzieningen binnen de Jeugdzorg de Wmo (inclusief Beschermd Wonen)zijn open-einde regelingen. In de afgelopen jaren hebben we steeds meer data en kennis verkregen om de kosten in de Jeugdzorg en de Wmo te voorspellen en te volgen. Deze prognose is ook opgenomen in de meerjarige begroting. Ondanks dat blijft het risico bestaan dat de groei van het aantal cliënten hoger is dan verwacht. Zeker voor de cliënten die hoog-specialistische zorg ontvangen kan een stijging (of een daling) leiden tot een forse financiële bijstelling. In de begroting houden we namelijk rekening met een gemiddeld aantal cliënten die hoog-specialistische zorg ontvangen.
Strategie	Maandelijks worden er prognoses gemaakt van de Jeugd en Wmo maatwerkvoorzieningen. Hierbij wordt de ontwikkeling van het aantal cliënten en de kosten daarvan gemonitord. Indien noodzakelijk zal de raad via de planning- en controlcyclus documenten worden geïnformeerd over de afwijkingen ten opzichte van de begroting.
Financieel gevolg	€ 800.000
Kans van optreden	50%
Benodigd weerstandsvermogen	€ 400.000
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Ongewijzigd t.o.v. vorig jaar

Onderwerp	Algemene uitkering en herijking gemeentefonds
Risico	Voor het meerjarenperspectief wordt in de circulaires van het Rijk onvoldoende aangegeven waar de gemeenten rekening mee kunnen houden. In die zin blijft de algemene uitkering als belangrijkste inkomstenbron voor de gemeente een risico. Berichtgeving betreffende ontwikkelingen algemene uitkering uit het gemeentefonds nauwlettend volgen. Zodra meer zekerheid wordt geboden zullen wij een nieuwe berekening confronteren met de berekende algemene uitkering in de begroting. Eventuele verschillen inbrengen via reguliere planning- en controlcyclus en daar waar nodig de raad vooraf informeren. Daarnaast wordt nog gewerkt aan de verdere uitwerking van de herijking van het gemeentefonds. Het is nog niet bekend hoe dit voor onze gemeente uitpakt.
Strategie	Berichtgeving betreffende ontwikkelingen algemene uitkering uit het gemeentefonds nauwlettend volgen. Zodra meer zekerheid wordt geboden zullen wij een nieuwe berekening confronteren met de berekende algemene uitkering in de begroting. Eventuele verschillen inbrengen via reguliere planning- en controlcyclus en daar waar nodig de raad vooraf informeren.
Financieel gevolg	€ 400.0000 - € 800.000

Kans van optreden	50%
Benodigd weerstandsvermogen	€ 200.000 - € 400.000
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Ongewijzigd t.o.v. vorig jaar

Onderwerp	Ombuigingen
Risico	In de Kadernota 2021 en begroting 2021 zijn ombuigingen meegenomen. Deze ombuigingen schetsen de te realiseren bezuinigingen en benodigde incidentele investeringen om structurele bezuinigingen mogelijk te maken. Het risico is aanwezig dat de begrote bezuinigingsbedragen niet of niet geheel worden gerealiseerd in het betreffende jaar waarin deze bedragen zijn begroot.
Strategie	Continue monitoring via de P&C cyclus zodat eventueel tijdig kan worden ingespeeld op het niet of niet geheel realiseren van de ombuigingen en/of taakstellingen.
Financieel gevolg	€ 4.000.000
Kans van optreden	10%
Benodigd weerstandsvermogen	€ 400.000
Incidenteel/Structureel	Structureel
Status	Ongewijzigd t.o.v. vorig jaar

Voor de risico's in deze begroting is op basis van bovenstaande classificatie een te verwachten beslag op de weerstandscapaciteit berekend. De conclusie is, dat de financiële impact van de risico's kan worden opgevangen binnen de weerstandscapaciteit van onze begroting.

Benodigd weerstandsvermogen	**Financieel risico**		**Kans van optreden**	**Benodigd**	
bedragen in €	**minimaal**	**maximaal**		**minimaal**	**maximaal**
Borgstelling geldleningen aan woningcorporaties	-	-	-	-	-
Covid-19	500.000	1.000.000	25 %	125.000	250.000
Bouwgrondexploitatie	1.000.000	2.000.000	30 %	300.000	600.000
Sociaal Domein - Jeugdzorg en Wmo	400.000	800.000	50 %	200.000	400.000
Algemene uitkering en herijking gemeentefonds	400.000	800.000	50 %	200.000	400.000
Ombuigingen	4.000.000	4.000.000	10 %	400.000	400.000
Stikstofdossier	2.000.000	4.000.000	10 %	200.000	400.000
Omgevingswet	-	-	-	-	-
Duurzaamheid	-	-	-	-	-
TOTAAL	**8.300.000**	**12.600.000**		**1.425.000**	**2.450.000**

Kengetallen

Inleiding

Kengetallen zijn verplicht, ze vertellen iets over de financiële gezondheid van de gemeente. Hieronder worden ze weergeven vanaf 2019.

Kengetal	rekening			begroting				
(weergave in %)	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Belastingcapaciteit	102,4	103,2	107,4	114,9	115,9	115,9	115,9	115,9
– t.o.v. vorige meting	▬	[neutraal]						
– prognose o.b.v. historie	▬	[neutraal]						
Grondexploitatie	1,8	0,7	1,1	1,0	0,9	0,8	0,6	0,6
– t.o.v. vorige meting	▲	[gunstig]						
– prognose o.b.v. historie	▲	[gunstig]						
Netto schuldquote	28,6	26,0	19,5	41,8	44,0	42,3	39,5	39,5
– t.o.v. vorige meting	▲	[gunstig]						
– prognose o.b.v. historie	▲	[gunstig]						
Netto schuldquote, gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	25,8	22,1	16,5	38,9	41,6	40,0	37,5	37,0
– t.o.v. vorige meting	▲	[gunstig]						
– prognose o.b.v. historie	▲	[gunstig]						
Solvabiliteitsrisico	35,6	35,0	43,1	31,2	26,0	25,6	28,0	27,0
– t.o.v. vorige meting	▬	[neutraal]						
– prognose o.b.v. historie	▬	[neutraal]						
Structurele exploitatieruimte	-0,8	3,6	1,3	1,7	3,3	3,1	0,2	0,5
– t.o.v. vorige meting	▲	[gunstig]						
– prognose o.b.v. historie	▲	[gunstig]						

Belastingcapaciteit Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin bij het voordoen van een financiële tegenvaller dit in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen dan wel of er ruimte is voor nieuw beleid. Daarbij wordt ervan uitgegaan dat de ruimte die de gemeente heeft om de belastingen te verhogen is gerelateerd aan de totale woonlasten. En die ruimte wordt dan bepaald door de vergelijking met de gemiddelde woonlasten in Nederland (in het vorige jaar).

Grondexploitatie Dit kengetal geeft aan hoe de waarde van de grond in exploitatie zich verhoudt ten opzichte van de totale baten, exclusief reservemutaties, in het begrotingsjaar. Op grond van de notitie grondexploitatie van de commissie BBV zijn de ruwe gronden per 1-1-2016 gerubriceerd onder de materiële vaste activa. Hierdoor is het kengetal met een flinke sprong gedaald.

Netto schuldquote De netto schuldquote geeft het niveau weer van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. Verbeteren van de schuldquote kan door de schulden te verlagen, de bezittingen te vergroten en/of de inkomsten te verhogen.

Netto schuldquote, gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen De netto schuldquote geeft het niveau weer van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. Verbeteren van de schuldquote kan door de schulden te verlagen, de bezittingen te vergroten en/of de inkomsten te verhogen.
Om inzicht te krijgen in hoeverre sprake is van doorlenen, wordt de netto schuldquote ook exclusief doorgeleende gelden weergegeven. Verbeteren van de schuldquote kan door de schulden te verlagen, de bezittingen te vergroten en/of de inkomsten te verhogen.

Solvabiliteitsrisico	Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is om aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Hoe hoger het getal, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente. De uitkomst is afhankelijk van de wijze waarop bezittingen in de gemeente worden gewaardeerd. Dat verschilt nogal per gemeente. Verbeteren van de solvabiliteit kan door het eigen vermogen te vergroten (bijvoorbeeld door het verkopen van de aandelen) en door het vreemd vermogen te verkleinen (bijvoorbeeld door minder te lenen).
Structurele exploitatieruimte	Dit kengetal kijkt naar de structurele baten en de structurele lasten ten opzichte van de totale baten. Een positief getal geeft aan dat de structurele baten voldoende zijn om de structurele lasten te dekken. Dit cijfer kan verbeteren door meer structurele baten of minder structurele lasten op te voeren.

3.2.3 Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

Tytsjerksteradiel heeft een flink aantal vierkante kilometers aan openbare ruimte in beheer. Er wordt gewoond, gewerkt en gerecreëerd. Daarvoor zijn kapitaalgoederen in de vorm van wegen, riolering, water, groen, verlichting, gebouwen enzovoort nodig. De kwaliteit van de kapitaalgoederen en het onderhoud ervan is bepalend voor het voorzieningenniveau en uiteraard voor de (jaarlijkse) lasten. In deze paragraaf gaan wij hier verder op in.

'Kapitaalgoederen' zijn goederen waarvoor investeringen nodig zijn. De benodigde investeringen en de daaruit voortvloeiende kapitaallasten zijn voor deze begroting geactualiseerd. Deze investeringen vergen daarna regelmatig onderhoud. Deze paragraaf is belangrijk, omdat de blik vaak op de nieuwe investeringen is gericht en minder op de jaarlijks terugkerende onderhoudskosten. Onderhoud van de bestaande kapitaalgoederen is wenselijk, voor de huidige gebruikers en om de voorziening in stand te houden voor toekomstige generaties. Het financieel belang van onderhoud is groot, het betreft een substantieel deel van de begroting.

Beleidskader

Voor onze planning- en controlcyclus gelden voor de kapitaalgoederen twee belangrijke aandachtspunten:

- zijn van alle kapitaalgoederen goede en actuele beheerplannen aanwezig;
- zijn plannen en beschikbare gelden met elkaar in evenwicht.

Daarom stellen wij beheerplannen op. De beheerplannen geven inzicht in de werkzaamheden en kosten die nodig zijn om de goederen in goede staat te houden. Soms geven ze ook inzicht in de diverse kwaliteitsniveaus die mogelijk zijn.

Daarnaast moet er in de begroting ruimte zijn voor uitvoering van de plannen. De raad heeft voor de verschillende kapitaalgoederen kaderstellende uitspraken gedaan, die gelden als kader voor de verschillende beheerplannen. Om de kapitaalgoederen op langere termijn in stand te houden, zijn er voldoende (structurele) middelen in de begroting opgenomen.

De provincie Fryslân ziet hier als financieel toezichthouder op toe en vanuit de BBV zijn er richtlijnen opgesteld. Met deze paragraaf geven wij op hoofdlijnen inzicht in de omvang en de staat van het onderhoud van de kapitaalgoederen in Tytsjerksteradiel.

De actualiteit van de onderhoudsplannen en de daarbij behorende voorzieningen is van belang. Zo moet er voor de onderbouwing van elke voorziening een onderhoudsplan zijn dat is vastgesteld door de raad en niet ouder is dan vijf jaar.

Nadere toelichting

In de beheerplannen staat wat er moet gebeuren en ook wat het kost om de goederen in goede staat te houden. Hierna volgt een toelichting op de verschillende kapitaalgoederen.

Wegen, fiets- en voetpaden

We beheren en onderhouden alle gemeentelijke verhardingen (wegen/straten, fietspaden en voetpaden). Dat doen we aan de hand van een (onderzoeks)rapport dat de raad heeft vastgesteld. Elk jaar wordt er een onderhoudsprogramma opgesteld. Voor de gewenste kwaliteit van de verhardingen zijn op basis van de zogenaamde CROW-systematiek de volgende afspraken gemaakt.

Kengetal	Streefwaarde 2022	Gemeten waarde voorjaar 2021
Staat van onderhoud wegennet conform CROW-systematiek (objectieve veiligheid)	Voldoende: 70 - 80% Matig: 15 - 20% Onvoldoende: 5 - 7%	Voldoende 84,5 % Matig 9,9 % Onvoldoende 5,5 %

Bruggen en kades (kunstwerken)

We maken gebruik van een meerjarig onderhouds- en investeringsprogramma waarin onder andere alle bruggen zijn opgenomen.

Baggeren

Elk jaar maken we gebruik van een baggeruitvoeringsprogramma. Dat is gebaseerd op het baggerbeleidsplan dat de raad heeft vastgesteld.

Wateren

In 2019 is door de raad het beleid en beheerplan Wateren vastgesteld. Dit omvat onder meer een actualisering van het oude baggerbeleidsplan. Op basis hiervan wordt jaarlijks een uitvoeringsprogramma opgesteld.

Riolering

De gemeente is verantwoordelijk voor overtollig grond- en hemelwater. Dit is uitgewerkt in het verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan 2020-2025 (vGRP).

Uitgangspunt van het rioleringsbeleid is het zo efficiënt mogelijk beheren en laten functioneren van het gemeentelijke rioolstelsel. Als er werkzaamheden nodig zijn dan proberen we dat te combineren met andere gemeentelijke projecten. We proberen zo goed mogelijk beheer en onderhoud te doen tegen de laagst mogelijke kosten. Elk jaar maken we daarvoor een plan.

Openbare verlichting

De gemeente moet zorgen voor openbare verlichting. Dit is uitgewerkt in een beleidsplan en uitvoeringsprogramma 2022-2026, met daarin onder meer vervangingsbeleid en eisen op het gebied van veiligheid, energieverbruik, duurzaamheid en de kosten.

Groen

Onze gemeente is een groene gemeente, hierbij is onderhoud noodzakelijk. Daarom maken we gebruik van een Groenbeheerplan. Met groen bedoelen we bomen, bos(plantsoen), (sier)heesters, hagen, gras en vijvers met bijbehorende banken en een hertenkamp. Voor het beheren van de wegbermen gebruiken we een bermbeheerplan. Dit plan gaat over het maaien van bermen, hekkelen van bermsloten en het onderhouden van bomen en singels langs de wegen. Verder beheren wij het Roodbaardpark 'De Klinze', het bosgedeelte van Heemstra State en het geboortebos. Met de raad is een afspraak gemaakt over het minimale niveau van onderhoud.

Woningen en gebouwen

Wij hechten eraan dat al onze woningen en gebouwen in een goede staat van onderhoud zijn. Het noodzakelijke gebruik van het object bepaalt daarbij het minimale niveau van het onderhoud. Voor het onderhoud maken we gebruik van een onderhoudssysteem. Daarin staat, op basis van de verwachte levensduur of gebruiksduur, een meerjarenplanning.

Wij kennen een aantal groepen van gemeentelijke woningen en gebouwen

- woningen en garageboxen
- sport- en welzijnsgebouwen en brandweerkazernes
- gemeentehuis

Voor specifieke zaken zoals bijvoorbeeld de liftinstallatie zijn onderhoudsovereenkomsten gesloten. Die zorgt ervoor dat de installaties aan alle veiligheidseisen voldoen.

Integraal HuisvestingsPlan Onderwijs

Op dit moment zijn gemeenten verantwoordelijk voor de nieuwbouw en uitbreiding van schoolgebouwen. Ook constructiefouten blijven voor rekening van de gemeenten. Bij renovatie overleggen gemeente en schoolbestuur en maken ze afspraken maken over de bekostiging daarvan. In de begroting en de meerjarenramingen is daarmee rekening gehouden.
De verantwoordelijkheid en het budget voor buitenonderhoud en aanpassing ligt bij de schoolbesturen.
Inmiddels werken we wel weer vanuit een Integraal Huisvestingsplan Onderwijs (IHP). Dit mede vanwege de toenemende vraag uit onderwijsveld naar nieuw en verbouw van scholen en de behoefte aan multifunctionaliteit van deze gebouwen.

Gemeentelijke monumenten

Alle gemeentelijke monumenten zijn in beheer bij de Stichting Behoud Monumenten. Het gaat om acht torens en de molen in Sumar. We hebben de verplichting om een bijdrage te verlenen in de (onderhouds-) exploitatie van de monumenten.

Onderhoud kapitaalgoederen

De beheerplannen geven inzicht in de werkzaamheden en kosten die nodig zijn om de goederen in goede staat te houden. De actualiteit van de onderhoudsplannen en de daarbij behorende voorzieningen is van belang. Zo moet er voor de onderbouwing van elke voorziening een onderhoudsplan zijn dat is vastgesteld door de raad en niet ouder is dan vijf jaar. Onderstaand geven we een overzicht van de bestaande beheerplannen met looptijd en de hiervoor in de begroting voor het jaar 2023 opgenomen bedragen.

Beheerplan	Vast-gesteld in de raad	Looptijd		Lasten verwerkt in de begroting? (J/N)	Bedrag (x € 1.000)	Achter-stallig onder-houd? (J/N)	Zo ja, hoeveel? (x € 1.000)
		van	t/m				
bedragen x € 1.000							
Wegen	23.01.2020	2019	2023	J	1.624	N	
Openbare verlichting	11.07.2022	2022	2026	J	114	N	
Wateren (baggeren)	16.05.2019	2019	2024	J	118	N	
Groen (hekkelen)	18.10.2012	2012	2027	J	162	N	
Groen (overig)				J	508	N	
Bruggen en kades	23.01.2020	2019	2023	J	89	N	
Riolering	28.05.2020	2020	2025	J	294	N	
Woningen en gebouwen	23.01.2020	2020	2024	J	34	N	
Gebouwen buitendienst	23.01.2020	2020	2024	J	164	N	
Havengebouwen Aldtsjerk	23.01.2020	2020	2024	J	18	N	
Sportgebouwen	23.01-2020	2020	2024	J	375	N	
Sportvelden	27.02.2022	2022	2027	J	173	N	
Welzijnsgebouwen	23.01.2020	2020	2024	J	197	N	
Gemeentehuis	23.01.2020	2020	2024	J	190	N	
Totaal					**4.060**		

3.2.4 Financiering

Inleiding

Financiering, ook wel *Treasury* genoemd, betekent het beheren van het geld binnen de gemeente. Zo moeten er steeds tijdig financiële middelen aanwezig zijn om de rekeningen te kunnen betalen. Bij tekorten moet de gemeente bijlenen, overschotten moeten we tijdelijk bij de staat beleggen.

Het Rijk heeft regels opgesteld over hoe gemeenten hun geld moeten beheren. Deze regels staan in de Wet financiering decentrale overheden (Wet Fido). Deze wet bepaalt ook, dat gemeenten een Treasurystatuut moeten hebben. Daarin staat hoe wij geld mogen lenen of uitlenen.

Treasurybeleid

De wet stelt verplichtingen op het gebied van treasury. We hebben daarnaast ook zelf verplichtingen vastgelegd in het Treasurystatuut. De wet Fido stelt dit verplicht. Er staat in waarvoor we verantwoordelijk zijn:

- de treasuryfunctie
- de uitvoering van de treasury
- het risicobeheer

Het Treasurystatuut is door de raad vastgesteld op 23 april 2020.

Schatkistbankieren

Vanaf december 2013 zijn gemeenten verplicht hun eventuele overtollige tegoeden aan te houden in de Nederlandse schatkist. Dit zogenaamde *schatkistbankieren* heeft een verlagend effect op de Nederlandse EMU-schuld. Om efficiencyredenen is het daarbij toegestaan een relatief gering bedrag aan overtollige middelen buiten de schatkist te houden. Dit bedrag, het zogenaamde drempelbedrag, bedraagt voor onze gemeente in 2023 € 1.740.000 Het gemiddelde tegoed van de gemeente over een kwartaal mag niet hoger zijn dan deze drempel.

Renterisico

Kasgeldlimiet

Om tijdelijke tekorten op de lopende rekening aan te vullen trekt de gemeente kortlopende geldleningen aan. Het voordeel van dit type leningen is dat het rentepercentage zeer laag is. Dit mag tot aan een bepaald maximum, de kasgeldlimiet. Deze limiet beperkt dus het renterisico op financieringen voor de korte termijn. De hoogte van de kasgeldlimiet bedraagt een vastgelegd percentage in de Uitvoeringsregeling financiering decentrale overheden. De wettelijke voorschriften bieden overigens de mogelijkheid om de kasgeldlimiet drie achtereenvolgende kwartalen te overschrijden.

Voor 2023 bedraagt de kasgeldlimiet:

(x € 1.000)

Begrotingstotaal per 1 januari	95.888
Het door de minister vastgestelde percentage	8,5%
Kasgeldlimiet	**8.151**

Renterisiconorm

De renterisiconorm beperkt het renterisico op financieringen voor de lange termijn. Het totaal van de aflossingen en het bedrag waarop een renteherziening van toepassing mag in elk jaar niet meer dan 20% van het begrotingstotaal. Hieronder staat de norm voor 2023.

In de onderstaande tabel is voor 2023 en de jaren daarna het renterisico op de vaste schuld getoetst aan de renterisiconorm.

	Renterisiconorm (x € 1.000)	2022	2023	2024	2025	2026
1	Begrotingstotaal per 1 januari	89.110	95.888	92.939	92.132	89.945
2	Vastgesteld percentage (wet FIDO)	20%	20%	20%	20%	20%
3	**Renterisiconorm (1 / 2 x 100)**	**17.822**	**19.178**	**18.588**	**18.426**	**17.989**
4	Aflossingen	1.720	1.640	1.640	1.640	1.640
5	**Ruimte onder renterisiconorm (3 – 4)**	**16.102**	**17.538**	**16.948**	**16.786**	**16.349**

Renteschema

We zijn verplicht om een renteschema op te nemen. Dit schema biedt een cijfermatig inzicht in de rentelasten en hoe we dat toerekenen.

Het omslagrentepercentage voor 2023 bedraagt 1,25%.

Renteschema begrotingsjaar 2023 (bedragen x € 1.000)		
Externe rentelasten lange financiering	741	
Externe rentelasten korte financiering	-	
Externe rentebaten (WoonFriesland)	-	
Externe rentebaten hypotheken	32-	
Externe rentebaten korte financiering	7-	
Saldo externe rentelasten		**702**
Rente toe te rekenen aan de bouwgrondexploitatie	13-	
Rente toe te rekenen wegens projectfinanciering	-	
Rentebaten van doorverstrekte leningen projectfinanciering	-	
Aan taakvelden toe te rekenen externe rente		**13-**
TOTAAL aan taakvelden toe te rekenen externe rente		**689**
Rente eigen vermogen	-	
Rente over voorzieningen (gewaardeerd tegen contante waarde)	-	
Aan taakvelden (incl. taakveld overhead) toe te rekenen rente		**689**
Boekwaarde vaste activa per 01-01-2021 (excl. bouwgrond)	68.648	
Boekwaarde leningen woningbouw per 01-01-2021	-	
Boekwaarde voor berekening omslagpercentage per 01-01-2021		**68.648**
Omslagpercentage	1,004%	
Omslagpercentage afgerond	1,250%	
WERKELIJK aan taakvelden toegerekende rente		**716**
Renteresultaat op taakveld treasury		**27-**

Ontwikkeling rente en financieringsbehoefte

De tarieven voor kortlopende geldleningen bevinden zich nog steeds op een zeer laag niveau. De daling is gestart in 2011 en er was voor korte financieringen zelfs sprake van een negatieve rente. Het depositotarief is op 21 juli 2022 verhoogd van -0,50 procent naar -0,25 procent. In september 2022 ging de rente verder omhoog en kwam er een einde aan de negatieve rente.

De omvang van de renteverhoging hangt af van de middellange termijn inflatievooruitzichten. Als er liquiditeitstekorten zijn dan zullen deze ook aangevuld worden met kortlopende geldleningen. De ECB is de centrale bank voor de euro, met de opdracht om de prijzen stabiel te houden. Als de prijzen in onze economie te hard stijgen, dat wil zeggen, als de inflatie te hoog is, helpen renteverhogingen om de inflatie terug te krijgen naar het doel van 2% op middellange termijn. De Raad van Bestuur van de ECB heeft voor het eerst in elf jaar de rente verhoogd, en de komende maanden zullen er waarschijnlijk nog meer verhogingen volgen.
Voor zover er financieringstekorten ontstaan door investeringen, aflossingen of de exploitatie zullen deze tekorten zoveel mogelijk met kortlopende leningen worden aangezuiverd vanwege de al genoemde lage tarieven voor deze financieringsvormen.

Indien dit ertoe leidt dat de kasgeldlimiet langer dan twee kwartalen achtereen wordt overschreden of in geval van ontwikkelingen op het gebied van de tarieven voor langlopende geldleningen zullen we deze kortlopende schulden omzetten naar een vaste schuld.

3.2.5 Bedrijfsvoering

Inleiding

Onze bedrijfsvoering is gericht op de interne dienstverlening, die nodig is voor de uitvoering van de programma's. Voor het nieuwe begrotingsjaar spelen onderstaande zaken een nadrukkelijke rol in de bedrijfsvoering.

Opvolging Management Letter

Onze accountant stelt jaarlijks na de interim-controle en de jaarrekeningcontrole een Management Letter op waarin zij de belangrijkste uitkomsten van haar werkzaamheden beschrijft, die relevant zijn voor een goed begrip van de jaarrekening en voor het beoordelen van de financiële positie van uw gemeente en de risico's die van belang zijn.

De organisatie is actief met het opvolgen van de aanbevelingen uit de managementletter. Aanbevelingen uit de managementletter en overige (audit)rapportages worden opgenomen in de "Verbetermonitor". Over de status van de opvolging wordt periodiek gerapporteerd.

Specifiek benadrukken wij dat er, mede in verband met de aangekondigde rechtmatigheidsverantwoording, geïnvesteerd is en wordt in de verbijzonderde interne controle functie van de gemeente. Dit levert een belangrijke bijdrage aan de doorontwikkeling van de processen en de (risico)bewustwording bij de betrokken medewerkers. Ook wordt er opvolging gegeven aan aanbevelingen op het gebied van risicomanagement (Gemeente Brede Risico Analyse, GBRA), waarin de aanbevelingen van het in het voorjaar van 2022 uitgevoerde onderzoek van de Rekenkamer worden betrokken.

Wij zijn ons bewust dat nog niet alle aanbevelingen zijn opgevolgd. De aanbevelingen, zoals bijvoorbeeld contractmanagement, prestatielevering en het subsidieproces, worden door opgepakt maar definitieve afwikkeling en structurele borging in de processen vraagt veelal meer aanpassing en tijd. Aandacht voor de opvolging van de aanbevelingen is en blijft derhalve van belang.

Kwaliteit van de (risico)beheersing, VIC

Risicomanagement is een instrument dat ingezet wordt om risico's efficiënter en effectiever te beheersen en doelstellingen te realiseren. Risico's managen geeft geen garantie dat gebeurtenissen met een negatief gevolg niet meer zullen optreden; het geeft wel aan dat actief wordt gewerkt aan het in beeld brengen, voorkomen en het bewust verminderen van het effect van risico's.

Om als gemeenten te kunnen sturen op de beoogde doelen, is risicomanagement belangrijk.

> Risicomanagement is op een gestructureerde wijze identificeren, analyseren en managen van risico's. Of anders gezegd: risicomanagement is het effectief en systematisch omgaan met (de kansen) en bedreigingen die de realisatie van

organisatiedoelstellingen kunnen beïnvloeden. Het is gericht op proactief handelen in plaats van reactief.
Risicomanagement houdt niet in dat koste wat het kost risico's vermeden moeten worden. Het gaat om het inzicht creëren in de risico's die van toepassing zijn en vervolgens bewust afwegen of het risico kan worden beheerst. Soms is het bewust accepteren van een risico de meest optimale beheersingsmaatregel.

In 2021 heeft de Rekenkamercommissie onderzoek verricht naar Risicomanagement in de drie organisaties Tytsjerksteradiel, Achtkarspelen en de Werkmaatschappij. Een citaat uit dit rapport:

"Aan een verdere kwaliteitsslag rond risicomanagement en interne controle is de afgelopen jaren hard gewerkt. Eerst door de rechtmatigheid op orde te brengen en vervolgens door stappen te zetten in het versterken van de interne controles. Anno nu werkt de organisatie aan de procesoptimalisatie en het verankeren van het risicomanagement daarbinnen. Daarmee zien we dat de gemeenten en de uitvoeringsorganisatie de slag gemaakt hebben van 'overleven' naar een meer beheersmatige werkomgeving".

De conclusies en aanbevelingen zijn opiniërend behandeld in de raadsvergadering van 3 maart 2022 en de opvolging is onderhanden.

De aanbevelingen van het Rekenkameronderzoek sluiten goed aan bij de volgende stap die gezet moet worden op het gebied van risicomanagement. Alle afzonderlijk gezette en te zetten stappen zijn onderdeel van gemeente breed beleid op risicomanagement vaststellen.

De meest voorkomende risicodragende thema's zijn:

- politiek/bestuurlijk;
- maatschappelijk/financieel/economisch;
- juridisch/wettelijk;
- technisch;
- veiligheid;
- fysiek bezit;
- organisatorisch/personeel;
- Financiële en rechtmatigheidsrisico's
- Fiscale risico's
- Fraude en corruptie
- Privacy en integriteitsrisico's
- Bedrijfscontinuïteit

Als gemeente vinden we het belangrijk om deze integrale benadering als basis te hebben. Daarom streven wij naar een Gemeente Brede Risico Analyse die bovenstaande terreinen dekt. Door risico inventarisatie plaats te laten vinden door een GBRA is er goed zicht op het totaal

aan risico's. In onze organisatie definiëren we de volgende hoofdcategorieën. Al deze hoofdcategorieën hebben in meer of mindere mate te maken met de hiervoor geschetst risicogebieden.

- **Wettelijk toezicht:** het risico dat we niet voldoen aan de eisen in interne rapportages ten behoeve van toezichthouders en de rechtmatigheidsverantwoording/accountant. Hierin zitten vooral risicothema's als *juridisch/wettelijk*- rechtmatigheid, (digitale) *veiligheid*.
- **Beleid en uitvoeringsrisico's**: het risico dat zich voordoet bij beleid of uitvoering hierin zitten vooral risicothema's als *politiek/bestuurlijk*, *financieel/economisch*, *maatschappelijk* en *juridisch/wettelijk, fysiek bezit, veiligheid*
- **Verbonden partijen**: het risico rondom verbonden partijen hierin zitten vooral risicothema's als *financieel/economisch*
- **Fraude, Misbruik en Oneigenlijk gebruik**;
Hierin zitten risicothema's als *Fraude, Misbruik of Oneigenlijk gebruik*
- **Doelrealisatie**: het risico dat de gemeenten doelen die gesteld zijn niet haalt. Hierin zitten vooral risico's als *politiek/bestuurlijk, organisatie, maatschappelijk*

Onderdelen hiervan waaraan op dit moment hard wordt gewerkt zijn:

Wettelijk toezicht / financiële rechtmatigheid:
De afgifte van een rechtmatigheidsverantwoording door het College is twee jaar uitgesteld. Vanaf verantwoordingsjaar 2023 is het zover dat de accountant geen uitspraak meer doet over de rechtmatige besteding van middelen, maar het College zelf moet verklaren dat financieel rechtmatig is gehandeld. De organisatie heeft twee jaar ervaring opgedaan met het uitvoeren van rechtmatigheidscontroles (Verbijzonderde Interne Controles) en moet hier dus vanaf verantwoordingsjaar 2023 haar eigen conclusies aan verbinden. De accountant geeft hier een zogenaamd 'Getrouwheidsoordeel' over af. De raad heeft in 2020 de kaders vastgesteld en zal over 2023 wederom het normenkader moeten vaststellen, ontvangt het jaarplan ter informatie en kan, indien zij daartoe aanleiding ziet, de goedkeurings- en rapportagegrenzen bijstellen.

Samen met de provincie en andere gemeenten zijn we bezig met het ontwikkelen van een vernieuwd proces voor Interbestuurlijk Toezicht.

Met de Belastingdienst zijn we bezig met de Doorontwikkeling van het Horizontaal Toezicht. In dit kader ontwikkelen we een zogenaamd Tax Control Framework.

Cybersecurity, Informatiebeveiliging en Privacy

Met de toenemende digitalisering neemt het belang van informatieveiligheid en privacy nog steeds toe. Cybersecurity zal steeds meer aandacht en prioriteit krijgen. Bewustwording van risico's vraagt continu aandacht en we moeten voorbereid zijn op cyberaanvallen en adequaat kunnen handelen. Bij de Kadernota 2023-2026 is hier aandacht voor gevraagd.

We merken dat de digitale dreigingen fors toenemen en dreigingen steeds geavanceerder worden. De complexiteit en impact van security-incidenten nemen toe op zowel bestuurlijk

als uitvoerend niveau. Betrouwbare en veilige informatievoorziening is een absolute voorwaarde voor een gemeente.

Informatiebeveiliging is een verantwoordelijkheid van de gehele organisatie, waarbij de eindverantwoordelijkheid ligt bij de bestuurders. Hierbij heeft niet ICT alleen een uitvoerende rol, maar ook proceseigenaren, lijnmanagers en medewerkers. Sluitende informatieveiligheid kan enkel geborgd worden wanneer al deze onderdelen samenwerken.

Gezien de toenemende complexiteit van dreigingen en aanvallen zijn conventionele beveiligingsmaatregelen steeds vaker niet meer toereikend. Er worden daartoe in 2023 diverse maatregelen ondernomen, zoals:

- het verder implementeren van de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO), die geldt als basisnormenkader binnen alle overheidslagen (Rijk, gemeenten, provincies en waterschappen) voor informatiebeveiliging;
- het investeren in upgrades en maatregelen die noodzakelijk zijn om continuïteit te bieden in gebruik en veiligheid van onze diensten;
- het uitvoeren van diverse risicoanalyses en audits.

Integriteit, Fraude en Corruptie

In 2022 hebben wij een risicoanalyse opgesteld naar de risico's van fraude, misbruik en oneigenlijk gebruik. Welke risico's kunnen zich voordoen? Hoe beheersen we die? Hiertoe wordt een nieuw overkoepelend beleidsplan opgesteld. Jaarlijks wordt de risicoanalyse geëvalueerd en wordt getoetst of de beheersmaatregelen van de hoogste risico's in voldoende mate worden nageleefd. Onze controles zijn hierbij niet specifiek gericht op het ontdekken van fraude. Wij willen een kritische houding hebben ten opzichte van risico's en de beheersing hiervan: voorkomen is beter dan genezen.

De accountant heeft in haar controlewerkzaamheden expliciet aandacht voor de risico's en beheersing van fraude en misbruik- en oneigenlijk gebruik. Tijdens de uitvoering van de controle van de jaarrekeningen zijn in de afgelopen jaren geen aanwijzingen verkregen dat er sprake is geweest van fraude.

Voortgang Ombuigingen

In de begroting 2021-2024 is een pakket ombuigingen meegenomen. Dit was nodig om op termijn een gezond financieel perspectief te bereiken. Deze taakstellingen maken uiteraard ook onderdeel uit van de begroting 2023-2026.

Voor wat betreft de ombuigingen gaan we ervan uit dat deze conform planning in de diverse jaren worden gerealiseerd. Periodiek beoordelen we in hoeverre de begrote taakstelling tijdig en volledig gerealiseerd wordt. Daar waar zich ontwikkelingen voordoen melden we u dit via ons P&C -instrumentarium.

Wet Open Overheid (Woo)

WOO-Budget 2021-2024

Voor middelkleine gemeentes trekt het Rijk incidenteel 58.000 per jaar uit voor de implementatie van de WOO. De structureel beschikbare gelden nemen geleidelijk toe vanaf 2022. Zie onderstaand tabel voor meer informatie over het beschikbare budget.

	2022	2023	2024	2025	2026	2027 e.v.
Tytsjerksteradiel						
Wet Open Overheid (incidenteel)	58	58	58	58	58	-
Wet Open Overheid (structureel)	49	61	74	86	98	98
Achtkarspelen						
Wet Open Overheid (incidenteel)	58	58	58	58	58	-
Wet Open Overheid (structureel)	49	61	74	86	98	98
Totaal						
Wet Open Overheid (incidenteel)	116	116	116	116	116	-
Wet Open Overheid (structureel)	98	122	148	172	196	196

Deze gelden dienen gebruikt te worden voor de drie kernonderwerpen van de WOO: actieve openbaarmaking, passieve openbaarmaking en een gezonde informatiehuishouding.

Actieve openbaarmaking heeft betrekking tot het publiceren van informatie uit eigen beweging. Dit onderdeel van de WOO wordt gefaseerd ingevoerd vanaf januari 2023 en zal vanaf dan ook kosten gaan berekenen omdat de aansluiting tot verzamelplatform (PLOOI) waarop de publicaties terechtkomen, verbeteringen van de zaaksystemen en werkprocessen behoeft.
8ktd heeft de WOO gelden op dit onderdeel voornamelijk ingezet voor trainingen om de organisatie bewuster te maken van de veranderingen die actieve openbaarmaking inhoudt voor de gemiddelde ambtenaar. Verder is samenwerking gezocht met externe partners om de organisatie startklaar te maken voor actieve publicatie.

Passieve openbaarmaking, oftewel informatie die een overheidsorgaan op verzoek openbaar maakt. Per 1 mei 2022 zijn er twee nieuwe verplichte functies die deze verzoeken afhandelen. Deze zijn de WOO-contactpersoon, een klantgerichte rol communicatie die belegd is bij KCC, en een WOO-Coördinator, een juridisch adviseur.

Gezonde informatiehuishouding, het RDDI oftewel het Rijksprogramma Duurzaam Digitale Informatiehuishouding verplicht dat er onder de WOO verbeteringen moeten komen op de manier waarop een overheidsorgaan informatie opslaat en verwerkt. Dit kader kent de grootste kosten omdat hier gedacht moet worden aan grote infrastructurele projecten zoals een nieuw zaaksysteem en tools die het verwerken van informatie moeten versoepelen. Volgens het RDDI zullen deze projecten pas een einddatum hebben in 2028. 8ktd heeft hier geld besteedt aan nieuwe anonimiseringstools om de efficiëntie van ambtenaren te vergroten en het toevoegen van features aan het toekomstige zaaksysteem om de uiteindelijke aansluiting op PLOOI mogelijk te maken.

Toekomstvisie 2023-2024

Een kostenanalyse buiten de huidige structurele kosten bestaat nog niet. Dit is omdat de projecten in het kader van een gezonde informatiehuishouding uitgevoerd worden door individuele projecten buiten het kader van de WOO. Deze projecten zijn bijvoorbeeld: de aanschaf van een nieuw LMS (online leeromgeving), de creatie van een nieuw zaaksysteem (Corsa/Liber) en bestaande en actieve aansluiting tot PLOOI en DROP.

In de toekomst kunnen deze projecten verzameld worden onder de WOO. Hierdoor zou de gemeente de WOO-gelden kunnen gebruiken om deze projecten te versnellen. Verder bestaat er binnen de organisatie nog de ambitie om een archiefproces en werkproces in te stellen voor persoonlijke berichtgeving (sms, WhatsApp, E-mail) en dient er nog een werkproces ingesteld te worden om aanvragen voor hergebruik van informatie (Wet Hergebruik Informatie 2015) en deze te overkoepelen met de komende kaderwet, de WOO en de Archiefwet II.

Procesoptimalisatie

Naast de reguliere bedrijfsvoeringstaken, ligt de nadruk het komende jaar op het realiseren van de ombuigingen. Een belangrijk onderdeel hiervan is het project Procesoptimalisatie.

Ombuigingsdoelstelling door formatiereductie

Het beschrijven en verbeteren van onze werkprocessen moet leiden tot kortere doorlooptijden, lagere kosten, hogere kwaliteit en tevreden klanten en medewerkers. Ten aanzien van het realiseren van de ombuigingsdoelstelling is in 2020 de volgende prognose opgesteld:

	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Formatiereductie in fte*	1,2	7,7	11,2	13,7	13,7	13,7
Besparing	€ 48.000	€ 96.000	€ 226.000	€ 539.000	€ 784.000	€ 959.000
Per gemeente	€ 24.000	€ 48.000	€ 113.000	€ 269.500	€ 392.000	€ 479.500

In de eerste fase van dit project is tijd geïnvesteerd in:

- Eind 2020: Het inkopen en aanbesteden van deskundige begeleiding om de noodzakelijk kennis en vaardigheden in huis te organiseren;
- Eind 2020/begin 2021: Het werven en selecteren van interne medewerkers (en hun vervanging) en het komen tot de eerste op te stellen werkprocessen.
- Begin 2021: Het creëren van de randvoorwaarden zoals het aanschaffen van een digitaal instrument om processen te beschrijven;

Het voorlopige besparingspotentieel is in onderstaande tabel opgenomen:

Besparingen	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Prognose totaal	-	€ 55.000	€ 171.000	€ 539.000	€ 784.000	€ 959.000
Per gemeente	-	€ 27.500	€ 85.500	€ 269.500	€ 392.000	€ 479.500

We zien dat het project door de beperkte beschikbaarheid van medewerkers in de organisatie in de opstartfase vertraging heeft opgelopen. Ook is gebleken dat bij aanvang van het project de procesarchitectuur of een vastgesteld register met processen ontbrak. Dat maakt dat het op geld zetten van ieder afzonderlijk proces zeer lastig te duiden is.

Eind 2021-2022 is het project, mede door de tegenvallende resultaten aangescherpt. Tevens is er een andere structuur van aansturing ingericht waardoor het sturen op resultaat beter aandacht krijgt. Vanuit die nieuwe werkwijze is het mogelijk realistische cijfers te prognotiseren. Het heeft even geduurd om de werkwijze en aanpak goed in te richten. We beginnen de eerste resultaten ervan te zien.

Algemeen beeld en prognose
De voortgang van procesoptimalisatie is nu goed op stoom gekomen. De procesbegeleiders zijn bekwaam en in staat trajecten zelfstandig te begeleiden. Zij nemen nu ook zelf het initiatief voor optimalisatievoorstellen en treden hier ook de organisatie tegemoet.
In 'verkeerslicht-taal' staat het sein op oranje met uitzicht op groen als de genoemde versnelling doorzet. De eerder aangehaalde redenen voor vertraging als gevolg van beschikbaarheid van medewerkers blijft een aandachtspunt dat ook in de stuurgroep scherp wordt gevolgd.

Budget
Inmiddels zijn per september 2022 een aantal grote processen beoordeelt, op geld en realisatie van de procesbeschrijving gezet. Pas nadat de processen beschreven zijn komt de tijd om de processen voor te bereiden voor invoering. Eventuele eenmalige invoeringskosten worden in deze invoeringsfase concreet. En kunnen nog invloed hebben op de begrootte structurele opbrengst.

In de oorspronkelijke begroting zijn budgetten toegekend van € 200.000 per gemeente per jaar voor 2021 en 2022. Aangezien het project een langere voorbereidingstijd heeft gekend dan verwacht, zijn niet alle begrote kosten in 2021 gemaakt en verwachten wij ook voor 2022 budget over te houden.
De verwachting is dat er ultimo 2022 een budget resteert van indicatief € 280.000 (€ 140.000 per gemeente). Ter continuering van het project en structurele inbedding in de organisatie, verzoeken wij dit restantbudget mee te nemen naar 2023 ter continuering van de werkzaamheden.

Risico
Er is sprake van voorzichtige prognoses omdat:
- grote afhankelijkheid van beschikbaarheid van personeel
- op dit moment eventuele eenmalige implementatiekosten nog niet inzichtelijk zijn gemaakt
Dit maakt dat een winstwaarschuwing wordt afgegeven over de geprognotiseerde opbrengst in 2023.

Het nieuwe Werken
De Coronapandemie heeft een grote impact op de samenleving. Ook op onze organisatie en medewerkers. Lange tijd gold het dringende advies om thuis te werken, tenzij het niet anders kon. Medewerkers zijn hierin zoveel mogelijk gefaciliteerd, waarbij vooralsnog gekozen is voor (deels) tijdelijke oplossingen. Uit de onderzoeken blijkt dat bij het vervallen van de beperkende maatregelen, de meeste medewerkers een combinatie van thuiswerken en op kantoor/locatie

werken als toekomstbeeld zien, waarbij de ontmoeting een steeds belangrijker karakter krijgt. Medewerkers kiezen ervoor om deels thuis te willen blijven werken en als werkgever willen wij dat stimuleren waar dit mogelijk is. Het faciliteren en organiseren van deze voorziening biedt het voordeel dat we een aantrekkelijk werkgever kunnen blijven, we bijdragen aan onze gemeentelijke duurzaamheidsagenda en het bieden van werkplezier/ balans tussen werk en privé. In het afgelopen jaar is nagedacht over de vraag hoe de 'Werkplek van de Toekomst' er uit moet komen te zien. En wat hebben we daar dan voor nodig?

Bij de toekomstige manier van werken (‘je werkt waar dat nodig is’) zal de focus daarom komen te liggen op een 'hybride' vorm van werken: deels thuis en deels op kantoor of locatie. Hierbij lenen concentratiewerkzaamheden, telefoneren, lezen en administratieve taken zich bij uitstek om thuis uit te voeren. Veel overleggen kunnen plaatsvinden via de inmiddels beschikbare hybride-vergadersystemen en het kantoor wordt gezien als de ideale plek voor ontmoeting en samenwerking. In 2022 is geïnvesteerd in extra hybride vergadersystemen en in een pilot voor 'MS teams-ruimtes'.
In de Kadernota voor 2023-2026 hebben wij aandacht gevraagd voor het voorzien in thuiswerkmogelijkheden. Medewerkers krijgen in 2023 de mogelijkheid om meubilair aan te schaffen om het thuiswerken optimaal mogelijk te maken waarbij rekening wordt gehouden met de voorschriften op grond van de Arbeidsomstandigheden-wet en de daarbij te nemen verantwoordelijkheden van de werkgever.

3.2.6 Verbonden partijen

Inleiding

De gemeente Tytsjerksteradiel heeft ervoor gekozen om bepaalde processen onder te brengen bij organisaties die in deze processen zijn gespecialiseerd. De gemeente blijft verantwoordelijk voor deze processen. De beleidsvoornemens per verbonden partij zijn opgenomen in het betreffende programma. Hieronder zijn de kerngegevens per verbonden partij weergegeven.

De verbonden partijen zijn onderverdeeld in:

- Gemeenschappelijke regelingen
- Vennootschappen en coöperaties
- Stichtingen en verenigingen

Een verbonden partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente een bestuurlijk- en een financieel belang heeft. Onder bestuurlijk belang wordt verstaan dat de gemeente zeggenschap heeft door vertegenwoordiging in het bestuur of door stemrecht. Het financiële belang is het bedrag dat ter beschikking is gesteld door de gemeente en dat niet verhaalbaar is, of waarvoor aansprakelijkheid bestaat. Dit laatste is van toepassing als de verbonden partij failliet gaat of haar verplichtingen niet nakomt.

Met betrekking tot de verbonden partijen hanteert het college de volgende uitgangspunten:

- De gemeente Tytsjerksteradiel neemt alleen deel in verbonden partijen als daarmee een publieke taak wordt gediend.
- De gemeente Tytsjerksteradiel neemt in principe alleen deel in privaatrechtelijke rechtsvormen als de betreffende taak niet vanuit een publiekrechtelijke rechtsvorm kan worden uitgevoerd.
- Over de doelmatigheid en doeltreffendheid van de activiteiten van de verbonden partijen is het de bedoeling te komen tot een vorm van analyse en rapportage ten behoeve van de raad.
- Jaarlijks rapporteert het college aan de raad over de financiële resultaten van de verbonden partijen en de risico's van de gemeente.
- Frequent wordt in de raadsvergadering de gelegenheid geboden aan gemeentelijke vertegenwoordigers in verbonden partijen om informatie te verstrekken aan college en/of raad over ontwikkelingen in verbonden partijen.

Gemeenschappelijke regeling

Naam	Veiligheidsregio Fryslân		
alle bedragen x € 1.000	*(zie ook programma Veiligheid)*		
vestigingsplaats	Leeuwarden		
openbaar belang	• Behartigen preventieve taken op het gebied van de volksgezondheid en infectieziekten bestrijding; • Zo doelmatig mogelijk georganiseerde en gecoördineerde brandbestrijding, alsmede hulpverlening bij ongevallen en rampen bewerkstelligen.		
visie op de verbonden partij	Het betreft de wettelijke taken op gebied van gezondheid en brandweer die zijn ondergebracht in een gemeenschappelijke regeling.Met ingang van 1 januari 2007 zijn de gemeenschappelijke regelingen GGD Fryslân en Brandweer Fryslân opgeheven en zijn beide organisaties ondergebracht in de nieuwe gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Fryslân.		
beleidsvoornemens	Gezondheid • Gezondheid krijgt een prominente plek. • De kinderopvang in Friesland voldoet aan de gestelde normen voor kwaliteit en veiligheid. • De huidige vaccinatiegraad blijft op peil. • Bijdragen aan de vermindering van de druk op de specialistische hulp en zorg. Voorkomen antibioticaresistentie en bestrijden het als het zich aandient. • Er valt niemand tussen wal en schip. Brandweer • Samen aantoonbaar paraat. • Samen aantoonbaar vakbekwaam. • Risicobewust en risicogericht samenwerken. • Nieuwbouw kazernes waar vervanging noodzakelijk is. • Vervanging brandweerauto's verspreid over de regio.		
actuele ontwikkelingen	In verband met de inzet van de Veiligheidsregio Fryslân bij de corona werkzaamheden zijn een groot aantal werkzaamheden blijven liggen. Deze werkzaamheden zijn doorgeschoven naar volgende jaren. Het inhalen van de reguliere werkzaamheden is afhankelijk van de verdere inzet bij de bestrijding van de corona.		
financieel belang gemeente	**2021**	**2022**	**2023**
	€ 3.210	€ 3.283	€ 3.444
deelneming in %	4,7	4,7	4,7
bestuurlijk belang	1 lid in het Algemeen Bestuur		
risicoprofiel	[Hoog]		
Kerncijfers	**2021**	**2022**	**2023**
Eigen vermogen			
begin	€ 6.076	€ 9.753	€ 9.753

einde	€ 9.753	€ 9.753	€ 9.753
Vreemd vermogen			
begin	€ 72.001	€ 87.724	€ 87.724
einde	€ 87.724	€ 87.724	€ 87.724
Verwacht resultaat			
begroot	€ 0	€ 0	€ 0
werkelijk			
Bron	*Begroting 2022 Veiligheidsregio*		
Toelichting 2023	Wanneer de reguliere werkzaamheden kunnen worden ingehaald is afhankelijk van de verdere inzet bij de corona maatregelen.		

Naam	FUMO (Fryske Utfieringsorganisaasje Miljeu en Omjouwing)		
alle bedragen x € 1.000	*(zie ook programma Volksgezondheid en milieu)*		
vestigingsplaats	Grou		
openbaar belang	Toezicht houden en vergunningverlening.		
visie op de verbonden partij	De Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO) is een gemeenschappelijke regeling van provincie, gemeenten en waterschap in Friesland. De gemeente heeft een deel van haar milieutaken op het gebied van vergunningverlening en toezichthouden verplicht aan deze organisatie uitbesteed. Het betreft de uitvoering van wettelijke taken.		
beleidsvoornemens	De FUMO heeft de financieringssystematiek vanaf 2022 gewijzigd. De bijdrage is nu bepaald op daadwerkelijke afname van de afgenomen diensten van de deelnemer op het gebied van vergunningverlening en toezicht houden. Daarvoor was er een vaste bijdrage die bepaald werd obv het aantal inrichtingen (bedrijven) in het gebied.		
actuele ontwikkelingen	De nieuwe omgevingswet zal zijn invloed hebben op de taken van de FUMO. Dit zal dan ook financiële gevolgen, de grote daarvan is nu nog niet bekend.		
financieel belang gemeente	**2021**	**2022**	**2023**
	€ 390	€ 378	€ 381
deelneming in %	2,3	2,2	2,2
bestuurlijk belang	1 lid in Algemeen Bestuur		
risicoprofiel	[Middel]		
Kerncijfers	**2021**	**2022**	**2023**
Eigen vermogen			
begin	€ 1.626	€ 1.300	€ 1.300
einde	€ 1.300	€ 1.300	€ 1.300
Vreemd vermogen			
begin	€ 5.572	€ 3.850	€ 3.850
einde	€ 3.850	€ 3.850	€ 3.850
Verwacht resultaat			
begroot	€ 0	€ 0	€ 0
werkelijk	€ 0	€ 0	€ 0
Bron	*Begroting FUMO 2022*		

Toelichting 2023	Het financieel belang is bepaald op basis van de begrote deelnemersbijdrage van de gemeente te delen op de totale deelnemersbijdragen. NB. de prognose balans in de begroting 2023 is globaal en sluit niet aan bij de jaarrekening 2021.

Naam	Recreatieschap Marrekrite		
alle bedragen x € 1.000	*(zie ook programma Sport, cultuur en recreatie)*		
vestigingsplaats	Grou		
openbaar belang	Beheer van de toeristische voorzieningen op water en land in de provincie.		
visie op de verbonden partij	Recreatieschap Marrekrite is er om de toeristische basisinfrastructuur op water en land in Fryslân in stand te houden en verder te ontwikkelen. De ontsluiting van toeristische routes is van cruciaal belang voor het faciliteren van recreanten en gasten.		
beleidsvoornemens	Recreatieschap Marrekrite onderhoudt en beheert ongeveer 35 kilometer aan vrije ligplaatsen in de Friese natuur, zorgt voor afvoer van recreatieafval en onderhoudt boeien en bakens in recreatievaarten. Tevens beheert en onderhoudt Marrekrite het fietsknooppuntnetwerk en het wandelknooppuntnetwerk. Het in kaart brengen en actueel houden van alle routes in Fryslân behoort ook tot het werk van Marrekrite.		
actuele ontwikkelingen	Marrekrite zal in overleg met de provincie voor de komende jaren een baggerplan opstellen. Het is moeilijk om de waterdiepte op alle aanlegplaatsen in beeld te brengen in verband met de grote hoeveelheid slibverplaatsing. In eerste instantie zijn de drukbezochte vaarroutes eerst in kaart worden gebracht.		
financieel belang gemeente	**2021**	**2022**	**2023**
	€ 41	€ 53	€ 38
deelneming in %	3,2	3,6	2,6
bestuurlijk belang	1 lid in het algemeen bestuur		
risicoprofiel	[Middel]		
Kerncijfers	**2021**	**2022**	**2023**
Eigen vermogen			
begin	€ 5.162	€ 4.795	€ 4.795
einde	€ 4.795	€ 4.795	€ 4.795
Vreemd vermogen			
begin	€ 886	€ 1.996	€ 1.996
einde	€ 1.996	€ 1.996	€ 1.996
Verwacht resultaat			
begroot	€ 188	€ 72	€ 5
werkelijk			
Bron	*Begroting 2022 Marrekrite*		
Toelichting 2023	Marrekrite zal de komende jaren in totaal € 1 miljoen uitkeren uit de algemene reserve aan de deelnemers.		

Naam	Werkmaatschappij Achtkarspelen-Tytsjerksteradiel		
alle bedragen x € 1.000	*(zie ook programma Bestuur en ondersteuning)*		
vestigingsplaats	Buitenpost / Burgum		
openbaar belang	De Werkmaatschappij 8KTD is een samenwerkingsverband op basis van een gemeenschappelijke regeling tussen de gemeenten Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel, waarbij gezamenlijk taken op het terrein van dienstverlening en bedrijfsvoering worden uitgevoerd, die leiden tot een behoud van de kwaliteit van de dienstverlening aan onze inwoners.		
visie op de verbonden partij	N.v.t.		
beleidsvoornemens	Hiervoor wordt verwezen naar de begroting 2023 van Werkmaatschappij 8KTD.		
actuele ontwikkelingen	-		
financieel belang gemeente	**2021**	**2022**	**2023**
	€ 18.381	€ 18.774	€ 19.522
deelneming in %	50,9	50,9	50,3
bestuurlijk belang	Het Dagelijks Bestuur bestaat uit de voorzitters van beide colleges en één wethouder per gemeente. Het Algemeen Bestuur bestaat uit de leden van de twee colleges van burgemeester en wethouders van beide gemeenten.		
risicoprofiel	[Laag]		
Kerncijfers	**2021**	**2022**	**2023**
Eigen vermogen			
begin	€ 0	€ 0	€ 0
einde	€ 0	€ 0	€ 0
Vreemd vermogen			
begin	€ 3.980	€ 7.103	€ 3.950
einde	€ 7.103	€ 3.950	€ 3.950
Verwacht resultaat			
begroot	€ 0	€ 0	€ 0
werkelijk	€ 0	€ 0	€ 0
Bron	*Begroting 2022 Werkmaatschappij 8KTD*		

Toelichting 2023	De begroting van 2023 sluit uiteindelijk met een saldo van € 0, doordat de gemeente Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel volledig bijdragen in de gemaakte kosten in de WM8KTD. Het gerealiseerd totaal van bijdragen van beide gemeenten bedroeg € 38.826. De verdeling in bijdrage voor beide gemeenten is als volgt: • Achtkarspelen 19.304 • Tytsjerksteradiel 19.522

Gemeenschappelijke regeling (licht)

Naam	Mobiliteitsbureau Noordoost Fryslân		
alle bedragen x € 1.000	*(zie ook programma Sociaal domein)*		
vestigingsplaats	Dokkum		
openbaar belang	Via het mobiliteitsbureau wordt uitvoering gegeven aan gemeentelijke vervoerstaken ; WMO-vervoer, leerlingen-, gym-vervoer (via "JoBinder").		
visie op de verbonden partij	Achterliggende visie voor oprichting van deze lichte GR is het door samenwerking efficiënt en kostenbesparend regionaal organiseren van vervoerstromen uit WM, leerlingen- en gymvervoer.		
beleidsvoornemens	In 2021 is in het eerste halfjaar een uitgebreide evaluatie aan de orde geweest. In het evaluatierapport zijn de nodige aanbevelingen voor de toekomst meegegeven. In de begroting 2023 is financieel en beleidsmatig rekening gehouden met de aanbevelingen.		
actuele ontwikkelingen	Voor het doelgroepenvervoer is de Voor Elkaar Pas ontwikkeld. Met de Voor Elkaar Pas kan een groot deel van de cliënten – al dan niet na training – zelfstandig reizen met het openbaar vervoer. Dat levert twee voordelen op: gemeenten en instellingen besparen op vervoerskosten én de mensen maken een ontwikkeling door op het gebied van zelfredzaamheid. De kosten voor de Voor Elkaar Pas voor onze WMO-pashouders zijn in de begroting 2023 opgenomen.		
financieel belang gemeente	**2021**	**2022**	**2023**
	€ 1.149	€ 1.195	€ 1.241
deelneming in %	20,0	18,0	21,0
bestuurlijk belang	Het bestuur van de GR wordt gevormd door een vertegenwoordiger uit de deelnemende partijen.		
risicoprofiel	[Middel]		
Kerncijfers	**2021**	**2022**	**2023**
Eigen vermogen			
begin	€ 0	€ 0	€ 0
einde	€ 0	€ 0	€ 0
Vreemd vermogen			
begin	€ 0	€ 0	€ 0
einde	€ 0	€ 0	€ 0
Verwacht resultaat			
begroot	€ 0	€ 0	€ 0
werkelijk	€ 0	€ 0	€ 0
Bron	*Begrotingen en jaarrekeningen GR Jobinder*		

Toelichting 2023	Het mobiliteitsbureau kent geen eigen vermogen. De mee- en tegenvallers worden direct verrekend met de deelnemende partijen.

Stichting / Vereniging

Naam	VvE Nije Westermar		
alle bedragen x € 1.000	*(zie ook programma Sport, cultuur en recreatie)*		
vestigingsplaats	Burgum		
openbaar belang	De sporthal c.a. is van maatschappelijk belang.		
visie op de verbonden partij	Samen met de andere eigenaar, FC Burgum, het gebouw beheren.		
beleidsvoornemens	Het in goede staat houden van het gebouw en de bijbehorende installaties.		
actuele ontwikkelingen	Er zijn geen speciale ontwikkelingen		
financieel belang gemeente	**2021**	**2022**	**2023**
	€ 0	€ 0	€ 0
deelneming in %	80,0	80,0	80,0
bestuurlijk belang	Gemeente is bestuurder		
risicoprofiel	[Laag]		
Kerncijfers	**2021**	**2022**	**2023**
Eigen vermogen			
begin	€ 0	€ 0	
einde	€ 0		
Vreemd vermogen			
begin			
einde			
Verwacht resultaat			
begroot			
werkelijk			
Bron	*geen gegevens beschikbaar*		
Toelichting 2023	Er is geen begroting.		

Vennootschap / Coöperatie

Naam	Afvalsturing Friesland N.V. (handelsnaam Omrin)		
alle bedragen x € 1.000	*(zie ook programma Volksgezondheid en milieu)*		
vestigingsplaats	Leeuwarden		
openbaar belang	Afvalsturing Friesland NV houdt zich binnen het Omrin concern bezig met de verwerking van afval. Belangrijke locaties zijn Ecopark De Wierde nabij Oudehaske waar via nascheiding de afvalstromen zoveel mogelijk worden gescheiden en via vergisting energie wordt opgewekt. De Reststoffen Energie Centrale (REC) te Harlingen is een andere belangrijke locatie waar het overgebleven afval na scheiding wordt verbrand. Hierbij wordt gelijktijdig energie opgewekt.		
visie op de verbonden partij	OMRIN is een toonaangevende publieke partij actief in de gehele afvalketen van inzameling tot en met verwerking, inclusief advisering en afzet van deelstromen en het beheer van de openbare ruimte. Hierbij zijn duurzaamheid en zo laag mogelijke maatschappelijke kosten leidende principes. OMRIN is van en voor de overheid; commerciële activiteiten dienen ter ondersteuning van publieke taken.		
beleidsvoornemens	Hiervoor wordt verwezen naar het strategiedocument Omrin 2021-24.		
actuele ontwikkelingen	N.v.t.		
financieel belang gemeente	**2021**	**2022**	**2023**
	€ 54	€ 54	€ 54
deelneming in %	3,1	3,1	3,1
bestuurlijk belang	geen		
risicoprofiel	[Laag]		
Kerncijfers	**2021**	**2022**	**2023**
Eigen vermogen			
begin	€ 61.055		
einde	€ 64.757		
Vreemd vermogen			
begin	€ 80.331		
einde	€ 67.963		
Verwacht resultaat			
begroot	€ 1.574	€ 4.194	€ 4.360
werkelijk	€ 4.936		

Bron	*Jaarverslagen cq begrotingen van Afvalsturing Friesland NV van de betreffende jaren.*
Toelichting 2023	De begroting van Afvalsturing Friesland NV bevat alleen een exploitatieprognose en geen meerjaren balans.

Naam	Vitens		
alle bedragen x € 1.000	*(zie ook programma Bestuur en ondersteuning)*		
vestigingsplaats	Zwolle		
openbaar belang	Zakelijke en particuliere klanten voorzien van schoon en veilig drinkwater.		
visie op de verbonden partij	Gezien de bijzondere positie van drinkwater via een beperkt aantal aandelen toegang tot de algemene vergadering van aandeelhouders te verwerven (Raadsbesluit 22-2-2007).		
beleidsvoornemens	Continueren aandeelhouderschap.		
actuele ontwikkelingen	Jaarverslag 2020: rekening houdende met de toekomst investeren in infrastructuur.		
financieel belang gemeente	**2021**	**2022**	**2023**
	€ 200	€ 200	€ 200
deelneming in %	0,0	0,0	0,0
bestuurlijk belang	De gemeente is aandeelhouder.		
risicoprofiel	[Laag]		
Kerncijfers	**2021**	**2022**	**2023**
Eigen vermogen			
begin	€ 557.100	€ 557.100	€ 557.100
einde	€ 557.100	€ 557.100	€ 557.100
Vreemd vermogen			
begin	€ 1.340.100	€ 1.340.100	€ 1.340.100
einde	€ 1.340.100	€ 1.340.100	€ 1.340.100
Verwacht resultaat			
begroot	€ 0	€ 0	€ 0
werkelijk	€ 0	€ 0	€ 0
Bron	*Kerncijfers jaarrekening 2019*		
Toelichting 2023	1.Financieel belang = aantal aandelen in bezit. 2.Deelneming in % = 0,003%. 3.VV = totaal vermogen minus EV. 4.Resultaat begroot = er is geen begroting 2023 beschikbaar. Resultaat begroot daarom op 0 gesteld 5.Resultaat werkelijk = resultaat toe te rekenen aan aandeelhouders Vitens NV. Cijfers 2023 niet bekend. 6.Financiële informatie gebaseerd op kerncijfers jaarverslag 2020. Nog niet bekend EV en VV 2023 gebaseerd op standen begin 2022.		

Naam	BNG Bank NV		
alle bedragen x € 1.000	*(zie ook programma Bestuur en ondersteuning)*		
vestigingsplaats	Den Haag		
openbaar belang	De BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.		
visie op de verbonden partij	Zakenpartner voor bancaire dienstverlening.		
beleidsvoornemens	De BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.		
actuele ontwikkelingen	De hoogte van de nettowinst is met onzekerheden omgeven, omdat de bank geen voorspelling kan doen over de ontwikkeling van de ongerealiseerde marktwaardeveranderingen. Een betrouwbare schatting van de nettowinst voor 2022 kan de bank daarom niet maken.		
financieel belang gemeente	**2021**	**2022**	**2023**
	€ 122	€ 122	€ 122
deelneming in %	0,1	0,1	0,1
bestuurlijk belang	De gemeente is aandeelhouder.		
risicoprofiel	[Laag]		
Kerncijfers	**2021**	**2022**	**2023**
Eigen vermogen			
begin	€ 5.097	€ 5.062	€ 5.062
einde	€ 5.062	€ 5.062	€ 5.062
Vreemd vermogen			
begin	€ 155.262	€ 143.995	€ 143.995
einde	€ 143.995	€ 143.995	€ 143.995
Verwacht resultaat			
begroot	€ 0		
werkelijk	€ 236		
Bron	*Jaarstukken 2021*		
Toelichting 2023	Geen informatie bekend over 2023.		

Naam	Coöperatie Openbare Verlichting & Energie Fryslân, OVEF		
alle bedragen x € 1.000	*(zie ook programma Verkeer, vervoer en waterstaat)*		
vestigingsplaats	Leeuwarden		
openbaar belang	Het collectief inkopen van energie, gas en elektriciteit, tegen gunstige voorwaarden.		
visie op de verbonden partij	N.v.t.		
beleidsvoornemens	Het opzetten van een zelfleveringsmodel voor elektriciteit, waarbij het mogelijk wordt om direct van de lokale/regionale energieproducenten aan te kopen en niet meer middels een Europese aanbesteding.		
actuele ontwikkelingen	OVEF heeft ontheffing aangevraagd, voor de deelnemers, van de verplichting om het lopende gascontract met Gazprom per 10-10-2022 op te zeggen.		
financieel belang gemeente	**2021**	**2022**	**2023**
	€ 0	€ 0	€ 0
deelneming in %	4,2	4,2	4,0
bestuurlijk belang	Gemeente heeft 2 stemmmen in de algemene ledenvergadering.		
risicoprofiel	[Middel]		
Kerncijfers	**2021**	**2022**	**2023**
Eigen vermogen			
begin	€ 327.638	€ 445.431	
einde	€ 445.431		
Vreemd vermogen			
begin	€ 46.324	€ 53.156	
einde	€ 53.156		
Verwacht resultaat			
begroot	€ 91.000	€ 0	
werkelijk	€ 117.793		
Bron	*jaarverslag en jaarrekening 2021*		
Toelichting 2023	Deelneming in % is gerelateerd aan het aantal stemmen in de ALV		

Overige samenwerkingsvormen

Daarnaast kennen we nog overige samenwerkingsvormen, zoals de centrumregeling. Deze vorm kent geen eigen rechtspersoonlijkheid en is formeel gezien geen gemeenschappelijke regeling. En dus feitelijk geen verbonden partij in de zin van de BBV. Maar gelet op het belang van samenwerkingsverbanden kiezen we ervoor om deze, voor zover van toepassing, wel te presenteren.

Centrumregeling

Naam	Sociaal Domein Fryslân		
alle bedragen x € 1.000	*(zie ook programma Sociaal domein)*		
vestigingsplaats	Leeuwarden		
openbaar belang	In het samenwerkingsverband gaat het om de uitvoering van de wettelijke taken op het gebied van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning, Jeugdwet en Participatiewet. Door voor samenwerking te kiezen wordt getracht om de (zorgvragende) inwoners van de provincie op de meest klantvriendelijke en efficiënte wijze te helpen.		
visie op de verbonden partij	Friese gemeenten werken binnen het platform dat SDF biedt, samen aan provinciaal beleid voor een krachtig sociaal domein Fryslân. Door de samenwerking is het mogelijk om één uniforme beleidslijn, werkwijze en centrale inkoop te organiseren in het Sociaal Domein.		
beleidsvoornemens	In de begroting zijn geen beleidsvoornemens geformuleerd, omdat gemeenten afgesproken hebben om de scope en de governance te herijken.		
actuele ontwikkelingen	De financiële huishouding van SDF is integraal opgenomen in de financiële huishouding van de gemeente Leeuwarden.		
financieel belang gemeente	**2021**	**2022**	**2023**
	€ 139	€ 132	€ 181
deelneming in %	5,0	5,0	5,0
bestuurlijk belang	N.v.t.		
risicoprofiel	[Hoog]		
Kerncijfers	**2021**	**2022**	**2023**
Eigen vermogen			
begin	€ 0	€ 0	€ 0
einde	€ 0	€ 0	€ 0
Vreemd vermogen			
begin	€ 0	€ 0	€ 0
einde	€ 0	€ 0	€ 0
Verwacht resultaat			
begroot	€ 0	€ 0	€ 0

werkelijk	€ 0	€ 0	€ 0
Bron	*Begrotingen en jaarrekeningen van Sociaal Domein Fryslân.*		
Toelichting 2023	In de regeling is opgenomen dat voor- of nadelige resultaten worden verrekend met de deelnemers.		

3.2.7 Grondbeleid

Inleiding

Grond is schaars, ruimte is een breed goed. Het aanwenden van ruimte voor de één heeft direct consequenties voor het ruimtegebrek van de ander. Omdat grond en ruimte schaars zijn, heeft de overheid een taak met betrekking tot het inzetten en aanwenden van deze ruimte.

Visie op grondbeleid

De gemeente heeft haar ruimtelijke ambities voor de langere termijn vastgelegd in structuurvisies voor het hele grondgebied en voor delen daarvan. Het gemeentelijk grondbeleid staat in dienst van deze ambities. Het grondbeleid is een middel om maatschappelijke doelen te bereiken, zoals wonen, werken, natuur, sport, cultuur, recreatie, zorg en onderwijs. Op 10 december 2020 is door de gemeenteraad een nieuwe “Nota Grondbeleid 2020 – 2024” vastgesteld, waarin de beleidsuitgangspunten staan. De gemeente kiest de komende jaren voor een situationeel grondbeleid. Per ontwikkellocatie of project wordt gezocht naar de gewenste vorm van grondbeleid: actief, facilitair of een van de vele tussenvormen (samenwerking).

Besluit Begroting en Verantwoording (BBV)

Het BBV bevat kaders en regels, waaraan de inrichting en verantwoording van onder meer begroting en rekening moeten voldoen. Het grondbeleid moet volgens het BBV inzichtelijk worden gemaakt. Dit is om twee redenen van belang. Op de eerste plaats gezien het grote financiële belang en de risico’s die hieraan verbonden zijn en op de tweede plaats vanwege de relatie met de doelstellingen, zoals aangegeven in de programma’s. Het grondbeleid kan tot extra baten, of extra lasten leiden en het grondbeleid moet het uitvoeren van programma’s ondersteunen.

Voor bouwgrondexploitaties in exploitatie (BIE) geldt een maximale looptijd van 10 jaar. Kostentoerekening aan complexen komt overeen met mogelijkheden voor kostenverhaal zoals benoemd in de Wro/Bro, en de Omgevingswet die vooralsnog ingaat per 1 januari 2023. De gemeente rekent rente toe die is gebaseerd op de werkelijke rente over het vreemd vermogen.

Zolang gronden nog niet als bouwgrond in exploitatie zijn genomen, staan deze op de balans onder de materiële vaste activa (MVA) als ‘strategische gronden’.

Woonvisie

Tytsjerksteradiel staat bekend om het prettige woonklimaat. Onze gemeente is een ideale plek voor mensen die een woning zoeken in een groene omgeving. Daar zijn we trots op. In het coalitieakkoord “Tytsjerksteradiel Bloeit” benoemen we de ambities voor onze prachtige gemeente. Zo willen we dat Tytsjerksteradiel als eerste gemeente in Fryslân als integraal werkende bloeizone kan worden aangemerkt, waarin inwoners samen zorgen voor een omgeving waar mensen langer in goede gezondheid kunnen blijven wonen. Hierbij staan de mensen en behoud van een gezonde en mooie leefomgeving centraal. Deze ambities sluiten

aan bij de 'Woonvisie 2019 – 2024' welke op 4 juli 2019 door de Raad is vastgesteld. Deze woonvisie legt de nadruk op een toekomstbestendige woningmarkt waarbij kwaliteit van de woningvoorraad, duurzaamheid, wonen & zorg, leefbaarheid en bouwen naar behoefte kernpunten zijn.

Onze gemeente biedt een grote verscheidenheid in woonvormen en woonmilieus. Er zijn grote kernen en kleinere kernen die ieder hun eigen kwaliteiten hebben. Burgum, Hurdegaryp en de Trynwâlden zijn belangrijke voorzieningenkernen. Eastermar en Earnewâld hebben door hun ligging in en rond omvangrijke natuurgebieden een grote toeristische aantrekkingskracht. Onze kleinere kernen kenmerken zich door een sterke sociale binding.

In de mienskip is duidelijk behoefte aan meer woningen. Er is een grote vraag om vooral betaalbare woningen te bouwen en meer woningen voor aandachtsgroepen te realiseren. De komende jaren willen we als gemeente invulling geven aan de woningbehoefte. In mei 2020 zijn de in regionaal verband opgestelde woningbouwafspraken door de provincie bekrachtigd. Daarbij is voor de gemeente Tytsjerksteradiel ook specifiek bepaald dat de Centrale As-woningen kunnen worden gebouwd.

Vanuit de woonvisie gaat het om zaken als de vitaliteit van dorpen, zorg aan huis voor wie dat nodig heeft en de betaalbaarheid van het wonen. De woonvisie dient tevens als basis voor het maken van prestatieafspraken tussen gemeente, corporatie en huurdersorganisatie.

De Woonvisie is een visiedocument dat naast de wettelijke basis voor prestatieafspraken ook als basis dient voor o.a. de duurzaamheidsagenda, de woningbouwprogrammering (die separaat wordt vastgesteld door het college) en de Omgevingsvisie. Daarnaast ligt de Woonvisie ten grondslag aan het afwegingskader waarmee ruimtelijke initiatieven getoetst worden op behoefte en kwaliteit. Onze visie hebben we daarom vertaald naar vijf speerpunten voor de komende jaren:

1. Investeren in onze bestaande voorraad
2. Zorgvuldige inzet op nieuwbouw
3. Voldoende betaalbare en beschikbare sociale huurwoningen
4. Wonen met zorg
5. Streven naar leefbare dorpen

Prognose

Elk jaar vindt een herberekening van de te verwachten jaarresultaten van de bouwgrondexploitatie plaats. Deze herberekening is van toepassing op zowel het lopende begrotingsjaar als op de komende meerjarenbegroting. De uitkomst van deze berekeningen heeft geen consequenties voor het meerjarenperspectief.
In het kader van de jaarrekening 2021 zijn de diverse complexen beoordeeld en is er op basis van een doorrekening voor de komende jaren een verwachting omtrent winst en verliesneming per complex opgesteld. Zie hiervoor onderstaande tabel 1. Vervolgens wordt in tabel 2 weergeven welke bouwgronden nog te verkopen worden in 2022 en welke in de opvolgende jaren.

	Bouwgronden in exploitatie	Boekwaarden	Nog te maken	Verwachte	Eindwaarde		Genomen winst in
	(bedragen in €)	31.12.2021	kosten	opbrengst			verleden
nr.	**Woningbouw**						
50	Sumar 2e fase	246.756	197.019	-560.576	-116.801	winst	-
52	Garyp Sanhichte 2e fase	-16.431	60.802	-378.935	-334.564	winst	40.000
53	Hurdegaryp Stationskwartier	-	170.358	-636.515	-466.157	winst	0
		230.325	428.178	-1.576.026	-917.523	winst	40.000
nr.	**Bedrijventerreinen**						
63	Oentsjerk Sanjesfjild	700.347	875.993	-1.748.775	-172.435	winst	-
76	Burgum West bedrijventerrein Veld 7	-	350.062	-563.750	-213.688	winst	-
80	Centrumplan Gytsjerk	104.264	279.387	-566.600	-182.949	winst	179.000
82	Noardburgum supermarktlocatie	-	132.752	-410.000	-277.248	winst	-
		804.611	1.638.194	-3.289.125	-846.320	winst	179.000
		1.034.936	**2.066.372**	**-4.865.151**	**-1.763.843**	**winst**	**219.000**

	Bouwgronden in exploitatie	Nog te verkopen	m2	Kavels beschikbaar eind 2021	Verkoop in 2022	Looptijd t/m jaar	Prognose uitgifte t/m 2025	Prognose uitgifte 2026 e.v.
nr.	**Woningbouw**							
50	Sumar 2e fase	3.685	m2	8	8	2025	-	-
52	Garyp Sanhichte fase 2	2.575	m2	3	1	2023	2	-
53	Hurdegaryp Stationskwartier	2.605	m2	2	2	2022	-	-
		8.865	**m2**					
nr.	**Bedrijventerreinen**							
63	Oentsjerk Sanjesfjild	29.060	m2	14	-	2026	14	-
76	Burgum West bedrijventerrein Veld 7	10.375	m2	3	-	2026	3	-
80	Centrumplan Gytsjerk	860	m2	1	1	2026	-	-
82	Noardburgum supermarktlocatie	2.990	m2	1	1	2022	-	-
		43.285	**m2**					
		52.150	**m2**					

Grondprijzen

Op basis van Europese regelgeving moet de gemeente marktconforme grondprijzen hanteren, ter voorkoming van ongeoorloofde staatssteun. Deze marktconforme grondwaarde zal worden vastgesteld door (onafhankelijke) taxatie door extern deskundigen. Het beleid met betrekking tot grondprijzen is vastgelegd in de 'Nota Grondbeleid 2020-2024'. Dit beleid is het uitgangspunt voor het handelen.

4 FINANCIËLE BEGROTING

4.1 Overzicht baten en lasten

4.1.1 Meerjarenbegroting

Meerjarenbegroting 2023 - 2026

Programma	2023			2024			2025			2026		
(x € 1.000)	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
0. Bestuur en ondersteuning	7.827	72.357	**64.529**	7.391	72.969	**65.578**	7.514	72.901	**65.387**	6.209	68.875	**62.666**
1. Veiligheid	2.732	14	**- 2.718**	2.761	74	**- 2.687**	2.865	89	**- 2.776**	2.887	89	**- 2.798**
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	5.398	595	**- 4.803**	5.079	595	**- 4.484**	4.917	595	**- 4.322**	4.986	595	**- 4.391**
3. Economie	900	445	**- 454**	851	445	**- 406**	544	445	**- 98**	544	445	**- 98**
4. Onderwijs	4.888	1.403	**- 3.486**	4.700	1.259	**- 3.441**	4.637	1.259	**- 3.378**	4.613	1.259	**- 3.355**
5. Sport, cultuur en recreatie	8.582	1.303	**- 7.279**	8.501	1.303	**- 7.198**	8.511	1.302	**- 7.209**	8.438	1.297	**- 7.141**
6. Sociaal domein	42.993	9.890	**- 33.103**	41.721	9.906	**- 31.816**	41.513	9.906	**- 31.607**	41.408	9.906	**- 31.503**
7. Volksgezondheid en milieu	9.408	6.600	**- 2.808**	9.521	6.747	**- 2.774**	9.408	6.807	**- 2.601**	8.570	6.775	**- 1.796**
8. Vrosh	2.795	487	**- 2.308**	2.669	500	**- 2.169**	2.667	510	**- 2.157**	2.669	510	**- 2.159**
Overhead	10.364	48	**- 10.316**	9.745	48	**- 9.697**	9.556	48	**- 9.508**	9.620	48	**- 9.571**
Mutaties reserves	-	4.006	**4.006**	-	2.068	**2.068**	-	982	**982**	-	159	**159**
BEGROTINGSRESULTAAT	95.888	97.148	**1.260**	92.939	95.913	**2.975**	92.132	94.845	**2.713**	89.945	89.957	**12**

4.1.2 Toelichting

Rekening 2021

Programma *(x € 1.000)*	2021 rekening lasten	 baten	 saldo
0. Bestuur en ondersteuning	4.416	68.833	64.417
1. Veiligheid	2.422	48	- 2.374
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	5.695	2.075	- 3.620
3. Economie	991	1.015	23
4. Onderwijs	5.213	1.671	- 3.542
5. Sport, cultuur en recreatie	7.466	1.433	- 6.033
6. Sociaal domein	41.949	11.047	- 30.902
7. Volksgezondheid en milieu	9.119	6.739	- 2.380
8. Vrosh	4.639	2.810	- 1.829
Overhead	9.577	142	- 9.435
Mutaties reserves	4.336	2.746	- 1.590
TOTAAL	95.824	98.559	**2.735**

Begroting 2022 - 2023

Hieronder wordt de begroting 2022 vergeleken met de begroting 2023. Om de ontwikkelingen duidelijk te maken presenteren we ook de wijzigingen in de begroting 2022 ten opzichte van de oorspronkelijke begroting.

Programma	BEGROTING 2022						BEGROTING 2023		
	primitief			incl. wijzigingen			primitief		
(x € 1.000)	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
Bestuur en ondersteuning	5.545	67.310	**61.765**	6.083	67.627	**61.544**	7.827	72.357	**64.529**
Veiligheid	2.551	32	**- 2.519**	2.656	154	**- 2.502**	2.732	14	**- 2.718**
Verkeer, vervoer en waterstaat	4.392	507	**- 3.884**	4.553	535	**- 4.018**	5.398	595	**- 4.803**
Economie	778	445	**- 333**	836	445	**- 390**	900	445	**- 454**
Onderwijs	4.583	1.196	**- 3.387**	5.010	1.533	**- 3.477**	4.888	1.403	**- 3.486**
Sport, cultuur en recreatie	7.670	1.327	**- 6.343**	7.856	1.322	**- 6.535**	8.582	1.303	**- 7.279**
Sociaal domein	41.932	9.785	**- 32.148**	42.504	9.880	**- 32.624**	42.993	9.890	**- 33.103**
Volksgezondheid en milieu	9.217	6.271	**- 2.945**	9.360	6.291	**- 3.069**	9.408	6.600	**- 2.808**
Volkshuisvesting, RO en stedelijke vern	3.063	474	**- 2.589**	3.043	474	**- 2.569**	2.795	487	**- 2.308**
Overhead	9.379	48	**- 9.331**	9.913	48	**- 9.865**	10.364	48	**- 10.316**
Mutaties reserves	-	2.922	**2.922**	-	4.533	**4.533**	-	4.006	**4.006**
TOTAAL	89.110	90.317	**1.207**	91.815	92.842	**1.027**	95.888	97.148	**1.260**

Incidentele baten en lasten

In overeenstemming met Artikel 23.b. van de BBV lichten wij hieronder de incidentele baten en lasten per programma toe. Per programma worden ten minste de belangrijkste posten afzonderlijk toegelicht. De overige posten worden als een totaalbedrag opgenomen.

Als gemeente hebben wij de verantwoordelijkheid om een begroting vast te stellen die structureel en reëel in evenwicht is. Op basis van dit criterium wordt voor het komende begrotingsjaar door de Provincie besloten of wij onder repressief of preventief toezicht vallen.

Op basis van de begroting die nu voorligt kunnen we constateren dat het meerjarenperspectief structureel materieel in evenwicht is.

Bedragen x € 1.000	2023	2024	2025	2026
Saldo baten en lasten	**-2.746**	**907**	**1.731**	**-146**
Saldo toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	4.006	2.068	982	159
Begrotingssaldo	**1.260**	**2.975**	**2.713**	**12**
Waarvan incidentele baten en lasten saldo	151	-	-	-
Structureel begrotingssaldo	**1.411**	**2.975**	**2.713**	**12**

Specificatie van incidentele baten en lasten

Incidentele baten

Incidentele baten (x € 1.000)		2023	2024	2025	2026
Incidentele baten (overig)					
geen		-	-	-	-
Totaal incidentele baten		**-**	**-**	**-**	**-**
Incidentele baten (mutaties reserves)					
Eerdere besluitvorming					
Bijdr. AR Regiodeal	Pr. 0	263	263	-	-
Bijdr. AR Alde Feanen 3 uitvoeringsfase	Pr. 0	70		-	-
Bijdr. AR Actualisatie en koppeling BGT en GBI-beheersysteem	Pr. 2	40	-	-	-
Bijdr. AR Digitalisering en optimalisering data areaal openbare ruimte	Pr. 2	50	-		
Bijdr. AR implementatie omgevingswet	Pr. 0	23	-	-	-
Bijdr. AR Ontmoetingscentrum Gytsjerk	Pr. 0	-	57	-	-
Bijdr. AR Investeringen vooraf (Ombuigingen; begroting 2021)	Pr. 0	4	-	-	-
Bijdr Res. Aardgasvrij Garyp	Pr. 0	1.000	1.000	773	-
Bijdr. AR P&C-coördinator / gemeenteadviseur (KN 2023-2026; 00.11)	Pr. 0	47	-	-	-
Bijdr. AR Afwaardering bestaande brug Eastermar (KN 2023-2026; 02.04)	Pr. 2	-	215	-	-
Bijdr. AR Aanjagen toerisme (KN 2023-2026; 03.05)	Pr. 3	45	45	-	-
Bijdr. AR Uitbreiding formatie zorgadministratie (KN 2023-2026; 06.10)	Pr. 6	20	-	-	-
Bijdr. AR Project Beurtschip (KN 2023-2026; 06.13)	Pr. 6	144	-	-	-
Bijdr. AR Uitbreiding ondersteuning gaswinning (KN 2023-2026; 07.08)	Pr. 7	33	-	-	-
Bijdr. AR Formatie stikstof (KN 2023-2026; 07.09)	Pr. 7	40	-	-	-
Bijdr. AR Form gemeentelijk beleid op het vlak van milieu (KN 2023-2026; 07.10)	Pr. 7	18	-	-	-
Bijdr. AR Omgevingswet (KN 2023-2026; 08.09b)	Pr. 8	80	-	-	-
Begroting 2023-2026 (Kadernota 2023-2026)					
Bijdr. AR Invulling actiepunten vanuit Communicatiestrategie	Overhead	55	-	-	-
Bijdr. AR Formatie medewerker recordbeheer	Overhead	67	67	-	
Bijdr. AR Overstap fin. systeem c.a naar de Cloud	Overhead	30	-	-	-
Bijdr. AR Organiseren en faciliteren van het thuiswerken	Overhead	115	-	-	-
Bijdr. AR Juridische Zaken / Inkoop: FTE m.b.t. contractmanagement en contractbeheer	Overhead	60	-	-	-
Bijdr. AR Formatie HR en Communicatie	Overhead	297	-	-	-
Bijdr. AR HR: Vlootschouw in het kader van Strategisch Personeelsplan (SPP)	Overhead	37	-	-	-

Incidentele baten (x € 1.000)		2023	2024	2025	2026
Bijdr. AR HR: Recruitment	Overhead	23	-	-	-
Bijdr. AR Omzetting van het dashboard (digitalisering) voor Liberaux	Overhead	4	-	-	-
Bijdr. AR I&A: doorontwikkelingen team en organisatie	Overhead	192	192	-	
Bijdr. AR Nieuw verkeer- en vervoerbeleid	Pr. 2	35	-	-	-
Bijdr. AR 2e fase Gebiedsontwikkeling De Centrale As	Pr. 2	125	-	-	-
Bijdr. AR Pont Prinses Margrietkanaal Bergumermeer-Sumar	Pr. 2	340	-	-	
Bijdr. AR Realisatie twee TOP's (toeristische overstappunten)	Pr. 3	12	-	-	-
Bijdr. AR Subsidie Het Achterland	Pr. 5	30	30	30	-
Bijdr. AR Garyp yn it Grien	Pr. 5	32	-	-	-
Bijdr. AR Inkoop Wmo & Participatiewet (Implementatieplan)	Pr. 6	73	-	-	-
Overig					
Bijdr. AR Lobby herijking gemeentefonds	Pr. 0	20	20	20	-
Bijdr. AR Herinrichting van het plein De Drie van Sminia	Pr. 2	90	-	-	-
Bijdr. AR Deelname Friese projectenmachine	Pr. 3	20	-	-	-
Bijdr. AR Incidentele bijdrage ontmoetingsplek Eastermar	Pr. 6	20	20	-	-
Bijdrage reserve sociale basis tbv incidentele uitgaven	Pr. 6	194	-	-	-
Bijdrage reserve sociale basis tbv isubsidieregeling social basis 2023	Pr. 6	100	-	-	-
Incidentele baten (onttrekking uit reserves)		**3.848**	**1.909**	**823**	**-**
Totaal incidentele baten		**3.848**	**1.909**	**823**	**-**

Toelichting:

De incidentele baten voor de begroting 2023-2026 bestaan volledig uit bijdragen uit de algemene reserve en de bestemmingsreserve Aardgasvrij Garyp ten behoeve van lasten in deze begroting met een incidenteel karakter.

Incidentele lasten

Incidentele lasten (x € 1.000)		2023	2024	2025	2026
Incidentele lasten					
Eerdere besluitvorming					
Regiodeal (Raad 25-04-2019)	Pr. 3	263	263	-	-
Alde Feanen herinrichting 3e uitvoeringsfase (KN 2018 5.7a)	Pr. 8	70	-	-	-
Actualisatie en koppeling BGT en GBI-beheersysteem (KN 2020-2024 2.05)	Pr. 2	40	-	-	-
Digitalisering en optimalisering data areaal openbare ruimte (KN 2020-2024 2.06)	Pr. 2	50	-	-	-
Implementatie omgevingswet (KN ??)	Pr. 2	23	-	-	-
Ontmoetingscentrum Gytsjerk	Pr. 2	-	57	-	-
Kosten harmoniseren van beleid en optimaliseren van processen (Omb.5.1)	Pr. 0	4	-	-	-
Aardgasvrij Garyp	Pr. 7	1.000	1.000	773	-
P&C-coördinator / gemeenteadviseur (KN 2023-2026; 00.11)	Pr. 0	47	-	-	-
Afwaardering bestaande brug Eastermar (KN 2023-2026; 02.04)	Pr. 2	-	215	-	-
Aanjagen toerisme (KN 2023-2026; 03.05)	Pr. 3	45	45	-	-
Uitbreiding formatie zorgadministratie (KN 2023-2026; 06.10)	Pr. 6	20	-	-	-
Project Beurtschip (KN 2023-2026; 06.13)	Pr. 6	144	-	-	-
Uitbreiding ondersteuning gaswinning (KN 2023-2026; 07.08)	Pr. 7	33	-	-	-
Formatie stikstof (KN 2023-2026; 07.09)	Pr. 7	40	-	-	-
Formatie gemeentelijk beleid op het vlak van milieu (KN 2023-2026; 07.10)	Pr. 7	18	-	-	-
Omgevingswet (KN 2023-2026; 08.09b)	Pr. 8	80	-	-	-
Begroting 2023-2026 (Kadernota 2023-2026)					
Invulling actiepunten vanuit Communicatiestrategie	Overhead	55	-	-	-
Formatie medewerker recordbeheer	Overhead	67	67	-	-
Overstap fin. systeem c.a naar de Cloud	Overhead	30	-	-	-
Organiseren en faciliteren van het thuiswerken	Overhead	115	-	-	-
Juridische Zaken / Inkoop: FTE m.b.t. contractmanagement en contractbeheer	Overhead	60	-	-	-
Formatie HR en Communicatie	Overhead	297		-	-
HR: Vlootschouw in het kader van Strategisch Personeelsplan (SPP)	Overhead	37	-	-	-
HR: Recruitment	Overhead	23	-	-	-
Omzetting van het dashboard (digitalisering) voor Liberaux	Overhead	4	-	-	-
I&A: doorontwikkelingen team en organisatie	Overhead	192	192	-	-
Nieuw verkeer- en vervoerbeleid	Pr. 2	35	-	-	-
2e fase Gebiedsontwikkeling De Centrale As	Pr. 2	125	-	-	-
Pont Prinses Margrietkanaal Bergumermeer-Sumar	Pr. 2	340	-	-	-
Realisatie twee TOP's (toeristische overstappunten)	Pr. 3	12	-	-	-
Subsidie Het Achterland	Pr. 5	30	30	30	-
Garyp yn it Grien	Pr. 5	32	-	-	-

Incidentele lasten (x € 1.000)		2023	2024	2025	2026
Inkoop Wmo & Participatiewet (Implementatieplan)	Pr. 6	73	-	-	-
Overig					
Lobby herkijing gemeentefonds	Pr. 0	20	20	20	-
Herinrichting van het plein De Drie van Sminia	Pr. 2	90	-	-	-
Deelname Friese projectenmachine	Pr. 3	20	-	-	-
Incidentele bijdrage ontmoetingsplek Eastermar	Pr. 6	20	20	-	-
Incidentele uitgaven sociale basis	Pr. 6	194	-	-	-
Subsidieregeling sociale basis voor 2023	Pr. 6	251	-	-	-
Totaal Incidentele lasten		**3.999**	**1.909**	**823**	**-**
Incidentele lasten storting in reserves					
geen		-	-	-	-
Totaal mutaties reserves i.r.t incidentele baten		**-**	**-**	**-**	**-**
Totaal incidentele lasten		**3.999**	**1.909**	**823**	**-**

Toelichting:

De incidentele lasten voor de begroting 2023-2026 worden afgedekt door bijdragen uit de algemene reserve en de bestemmingsreserve Aardgasvrij Garyp. Voor een deel van deze incidentele lasten heeft bij eerdere begrotingen al besluitvorming plaatsgevonden. Daarnaast zijn via de Kadernota 2023-2026 in deze begroting nieuwe posten opgevoerd. Hieronder vindt u voor de verschillende posten een korte toelichting.

Eerdere besluitvorming

Regiodeal

Op 25 april 2019 heeft de raad besloten om kennis te nemen van de Versnellingsagenda "Noordoost Friese economie in de versnelling" als onderdeel van de Regiodeal Noordoost Fryslân en het college gemandateerd om deze te ondertekenen. De toegezegde bijdrage van € 1.542.000 is toen aangemerkt als incidentele last met als dekking de Algemene reserve.
De bijdrage loopt tot en met het jaar 2024.

Alde Feanen 3 uitvoeringsfase

In de begroting 2019-2022 is op basis van de Kadernota ten behoeve van Alde Feanen (herinrichting afrondende (3e) uitvoeringsmodule) voor drie jaar eenmalig een bedrag opgevoerd. Oorspronkelijk voor de jaren 2020 t/m 2022, maar door temporisering is dit nu op basis van dezelfde middelen doorgeschoven naar 2023. Het betreft een bijdrage aan de Provincie, die verantwoordelijk is voor de uitvoering van de plannen.
De 3e uitvoeringsmodule van dit landinrichtingsproject omvat voor onze gemeente onder meer het afronden van de vaarroute uit de 2e uitvoeringsmodule, een eindinrichting van de

Panhuyspoel, inrichten van enkele percelen als natuur en het aanleggen van recreatieve voorzieningen.

Actualisatie en koppeling BGT en GBI-beheersysteem
Voor de actualisatie BGT-GBI en Data-op-orde zijn via de begroting incidentele middelen beschikbaar gesteld. Op basis van een actualisatie bij de 2e bestuursrapportage 2020 is een nieuwe fasering voor de jaren t/m 2023 opgesteld.
Doel van de inzet van deze incidentele middelen is om de BGT en het GBI-beheersysteem voor de openbare ruimte op elkaar te laten aansluiten.

Implementatie omgevingswet
In de raad van 28 februari 2020 zijn ten behoeve van de implementatie van de omgevingswet incidentele middelen beschikbaar gesteld met dekking via de algemene reserve.

Ontmoetingscentrum Gytsjerk
Sinds de sluiting van voormalig café De Viersprong in Gytsjerk is het dorpsbelang Gytsjerk al op zoek naar een alternatieve invulling voor een ontmoetingsruimte in Gytsjerk. Bij de vaststelling van de begroting 2016 door de gemeenteraad is destijds besloten om akkoord te gaan met een onttrekking uit de algemene reserve van €100.000 voor een bijdrage in de realisatie van een ontmoetingsruimte in Gytsjerk. Inmiddels heeft dorpsbelang Gytsjerk de mogelijkheid onderzocht om voor de periode tot en met 2024 het ontmoetingscentrum te huisvesten in de huidige bibliotheek in Gytsjerk. De kosten hiervoor kunnen worden gedekt uit de hiervoor gereserveerde middelen vanuit de begroting 2016. In 2021 is een bijdrage van € 43.000 voor de te maken kosten voor deze periode betaald. Het resterende bedrag (€ 57.000) wordt tot en met 2024 beschikbaar gehouden. Dan vindt er een evaluatie van het ontmoetingscentrum plaats. Op basis van de uitkomsten van deze evaluatie kan het resterende bedrag dan worden besteed.

Kosten harmoniseren van beleid en optimaliseren van processen
In de begroting 2021-2024 zijn voor het harmoniseren van beleid en optimaliseren van processen in het kader van de ombuigingen incidentele middel beschikbaar gekomen om tijdig de beoogde doelstellingen (te bereiken effecten) te kunnen halen. Hiervoor is personele capaciteit en deskundigheid nodig.
De verwachte kosten die gemoeid zijn met procesoptimalisatie zijn in totaal € 400.000 (per gemeente). Deze middelen zijn verdeeld over de jaren.

Aardgasvrij Garyp
Garyp is binnen onze gemeente en onze provincie de proeftuin uit het rijksprogramma voor aardgasvrije bestaande wijken. We krijgen hiervoor een incidentele bijdrage van € 5,5 miljoen. De middelen hiervoor zijn geparkeerd in een bestemmingsreserve en gelden als dekking voor de incidentele lasten, die we gedurende een aantal jaren voor dit project vrijmaken. De gemeente Tytsjerksteradiel en de Enerzjykoöperaasje Garyp (EKG) zetten alle zeilen bij om binnen de de hiervoor gestelde middelen de doelen te halen.

Incidentele personeelslasten (Begroting 2022-2025; Kadernota 2022-2025)
In de begroting 2022-2025 zijn heel bewust een aantal incidentele lasten voor personeelslasten meegenomen. De werkdruk in de organisatie was en is hoog en om een aantal ambities waar te kunnen maken, zijn tijdelijk extra mensen nodig om een omslag op het terrein van diverse zaken te maken. Op basis van onder meer de doorontwikkeling van de organisatie en de effecten van de procesoptimalisatie zijn deze uitzettingen incidenteel van aard.
Het betreft hier de volgende onderwerpen:

- Uitbreiding formatie zorgadministratie
- Uitbreiding ondersteuning gaswinning
- Formatie stikstof
- Formatie gemeentelijk beleid op het vlak van milieu
- P&C-coördinator / gemeenteadviseur

Afwaardering bestaande brug Eastermar (KN 2022-2025; 02.04)
De bediening van de brug Eastermar is na 1 januari 2023 niet meer geregeld. De raad heeft op 10 juni 2021 besloten om te kiezen voor variant 1 uit de variantenstudie brug Eastermar en de bijbehorende financiële effecten op te nemen in de kadernota 2022-2025.
De boekwaarde van de huidige brug wordt in 2024 als incidentele last meegenomen en gedekt vanuit de Algemene Reserve.

Aanjagen toerisme (KN 2022-2025; 03.05)
Met het Beleidsplan Recreatie en Toerisme is een kwalitatief sterk uitgangspunt gemaakt voor de periode tot 2030 dat past bij onze gemeente. Van belang is nu de uitvoering te implementeren in het werkveld.
Wij zoeken die ondernemers die in staat zijn tot nieuwe initiatieven om de parels in onze gemeente goed te benutten en andere ondernemers in producten en activiteiten betrekken.
Daarom is financiële ondersteuning vanuit de gemeente vooral in de beginfase van belang.
Hiervoor wordt gedurende drie jaren een incidenteel budget ter hoogte van jaarlijks € 45.000 beschikbaar gesteld en ten laste gebracht van de algemene reserve.

Omgevingswet (KN 2022-2025; 08.09b)
Op 1 juli 2022 treedt de Omgevingswet in werking. De regels voor de omgeving waar we wonen, werken en onze vrije tijd doorbrengen worden daarin samengevoegd en vereenvoudigd. Binnen de wet is meer ruimte voor maatwerk en ideeën uit de samenleving. Om de Omgevingswet in de praktijk uit te voeren zijn er nieuwe instrumenten die gemeenten kunnen gebruiken voor de inrichting van de leefomgeving, zoals een omgevingsvisie, programma's, omgevingsplan en omgevingsvergunning. De doorvertaling van de nieuwe wet vraagt daarom ook de komende jaren om extra (incidentele) middelen en inzet. Hiervoor wordt nu voorgesteld de eerdere voorgestelde middelen van € 80.000 in 2023 beschikbaar te stellen.

Project Beurtschip (KN 2022-2025; 06.13)
De subsidieaanvragen in het kader van de Regiodeal zijn afgewezen voor de projecten Beurtschip en Spitkeet. Op basis van de resultaten van het project Beurtschip in de afgelopen jaren, kon de raad zich bij de behandeling van de Kadernota erin vinden om de financiering voor dit project voor 2022 en 2023 incidenteel op te nemen in de begroting. Daarnaast wordt in deze jaren

onderzocht hoe we het project per 2024 op een andere en mogelijk goedkopere wijze kunnen financieren.

Begroting 2023-2026 (Kadernota 2023-2026)

Invulling actiepunten vanuit Communicatiestrategie

De huidige tijd vraagt om een heldere en consistente positionering van de twee gemeenten en de werkmaatschappij. Door de communicatie van de beide gemeenten en van de werkmaatschappij professioneler, consistenter en helderder aan te pakken wordt dit bewerkstelligt. Hiervoor worden in 2023 incidentele kosten gemaakt ten bedrage van € 55.000 voor onder meer een cursus begrijpelijk schrijven. Deze kosten worden beschikbaar gesteld ten laste van de Algemene Reserve.

[Kadernota nr. 00.04]

Formatie medewerker recordbeheer

We begroten een tijdelijke extra investering in de formatie van medewerker recordbeheer bij het team DIV door deze formatie voor een periode van twee jaar tijdelijk uit te breiden met 1,5 fte. De formatie en de huidige bezetting is op dit moment zowel kwantitatief als kwalitatief ontoereikend om de vele werkzaamheden uit te kunnen voeren. Met de extra investering in de formatie van medewerker recordbeheer bij het team DIV kunnen we de vereiste en gevraagde werkzaamheden uitvoeren.

[Kadernota nr. 00.04.01]

Overstap financieel systeem c.a naar de Cloud

Er is een nieuw platform in de cloud nodig, waarbij we vervroegd het financiële informatiesysteem kunnen upgraden. Op deze manier verhogen we de gebruiksvriendelijkheid en performance en kunnen we de functionaliteit uitbreiden, waarmee we de continuïteit van de financiële administratie kunnen garanderen.

Hiervoor moeten incidentele kosten worden gemaakt ten bedrage van € 30.000. Deze worden ten laste van de Algemene Reserve gebracht.

[Kadernota nr. 00.04.08]

Organiseren en faciliteren van het thuiswerken

Om te kunnen voorzien in thuiswerkplek voorzieningen voor naar schatting 380 medewerkers in 2023 worden incidentele middelen beschikbaar gesteld.

[Kadernota nr. 00.04.09]

Juridische Zaken / Inkoop: Capaciteitsuitbreiding contractmanagement en contractbeheer

We willen graag een projectleider inhuren voor 1 jaar voor 24 uur per week om de visie op Contractmanagement en werkwijze binnen team advies en vervolgens de gehele organisatie goed te implementeren.

[Kadernota nr. 00.04.11]

Formatie HR en Communicatie; Kwantitatieve en kwalitatieve impuls

We willen de nu beschikbare tijdelijke flexibele schil bij zowel Hrm (3,5 fte) als bij Communicatie (2,0 fte) in 2023 continueren. Op deze manier kan er een kwantitatieve en kwalitatieve impuls worden gegeven om tot een toekomstbestendige inrichting te komen en om de voortgang in de werkzaamheden te borgen bij team advies.
[Kadernota nr. 00.04.12]

HR: Vlootschouw in het kader van Strategisch Personeelsplan (SPP)

Inzicht in de kwaliteiten, mogelijkheden en groeipotentieel van ons huidig medewerkersbestand, afgezet tegen onze opgaven, is essentieel voor de ontwikkeling van de organisaties. Op deze manier kunnen HR-instrumenten als werving & selectie, mobiliteit en leren & ontwikkelen heel gericht en effectief ingezet worden. Om dit bewerk te stellen moet het volgende worden geïmplementeerd:
- Het inhuren van expertise (€ 38.400)
- Aankoop tool inclusief implementatie en licentie (€ 30.000)
- Opleiding medewerkers HR (€ 5.000)
[Kadernota nr. 00.04.17]

HR: Recruitment

Om de juiste kandidaten voor onze organisatie te werven is het belangrijk om een goede arbeidsmarktstrategie te ontwikkelen. De ontwikkeling en uitvoering van een arbeidsmarktstrategie valt uiteen in twee punten:
1. De ontwikkeling van een arbeidsmarktcampagne (incidentele kosten)
2. Het sluiten van een raamcontract met een of meer recruitmentbureaus (structurele kosten)
Voor punt 1 worden incidentele middelen beschikbaar gesteld.
[Kadernota nr. 00.04.16]

Omzetting van het dashboard (digitalisering) voor Liberaux

Er is eenmalig een bedrag nodig om het VTH-dasboard (o.b.v. provinciale samenwerking) te digitaliseren. Op deze manier kunnen we digitaal kennis uitwisselen met andere gemeenten en is het niet lager nodig om hiervoor Excel lijsten bij te houden.
[Kadernota nr. 00.04.18]

I&A: doorontwikkelingen team en organisatie

Het is van groot belang dat we de continuïteit van onze ICT-omgeving kunnen waarborgen en andere manieren van (digitaal) werken kunnen faciliteren. De praktijkervaring van team I&A leert dat het onmogelijk is om dit met de huidige bezetting te doen. Met de invulling van een tweetal functies en daarnaast een tijdelijk programmabudget kunnen we de doorontwikkeling verder mogelijk maken. Dit kan worden gezien als een eerste deel van deze maatregelen, eerst op incidentele basis, om te kunnen beschikken over specialistische functies die deze doorontwikkeling faciliteren. Het gaat dan om een architectuurspecialist en een coördinator functioneel beheer & datagedreven werken plus een programmabudget ‘Ontwikkelopgave I&A’.
[Kadernota nr. 00.04.20]

Nieuw verkeer- en vervoerbeleid

Het huidige gemeentelijk verkeer- en vervoerplan loopt af en moet vervangen worden door een vernieuwd plan waarin het gemeentelijk beleid (incl. uitvoeringsprogramma) voor de komende vijf jaar wordt vastgelegd. Dit voeren we in 2023 uit. Daarmee geven we een antwoord op de uitdagingen die in deze periode voor ons liggen en stellen we het ambitieniveau vast.
De incidentele kosten voor het opstellen bedragen € 35.000.
[Kadernota nr. 02.01]

2e fase Gebiedsontwikkeling De Centrale As

De Gebiedsontwikkeling zorgt ervoor dat De Centrale As goed wordt ingepast in het landschap en moet daarnaast zorgen voor een “plus” aan het gebied. Deze “gebiedsplus” is als een soort van compensatie toegezegd aan de streek en kent zogenaamde fase 1 en fase 2 maatregelen. Voor fase 1 en fase 2 is incidenteel € 125.000 nodig voor cofinanciering.
[Kadernota nr. 02.09]

Infrastructuur rondom Pont Prinses Margrietkanaal Bergumermeer-Sumar

De realisatie van een pontverbinding tussen Burgum en Sumar (ter hoogte van Recreatiecentrum Bergumermeer) in het kader van deGebiedsontwikkeling De Centrale As, fase 2 is in onderzoek. Door het ontbreken van de financiële middelen heeft het project een tijd stilgelegen. Project kan nu een vervolg krijgen en moet weer worden geactiveerd. Provincie en gemeente zijn gezamenlijk 50/50% verantwoordelijk voor de randvoorwaardelijke zaken van de pontverbinding: de fietspaden en de aanlandingsplaatsen aan de noord- en zuidkant van het Prinses Margrietkanaal. De stichting i.o. is verantwoordelijk voor de aanschaf van de pont.
De totale kosten voor de gemeente Tytsjerksteradiel worden geschat op € 340.000. De provincie investeert eveneens € 340.000 zodat er een totaalbudget ontstaat van € 680.000.
[Kadernota nr. 02.16]

Realisatie van een toeristische overstappunt (TOP) in de omgeving Trynwâlden en in de omgeving Burgum

Een toeristisch overstappunt is een zuil waarop routes staan. Provinciebreed wordt door de Marrekrite in samenwerking met de gemeenten een netwerk van TOP's gerealiseerd. Deze vormen de startpunten om de mooiste gebieden van Fryslân te voet, per fiets of varend, te ontdekken. Een aantal jaren terug is in het kader van een pilot al een TOP in Earnewâld geplaatst. de kosten bedragen € 12.000 incidenteel.
[Kadernota nr. 03.01]

Subsidie Het Achterland

Het Achterland in Burgum is een cultuurlab voor jong talent uit de regio Noordoost-Fryslân. Sinds 2019 geven professionele docenten cultuur- en theaterles in de Molkfabryk in Burgum, in Hurdegaryp en op basisscholen in Tytsjerksteradiel. De activiteiten van Het Achterland zijn een waardevolle aanvulling op het bestaande cultuuraanbod en Het Achterland ontwikkelt zich als een volwaardige culturele partner in de regio. Met het cultuur- en theateronderwijs

levert Het Achterland een bijdrage aan de persoonlijke ontwikkeling, participatie en sociale cohesie van inwoners. Om cultuurlab Het Achterland voor de toekomst te behouden, willen we voor drie jaar een subsidie verstrekken.
De kosten hiervan bedragen € 30.000 per jaar voor de periode 2023 t/m 2025.
[Kadernota nr. 05.08]

Garyp yn it Grien
Garyp was het eerste dorp waar het project Kansen in Kernen (KIK) in uitvoering is gekomen. Het maakte deel uit van de eerste fase van het KIK-programma (2015). In tegenstelling tot de later in uitvoering genomen dorpen Burgum en Hurdegaryp zijn er minder 'kansen' in het plan van aanpak opgenomen. Het dorp ervaart dat nu als een gemiste kans. Vanuit Garyp is nadien het initiatief genomen voor het project 'Garyp yn it Grien', waarbij diverse initiatieven worden genomen om langs de door het KIK-project heringerichte rondweg de biodiversiteit te bevorderen, inclusief een beleeftuin. De totale kosten voor 2023 zijn € 32.000.
[Kadernota nr. 05.10]

Inkoop Wmo & Participatiewet (Implementatieplan)
Er is een incidentele investering nodig om de extra werkzaamheden die gepaard gaan met het doorlopen van het inkoopproces en met de implementatie van de inkoopstrategie voor de ambtelijke organisatie te kunnen bekostigen.
De (totale) kosten voor Tytsjerksteradiel worden geschat op € 122.000. De taak wordt zowel voor Achtkarspelen als Tytsjerksteradiel binnen de WM8KTD uitgevoerd. hierdoor komt binnen de WM8TD een budget van € 244.000 beschikbaar voor de uitvoering.
Een deel van deze kosten (€ 49.000) wordt in 2022 gemaakt. De kosten voor 2023 bedragen € 73.000. [Kadernota nr. 06.03]

Lobby herijking gemeentefonds
Bij de behandeling van de Kadernota 2023-2026 in Achtkarspelen 8K is de motie "Lobby herijking gemeentefonds" aangenomen. Voor de komende drie jaar wordt driemaal € 20.000 incidenteel beschikbaar gesteld voor een lobby tegen de ongewenste effecten van de herijking en verdeling van het gemeentefonds. De voorwaarde is dat een aantal andere noordelijke gemeente hier evenredig aan meebetalen. Als partner gemeente willen we dit initiatief ondersteunen en onder dezelfde voorwaarde eveneens een bedrag van driemaal € 20.000 ten laste van de algemene reserve mee te nemen in de begroting 2023-2026.

Herinrichting van het plein De Drie van Sminia
In de vergadering van 2 juni 2022 heeft de raad besloten € 90.000 beschikbaar te stellen voor de afwikkeling van de Herinrichting van het plein De Drie van Sminia. Deze € 90.000 wordt ten laste gebracht van de algemene reserve.

Deelname Friese projectenmachine
In de raad van 16 december 2021 is besloten om voor de deelname Friese projectenmachine voor de jaren voor de jaren 2022 en 2023 per jaar € 20.000 beschikbaar te stellen ten laste van de algemene reserve.

Incidentele lasten versterking sociale basis

In 2023 worden op basis van de uitwerking van de motie 4.1.6a (begroting 2021) voor een bedrag van € 294.000 aan incidentele uitgaven in het kader van de sociale basis gedaan. De dekking hiervan vindt plaats ten laste van de bestemmingsreserve sociale basis.

Subsidieregeling sociale basis voor 2023

In 2021 hebben zowel de gemeente Achtkarspelen als Tytsjerksteradiel de “Visie versterken sociale basis 2021”vastgesteld. Deze visie is uitgewerkt in de vastgestelde subsidieregeling “Versterkensociale basis”. Op basis van deze subsidieregeling hebben verschillende organisaties subsidie aangevraagd. Op de afgegeven beschikkingen zijn diverse bezwaarschriften binnengekomen. Na intern onderzoek is geconstateerd dat er per abuis vooraf geen subsidieplafond door het college is vastgesteld. Hiermee vervalt de juridische basis onder de handelswijze om tot de besluiten van 31 mei 2022 te komen. Daarom moet het college op haar eerder genomen besluit terugkomen en alsnog alle aanvragen toekennen. Hierdoor ontstaan meerkosten ten opzichte van de huidige raming tot een bedrag van € 251.000. Voor de dekking hiervan wordt een beroep gedaan op de reserve sociale basis voor het nog beschikbare saldo ad € 100.000. Het resterende bedrag van € 151.000 komt ten laste van het begrotingssaldo.

Reserves

In overeenstemming met Artikel 23.c. van het BBV presenteren wij hieronder de beoogde structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves.
De stortingen en onttrekkingen uit de reserves staan per programma toegelicht in het overzicht 'Wat mag het kosten'.

Stortingen in of onttrekkingen aan de reserves (alle programma's)				
bedragen x € 1.000	2023	2024	2025	2026
Gestort in de reserve	-	-	-	-
Onttrokken aan de reserve	4.006	2.068	982	159
Per saldo	**4.006**	**2.068**	**982**	**159**

waarvan gebruikt voor dekking van

bedragen x € 1.000	2023	2024	2025	2026
incidentele lasten	3.848	1.909	823	-
structurele lasten	158	159	159	159

Toelichting

Voor de dekking van de incidentele lasten uit de reserves verwijzen we u naar de overzichten van de incidentele baten en lasten. De onttrekkingen ten behoeve van de diverse bestedingen zijn daar per post toegelicht.

De structurele onttrekking aan de reserves betreft een onttrekking uit de reserve pensioenen wethouders, die bedoeld is als (structurele) dekking voor de bijdrage aan de pensioenen van oud wethouders.

Het overzicht van stortingen en onttrekkingen aan de reserves sluit aan bij taakveld Mutaties reserves, zoals opgenomen in de Meerjarenbegroting 2023-2026 onder paragraaf 4.1.1.

4.1.3 Baten en lasten per taakveld

Geraamde baten en lasten per taakveld

Geraamde baten en lasten per taakveld

Taakveld	Begroting 2023			Begroting 2024			Begroting 2025			Begroting 2026		
(bedragen x € 1.000)	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
0. Bestuur en ondersteuning	18.192	76.411	**58.219**	17.136	75.085	**57.949**	17.070	73.931	**56.861**	15.828	69.081	**53.253**
AU en overige uitkeringen gemeentefonds	-	63.149	**63.149**	-	63.809	**63.809**	-	63.546	**63.546**	-	59.325	**59.325**
Beheer overige gebouwen en gronden	499	143	**- 356**	499	143	**- 356**	500	143	**- 357**	502	143	**- 359**
Belastingen overig	51	70	**19**	51	70	**19**	51	70	**19**	51	70	**19**
Bestuur	2.037	-	**- 2.037**	2.027	-	**- 2.027**	2.037	-	**- 2.037**	2.054	-	**- 2.054**
Burgerzaken	1.517	294	**- 1.223**	1.489	294	**- 1.196**	1.489	294	**- 1.196**	1.489	294	**- 1.196**
Mutaties reserves	-	4.006	**4.006**	-	2.068	**2.068**	-	982	**982**	-	159	**159**
Overhead	10.364	48	**- 10.316**	9.745	48	**- 9.697**	9.556	48	**- 9.508**	9.620	48	**- 9.571**
Overige baten en lasten	3.313	-	**- 3.313**	2.997	-	**- 2.997**	3.092	-	**- 3.092**	1.761	-	**- 1.761**
OZB niet-woningen	177	2.500	**2.323**	177	2.501	**2.324**	177	2.559	**2.382**	177	2.616	**2.439**
OZB woningen	208	6.037	**5.828**	208	6.039	**5.830**	208	6.176	**5.968**	208	6.314	**6.105**
Treasury	25	164	**138**	- 58	113	**170**	- 40	113	**153**	- 35	113	**147**
1. Veiligheid	2.732	14	**- 2.718**	2.761	74	**- 2.687**	2.865	89	**- 2.776**	2.887	89	**- 2.798**
Crisisbeheersing en brandweer	2.082	-	**- 2.082**	2.153	-	**- 2.153**	2.226	-	**- 2.226**	2.279	-	**- 2.279**
Openbare orde en veiligheid	650	14	**- 636**	609	74	**- 535**	639	89	**- 549**	609	89	**- 519**
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	5.398	595	**- 4.803**	5.079	595	**- 4.484**	4.917	595	**- 4.322**	4.986	595	**- 4.391**
Economische havens en waterwegen	216	30	**- 187**	184	30	**- 154**	191	30	**- 162**	227	30	**- 197**
Recreatieve havens	178	104	**- 74**	177	104	**- 74**	176	104	**- 72**	176	104	**- 72**
Verkeer en vervoer	5.003	461	**- 4.542**	4.718	461	**- 4.256**	4.550	461	**- 4.088**	4.584	461	**- 4.122**
3. Economie	900	445	**- 454**	851	445	**- 406**	544	445	**- 98**	544	445	**- 98**
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	83	13	**- 69**	62	13	**- 49**	62	13	**- 49**	62	13	**- 49**

Economische ontwikkeling	618	–	– 618	593	–	– 593	330	–	– 330	330	–	– 330
Economische promotie	199	432	234	195	432	237	151	432	281	151	432	281
Fysieke bedrijfsinfrastructuur	1	–	– 1	1	–	– 1	1	–	– 1	1	–	– 1
4. Onderwijs	4.888	1.403	– 3.486	4.700	1.259	– 3.441	4.637	1.259	– 3.378	4.613	1.259	– 3.355
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	2.142	840	– 1.302	1.998	696	– 1.302	1.998	696	– 1.302	1.998	696	– 1.302
Onderwijshuisvesting	2.206	34	– 2.172	2.161	34	– 2.127	2.098	34	– 2.064	2.075	34	– 2.041
Openbaar basisonderwijs	540	529	– 12	540	529	– 12	540	529	– 12	540	529	– 12
5. Sport, cultuur en recreatie	8.582	1.303	– 7.279	8.501	1.303	– 7.198	8.511	1.302	– 7.209	8.438	1.297	– 7.141
Cultureel erfgoed	86	10	– 76	81	10	– 71	81	10	– 71	82	10	– 72
Cultuurpresent., -prod. en participatie	551	59	– 492	552	59	– 493	557	59	– 498	529	59	– 469
Media	599	–	– 599	599	–	– 599	599	–	– 599	599	–	– 599
Musea	46	–	– 46	46	–	– 46	46	–	– 46	46	–	– 46
Openb. groen en (openlucht)recreatie	2.817	151	– 2.666	2.727	151	– 2.576	2.735	150	– 2.585	2.724	145	– 2.579
Sportaccommodaties	4.287	1.068	– 3.219	4.300	1.068	– 3.232	4.297	1.068	– 3.229	4.263	1.068	– 3.195
Sportbeleid en activering	195	15	– 180	195	15	– 180	195	15	– 180	195	15	– 180
6. Sociaal domein	42.993	9.890	– 33.103	41.721	9.906	– 31.816	41.513	9.906	– 31.607	41.408	9.906	– 31.503
Arbeidsparticipatie	1.032	183	– 849	892	199	– 693	887	199	– 688	887	199	– 688
Begeleide participatie	3.799	–	– 3.799	3.670	–	– 3.670	3.546	–	– 3.546	3.428	–	– 3.428
Begeleiding (WMO)	2.419	–	– 2.419	2.394	–	– 2.394	2.394	–	– 2.394	2.394	–	– 2.394
Dagbesteding (WMO)	1.683	–	– 1.683	1.657	–	– 1.657	1.657	–	– 1.657	1.657	–	– 1.657
Geëscaleerde zorg 18-	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Geëscaleerde zorg 18+	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Gesloten plaatsing	103	–	– 103	103	–	– 103	103	–	– 103	103	–	– 103
Gezinsgericht	219	–	– 219	219	–	– 219	219	–	– 219	219	–	– 219
Hulp bij het huishouden (WMO)	4.306	219	– 4.087	4.281	219	– 4.062	4.281	219	– 4.062	4.281	219	– 4.062
Inkomensregeling	12.346	9.213	– 3.133	12.335	9.213	– 3.122	12.335	9.213	– 3.122	12.335	9.213	– 3.122
Jeugdbescherming	1.107	–	– 1.107	1.107	–	– 1.107	1.107	–	– 1.107	1.107	–	– 1.107

Jeugdhulp begeleiding	409	-	- 409	405	-	- 405	405	-	- 405	405	-	- 405
Jeugdhulp behand. GGZ zonder verblijf	105	-	- 105	105	-	- 105	105	-	- 105	105	-	- 105
Jeugdhulp behandeling	650	-	- 650	650	-	- 650	650	-	- 650	650	-	- 650
Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	103	-	- 103	103	-	- 103	103	-	- 103	103	-	- 103
Jeugdhulp dagbesteding	409	-	- 409	409	-	- 409	409	-	- 409	409	-	- 409
Jeugdhulp met verblijf overig	1.810	-	- 1.810	1.810	-	- 1.810	1.810	-	- 1.810	1.810	-	- 1.810
Jeugdhulp zonder verblijf overig	3.665	-	- 3.665	3.618	-	- 3.618	3.560	-	- 3.560	3.560	-	- 3.560
Jeugdreclassering	277	-	- 277	277	-	- 277	277	-	- 277	277	-	- 277
Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	110	-	- 110	110	-	- 110	110	-	- 110	110	-	- 110
Maatwerkdienstverlening 18-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Maatwerkdienstverlening 18+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	1.489	79	- 1.409	1.488	79	- 1.408	1.488	79	- 1.408	1.488	79	- 1.408
Pleegzorg	836	-	- 836	836	-	- 836	836	-	- 836	836	-	- 836
Samenkracht en burgerparticipatie	2.564	195	- 2.368	2.116	195	- 1.920	2.094	195	- 1.898	2.107	195	- 1.912
Wijkteams	3.552	-	- 3.552	3.137	-	- 3.137	3.137	-	- 3.137	3.137	-	- 3.137
7. Volksgezondheid en milieu	9.408	6.600	- 2.808	9.521	6.747	- 2.774	9.408	6.807	- 2.601	8.570	6.775	- 1.796
Afval	3.640	4.250	610	3.608	4.215	607	3.629	4.220	591	3.542	4.220	679
Begraafplaatsen en crematoria	6	17	10	9	17	8	14	17	3	7	17	10
Milieubeheer	2.270	13	- 2.257	2.203	13	- 2.190	1.976	13	- 1.963	1.203	13	- 1.190
Riolering	1.941	2.320	379	2.120	2.502	382	2.174	2.557	383	2.173	2.524	351
Volksgezondheid	1.551	-	- 1.551	1.581	-	- 1.581	1.614	-	- 1.614	1.645	-	- 1.645
8. Vrosh	2.795	487	- 2.308	2.669	500	- 2.169	2.667	510	- 2.157	2.669	510	- 2.159
Grondexploitatie (niet bedrijventerr.)	270	-	- 270	246	-	- 246	246	-	- 246	246	-	- 246
Ruimtelijke ordening	1.837	130	- 1.708	1.671	143	- 1.529	1.670	153	- 1.517	1.672	153	- 1.519
Wonen en bouwen	688	357	- 331	751	357	- 394	751	357	- 394	751	357	- 394
Begrotingsresultaat	95.888	97.148	1.260	92.939	95.913	2.975	92.132	94.845	2.713	89.945	89.957	12

4.2 Uiteenzetting financiële positie en toelichting

4.2.1 EMU-saldo

EMU-saldo

Volgens het Verdrag van Maastricht mogen lidstaten geen tekort hebben van meer dan 3% van het Bruto Binnenlands Product. Het tekort of overschot van de decentrale overheden, dus ook gemeenten, maakt daar onderdeel vanuit.

Het EMU-saldo wordt bepaald door twee factoren:

- Het overschot of het tekort op de gemeenterekening
- Het saldo van investeringen minus afschrijvingen

Het is dus mogelijk dat gemeenten een sluitende begroting hebben maar dat er in EMU-termen toch sprake is van een tekort. Dat kan als er relatief veel wordt geïnvesteerd (gemeenten sturen op de kapitaallasten en niet op het investeringsbedrag als zodanig) of als er veel bestedingen ten laste van de reserves zijn.

Maatregelen die een gemeente kan nemen om het EMU-tekort terug te brengen, zijn:

- Uitstel van EMU-relevante grondaankopen
- Temporiseren van investeringen
- Activiteiten grondbedrijf onderbrengen in private contracten
- Huren/leasen in plaats van kopen

In onderstaande tabel is het verwachte EMU-saldo over de jaren 2022 t/m 2024 van onze gemeente weergegeven.

	2022	2023	2024
Omschrijving	**x € 1.000**	**x € 1.000**	**x € 1.000**
	Volgens realisatie t/m sept. 2022, aangevuld met raming resterende periode	Volgens begroting 2023	Volgens meerjaren-raming in begroting 2023
Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	3.272	2.746-	906
Mutatie (im)materiële vaste activa	1.415-	11.261	961
Mutatie voorzieningen	172-	256	435
Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie	136-	100-	100-
Verwachte boekwinst bij verkoop effecten en verwachte boekwinst bij verkoop (im)materiële vaste activa	-	-	-
Berekend EMU-saldo	**4.651**	**13.651-**	**480**

4.2.2 Investeringen

Investeringen

Op grond van artikel 20.2 van het BBV presenteren wij de voorgenomen investeringen voor 2023. Deze worden gesplitst in investeringen met een *economisch nut* en investeringen in de openbare ruimte met een *maatschappelijk nut*.

Gepresenteerd worden de investeringen waarvan het investeringsbedrag hoger is dan € 50.000 of gelijksoortige kleinere investeringen bij elkaar opgeteld.
Het gaat hierbij om geplande vervangingsinvesteringen, waarvan de financiële afschrijving van de bestaande investering is afgerond. Jaarlijks vindt er een actualisatie plaats, waarbij tevens nut en noodzaak van de geplande investering wordt beoordeeld. Eventueel vindt doorschuiven in de tijd plaats. Vervangingen vinden niet eerder plaats dan noodzakelijk. De bedoeling van deze werkwijze ten aanzien van vervangingsinvesteringen is dat er financiële ruimte binnen de begroting aanwezig is om de vervangingsinvesteringen te kunnen doen als ze nodig zijn. Via een stelpost in de begroting houden we er financieel al rekening mee dat niet alle geplande investeringen plaatsvinden.

De vervangingsinvesteringen van € 3,6 miljoen voor economisch nut en € 0,5 miljoen maatschappelijk nut bestaan uit ruim 23 posten. Dit betreft investeringen in onder andere gemeentelijk rioleringsplan, diversre materieel, aanpassingen aan wegen en bruggen.

Economisch nut

Omschrijving	Bedrag
2023	
Investeringen gebouwenbeheersprogramma diverse gebouwen	1.169.000
Voertuigen, gereedschappen, riolering etc	2.527.000
totaal	**3.696.000**
2024	
Investeringen gebouwenbeheersprogramma diverse gebouwen	545.000
Voertuigen, gereedschappen, riolering etc	1.342.000
totaal	**1.887.000**
2025	
Investeringen gebouwenbeheersprogramma diverse gebouwen	754.000
Voertuigen, gereedschappen, riolering etc	1.991.000
totaal	**2.745.000**
2026	
Investeringen gebouwenbeheersprogramma diverse gebouwen	180.000
totaal	**180.000**

Maatschappelijk nut

Omschrijving	Bedrag
2023	
Bruggen/beschoeiingen	200.000
Speeltoestellen	179.000
Fietsverbinding	125.000
totaal	**504.000**
2024	
Bruggen/beschoeiingen	200.000
Speeltoestellen	83.000
totaal	**283.000**
2025	
Bruggen/beschoeiingen	200.000
totaal	**200.000**
2026	
-	-
totaal	**-**

4.2.3 Financiering

Financiering

Volgens Artikel 20.2.d van de BBV moeten wij in de toelichting op de financiële positie aandacht besteden aan de financiering. Wij verwijzen hiervoor naar de Paragrafen, onderdeel Financiering.

Overzicht leningen

De gemeente trekt langlopende leningen aan om haar activiteiten te kunnen financieren. Onderstaand overzicht geeft inzicht in de schuld per 1 januari en 31 december. De looptijd van deze leningen is 25 jaar. Het betreft in het recente verleden aangegane overeenkomsten voor de toen geldende rentetarieven. De huidige tarieven zijn veel lager. Renteherziening binnen de bestaande contracten is alleen mogelijk als dit contractueel is vastgelegd.

Overzicht langlopende leningen

Leningnr.	Kredietverstrekker	Schuld in € per		Rentepercentage
		1-1-2023	31-12-2023	
200001	Ver.Chr.Voortgez.Ond.	113.445	113.445	0,00%
200601	BNG	1.080.000	960.000	3,86%
200701	BNG	1.600.000	1.440.000	4,45%
200801	BNG	1.320.000	1.200.000	4,85%
200802	BNG	5.280.000	4.800.000	4,95%
200803	BNG	1.760.000	1.600.000	5,00%
200901	BNG	1.920.000	1.760.000	1,16%
201101	BNG	1.680.000	1.560.000	4,70%
201201	BNG	1.800.000	1.680.000	3,20%
201301	NWB	1.600.000	1.500.000	3,02%
201401	NWB	1.700.000	1.600.000	2,73%
Inschatting nieuwe lening na 1-1-2023		-	-	-
		19.853.445	**18.213.445**	

4.2.4 Reserves

Reservepositie

In overeenstemming met Artikel 20.2.c van de BBV besteden wij aandacht aan de stand en het gespecificeerde verloop van de reserves.

De omvang van de reserves bedraagt naar verwachting € 21.885.000.

Dit saldo is exclusief het jaarlijks begrotingsresultaat. Voor het historisch verloop van de reserves en de ramingen in de meerjarenbegroting verwijzen wij naar het verdiepingsdeel.

Reserves *(x € 1.000)*	Werkelijk ultimo 2021	Verwacht ultimo 2022	Raming 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026
Vrij besteedbare reserves						
• Algemene reserve	21.795	18.744	17.396	17.747	20.672	23.385
Bestemmingreserves						
• Reseve Sociale basis	294	294	–	–	–	–
• Reserve pensioenen wethouders	1.561	1.402	1.243	1.084	925	766
• Reserve Kansen in Kernen	877	–	–	–	–	–
• Reserve overlopende posten	2.902	1.286	–	–	–	–
• Reserve Aardgasvrij Garyp	5.246	4.246	3.246	2.246	1.246	–
• Reserve Decentralisatieuitkeringen c.a.	214	–	–	–	–	–
Totaal reserves	**32.889**	**25.972**	**21.885**	**21.077**	**22.843**	**24.151**

4.2.5 Voorzieningen

Voorzieningen

In overeenstemming met Artikel 20.2.c van de BBV besteden wij aandacht aan de stand en het gespecificeerde verloop van de voorzieningen.

De omvang van de geraamde voorzieningen bedraagt dit begrotingsjaar € 10.146.000.

Dit saldo betreft de volgende voorzieningen.

Voorzieningen *(x € 1.000)*	Werkelijk ultimo 2021	Verwacht ultimo 2022	Raming 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026
• APPA	3.357	3.521	3.685	3.849	4.013	4.177
• Onderhoud gemeentehuis	-	8	70	134	42	106
• Mr. Frankeskoalle (vermogen)	498	498	498	498	498	498
• Afgewikkelde complexen	1.147	1.147	1.147	1.147	1.147	1.147
• Baggeren	157	157	157	157	157	157
• Onderhoud bruggen	23	23	23	23	23	23
• Onderhoud wegen	1.745	1.726	1.706	1.706	1.691	1.591
• Onderhoud sportgebouwen	277	119	144	224	151	274
• Onderhoud welzijnsgebouwen	31	43	98	118	123	138
• Sportterreinen	35	35	35	35	35	35
• Sportvelden	428	302	352	402	417	347
• Riolering	1.488	1.635	1.612	1.653	1.694	1.734
• Havens	15	11	17	28	25	35
• Woningen en garageboxen	22	7	11	22	22	22
• Gebouwen Buitendienst	9	9	9	9	9	9
• Onderwijshuisvesting leerlingen AZC	173	-	-	-	-	-
• Ondernemersfonds (reclamebelasting)	57	57	57	57	57	57
• Reiniging	503	495	495	495	495	495
• Schadeloosstelling Gytsjerk	6	6	6	-	-	-
• Regenwatervoorziening	67	67	-	-	-	-
• Afwikkeling schades	24	24	24	24	24	24
Totaal voorzieningen	**10.062**	**9.890**	**10.146**	**10.581**	**10.623**	**10.869**

4.3 Meerjarenbalans

Geprognositiceerde meerjarenbalans per 1 januari (x € 1.000)

ACTIVA	2021	2022	2023	2024	2025	2026	
(im) Materiële vaste activa	58.802	57.387	68.648	69.609	68.191	67.730	
Financiële vaste activa: Kapitaalverstrekkingen	331	331	331	331	331	331	
Financiële vaste activa: Leningen	2.415	2.206	2.000	1.800	1.600	1.400	
Financiële vaste activa: Uitzettingen > 1 jaar	-	-	-	-	-	-	+
Totaal Vaste Activa	**61.548**	**59.924**	**70.979**	**71.740**	**70.122**	**69.461**	
Voorraden: Onderhanden werk & Overige grond- en hulpstoffen	3	3	3	3	3	3	
Voorraden: Gereed product en handelsgoederen & vooruitbetalingen	625	1.036	900	800	700	600	
Uitzettingen < 1 jaar	16.515	13.639	10.000	10.000	10.000	10.000	
Liquide middelen	1.105	684	500	500	500	500	
Overlopende activa	1.780	989	1.000	1.000	1.000	1.000	+
Totaal Vlottende Activa	**20.028**	**16.351**	**12.403**	**12.303**	**12.203**	**12.103**	
Totaal Activa	**81.576**	**76.275**	**83.382**	**84.043**	**82.325**	**81.564**	

Passiva	2021	2022	2023	2024	2025	2026	
Eigen vermogen	28.563	32.889	25.972	21.885	21.077	22.843	
Voorzieningen	11.143	10.062	9.890	10.146	10.581	10.623	
Vaste schuld	23.147	21.507	19.867	18.227	16.587	14.947	+
Totaal Vaste Passiva	62.853	64.458	55.729	50.258	48.245	48.413	
Vlottende schuld	8.045	1.200	2.000	2.000	2.000	2.000	
Overlopende passiva	10.678	10.617	25.653	31.785	32.080	31.151	+
Totaal Vlottende Passiva	**18.723**	**11.817**	**27.653**	**33.785**	**34.080**	**33.151**	
Totaal Passiva	**81.576**	**76.275**	**83.382**	**84.043**	**82.325**	**81.564**	